

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS ★ AUGUST ★ SIERPIEŃ ★ 1995 ★ Č.8/447/ CENA 70 GR. (7000ZŁ)

Minister kultúry SR Ivan Hudec (sprava) a ministerka školstva a vedy SR Eva Slávkovská spolu s veľvyslancem SR Mariánom Servátkom navštívili krajanov na Spiši a Orave. Na našom záberu prof. Jozef Čongva víta vzácných hostí v jablonskej klubovni. Podrobnejšie o návšteve na str. 16 - 17. Foto: J. Špernoga

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-36-88

ORGAN TOWARZYSTWA
SŁOWAKÓW W POLSCE
(ORGÁN SPOLKU
SLOVÁKOV V POESKU)

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/4
tel. 34-11-27

Wydawca

Zarząd Główny TSP

Sponsor

Ministerstwo Kultury i Sztuki

Redaktor naczelný

JÁN ŠPERNOGA

Zespól

Vlasta Juchniewiczová,
Beata Klimkiewiczová, Jozef Pivovarčík

Spoleczne kolegium doradze

Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
Jozef Čongva, František Harkabuz, Žofia
Chalupková, Zenon Jersák, Bronislav
Knapčík, Lídia Mšalová, Anton Pivovarčík

Skład i lamanie „IKTUS”

Druk

Drukarnia TSP
31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów

Towarzystwa:

1 miesiąc - 70 gr (7000 zł)
kwartalnie - 2.10 zł (21000 zł)
rocznie - 8.40 zł (84.000 zł)

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów
nadesłanych tekstów.

ODZNÁMENIE

Dňa 13. augusta 1995 sa v Jablonke bude konať II. ročník Dňa slovenskej kultúry na Orave. Začiatok podujatia - slávnostná slovenská sv. omša - o 10. hod. Prehliadka súborov o 14. hod. Srdečne pozývame.

OV SSP na Orave

V ČÍSLE:

Malí umelci.....	2
Horský prístav vo Veľkej Lipnici.....	3
Zviazaný s obcou.....	4
Spokojná so životom.....	5
Odkázaní na seba.....	6
Odmeny.....	7
Konferencia.....	8-9
Na Litvinovom kopci.....	10
Pánu Bohu za chrbotom.....	11
Gmina s dvoma hranicami.....	13
Národnostné menšiny v Poľsku - Židia.....	14
Výročie svadby.....	15
Slovenskí ministri na Orave a Spiši.....	16-17
Zo slovenskej literatúry.....	18-19
Čitatelia - redakcia.....	20-22
Poľnohospodárstvo.....	23
Mladým - mladším - najmladším.....	24-25
Šport a hudba.....	26
Móda.....	27
Naša poradňa.....	28-29
Psychozábava-humor.....	30-31
Stáva sa.....	32

SVÄTÝ OTEC NA SLOVENSKU

Tradične - chlebom a soľou uvítali Slováci hlavu katolíckej cirkvi, pápeža Jána Pavla II., ktorý prišiel na štvordňovú (30.6.-3.7.1995) misijnú púť na Slovensko, prvú v samostatnej republike a druhú vôbec (prvýkrát v r. 1990 počas návštevy bývalého Česko-Slovenska).

Na bratislavskom letisku M.R.Štefánika Sv. otec privítal prezident SR Michal Kováč, premiér SR Vladimír Mečiar, apoštolský nuncius Svätej stolice v SR a ďalší vysokí štátni a cirkevní hodnostári. - *Pred piatimi rokmi ste nás nezabudnuteľným spôsobom zapálili pre demokraciu a slobodu - povedal v uvítacom prejave prezident SR - ktorú sme prijali ako zázrak. Dnes, v hodine únavy a rezignácie mnohých, vás prosím, aby ste nás povzbudili v odvahе, aby sme svoju vieru preniesli z oblasti súkromnej, z kostolov a modlitební do oblasti politickej, kultúrnej a ekonomickej.*

Sv. otec, ktorý po prilete už tradične pobožkal slovenskú zem, hoci tentoraz zo zdravotných dôvodov v hlinenej mise, vo svojom príhovore zdôraznil: - *Prichádzam k vám ako pútnik Ježiša Krista, aby som vás povzbudil vo vieri a ceste, ktorú ste nastúpili. Sloboda a mier sú hodnoty, ktoré treba dennodenne chrániť a formovať spoluprácou všetkých občanov. Mnohí odvážni bratia a sestry v tejto krajine zvládli ľažké skúšky a vytrvali, keď totalitný režim ničil každý prejav slobody. Nebojte sa, nemajte strach! Pri budovaní slobodného, nezávislého a demokratického Slovenska sa musíte bezvýhradne obetovať záchrane a sformovaniu toho, čo ste už dosiahli.*

Z letiska sa Sv. otec vydal na cestu - lemovanú tisícami pozdravujúcich obyvateľov - do Dómu sv. Martina v Bratislave, kde sa stretol so slovenským duchovenstvom, biskupmi, knazmi, rehoľníkmi a seminaristami. - *Budete verní tomu - povedal počas príhovoru - ktorý si vás vyvolil za sprostredkovateľov svojej milosrdnej lásky.*

Velmi srdcne bol popoludňajšie stretnutie Jána Pavla II. so slovenskou mládežou v Nitre, ktorá pápežov prejav skoro po každej

Zástupy pútnikov na Mariánskej Hore v Levoči

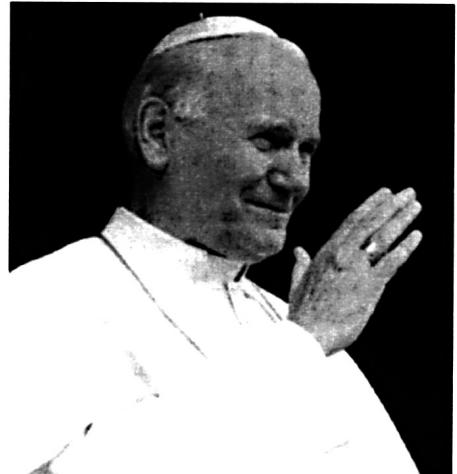
druhej vete prerušovala vrelým potleskom a skandovaním. Sv. otec hovoril o poslani mládeže v súčasnom svete, o potrebe bratského spolunažívania v duchu kresťanských zásad. - *Zachovajte si svoju vieru! - vyzýval skoro 200 tis. mladých ľudí - Nemýlte slobodu s individualizmom, ani s nacionalizmom!*

HLAVNÝM bodom druhého dňa návštevy bola púť Sv. otca do Šaština, kde v tamojšej bazilike Sedembolestnej Panny Márie, patrónky Slovenska, celebroval sv. omšu. Počas bohoslužieb na požiadanie arcibiskupa J.Sokola korunoval obe postavy vystavenej zázračnej sochy: Panny Márie a Ježiša. - *V tejto svätyni - povedal v homílii - chcem poprosiť Pannu Máriu, aby aj nadálej poskytovala materskú pomoc pri premene sŕdc. Prosím ju, aby bodela nad celým duchovným životom Slovenska.*

Po sv. omši usporiadala Konferencia biskupov Slovenska obed so Sv. otcom v Saleziánskom kláštore, počas ktorého pápež o. i. ocenil starostlivosť, ktorú biskupi a knazi venujú duchovnej službe madarským veriacim.

Po návrate do Bratislavu sa Ján Pavol II. v Primaciálnom paláci stretol zvlášť s prezidentom SR M.Kováčom a zvlášť s premiérom SR V.Mečiarom. Rozhovory sa týkali o. i. vzťahov Slovenskej republiky s Vatikánom, ale aj vnútropolitickej situácie na Slovensku.

Tretí deň svojej pastoračnej púte po Slovensku začal Sv. otec na letisku v Košiciach, kde sa zhromaždilo okolo 370 tis. veriacich nielen zo Slovenska, ale aj zo susedných krajín. Vyvrcholením vyše dvojhodinových bohoslužobných obradov bolo svätořecenie troch košických mučeníkov: Marka Križina, Melichara Grodzieckého a Štefana Pongráčza. Pri pomeňme, že noví svätí, umučení v Košiciach v septembri 1619 vojakmi G.Bethlena, ktorý tu bojoval proti habsburskému vojsku, pochádzajú z troch krajín: Marek Križin (nar. 1588) z Chorvátska, Melichar Grodziecki (nar. 1584) z poľského Tešína a Štefan Pongrácz (nar. 1583) z dnešného Rumunska. Boli duchovnými otcami košických katolíkov. Prvý pôsobil ako

Pápež požehnáva veriacich

kňaz a súčasne správca majetkov benediktínskeho opátstva, ďalší dvaja ako jezuiti - misionári. Všetkých troch vyhľásil za blahoslavených pápež Pius X. roku 1905 a o ich svätořecení rozhodlo konzistorium kardinálov v apríli t.r.

V Košiciach Sv. otec odovzdal pálium arcebiskupovi Alojzovi Tkáčovi, ktorý sa stal administrátorom novozriadenej košickej arcidiecézy.

Popoludní navštívil Ján Pavol II. Prešov, kde si najprv učil pamiatku evanjelických obetí tzv. prešovských jatiek (24 popredných šľachticov a mešťanov odsúdených na smrť za pomoc Prešova Thökölyho povstaniu) a pred mestskou športovou halou sa stretol s 200-tisícovým zástupom gréckokatolíckych veriacich.

Svoju misijnú cestu na Slovensku - celkovo už 66. od začiatku svojho pontifikátu - ukončil Sv. otec v Levoči. Na Mariánskej hore celebroval slávnostnú sv. omšu, na ktorej sa zúčastnilo okolo 600 tis. veriacich, medzi nimi aj viacerí naši krajania zo Spiša a Oravy. Homíliu začal slovami: - *Levočská svätynia je zasvätená tajomstvu Navštívenia, druhému tajomstvu radostného ruženca, o ktorom dnes rozjímame. Potom pripomenu duchovný ob-sah tohto sviatku, ktorý pripadá na 2. júla, vyzdvihol mariánsku tradíciu na Slovensku a poukázal na význam tohto pútnického miesta pre Slovákov, podobný ako pre Poliakov Jasná Hora v Čenstochovej. Zároveň zdôraznil: - Musíme priznať, že pretrvanie vieri v tejto krajine treba pripisať aj svedectvu tejto svätyne v Levoči.*

Posledné hodiny na Slovensku strávil Sv. otec na modlitbe, rozjímaní a oddychu vo Veľickej doline vo Vysokých Tatrách, odkiaľ sa vrátil do Popradu, kde sa s ním - pred odletom do Ríma - prišiel rozlúčiť prezident SR M.Kováč, premiér SR V.Mečiar s členmi vlády a predstaviteľa katolíckej cirkvi.

Zahraničná tlač písala, že Slovensko na začiatku júla žilo návštevou Sv. otca. Ani nečudo, ved' ho do Bratislavu, Nitry, Šaština, Košíc, Prešova a Levoče prišlo pozdraviť okolo 2,3 mil. obyvateľov, teda skoro polovica Slovenska. Ako konštatoval kardinál J.Ch.Korec, bola to na Slovensku najväčšia ekumenická udalosť tisícročia, ktorú možno porovnať snaď len s misijným posolstvom sv. Cyrila Metoda.

J.S.

MALÍ UMELCI

Náš Spolok organizuje každý rok niekoľko podujatí, ktoré sú neodmysliteľnou súčasťou našej činnosti už po mnohé roky. Patrí medzi ne Deň slovenskej poézie a prózy, ktorého sa ešte ako žiaci zúčastňovali terajší krajskí učitelia.

Deň slovenskej poézie a prózy patrí 'ku koloritu konca školského roku, ako aj odmeňovanie za kresliarsku súťaž. Škoda, že sa ho nezúčastňuje toľko škôl, ako výtvarného zápolenia. V tomto roku bolo zastúpených deväť škôl, v ktorých sa učí slovenčina a dovedna súťažilo 29 žiakov. Tak, ako po iné roky, slabšie bola zastúpená próza a celkove staršia kategória.

Malá zmena na osvieženie

Tohoročná recitačná súťaž sa konala vo Všeobecnovzdelávacom lyceu v Jablonke. Aby sme vyhoveli tradícii, využili sme návrh p. riaditeľky A. Stopkovej a tento ročník sme usporiadali na Orave.

V redakcii Život a na ústrednom výbere sme sa zhodli, že by bolo dobré súťaž nejak obohatiť a spestriť. Profesor M. Griger na 9. zjazde SSP podotkol, že práve na takýchto podujatiach, ako je prednes slovenskej poézie a prózy si treba pripomínať diela našich rodákov z Oravy a Spiša. Preto sme zaradili pre staršiu kategóriu žiakov jednu povinnú báseň Janka Silana, Ľala, jak rieka Bielka tečie. Jej prednes nielenže umožnil porote objektívnejšie zhodnotiť úroveň a schopnosti prednášajúceho, ale ukázal aj širokú škálu interpretácie jednej básne. Myslím si, že by povinnú báseň mohla mať nabudúce aj mladšia kategória žiakov.

Výkony mladých umelcov hodnotila štvorčlenná porota v zastúpení hostí z Matice slovenskej z Bratislavы - Márie Hurtajovej, pracovníčky Krajanského múzea a Milana Semíka, pracovníka Odboru medzinárodných vzťahov MS, šéfredaktora Života Jána Šperno - g a redaktorky Vlasty Juchniewiczovej. Naše krajské podujatie prišiel pozdraviť aj vojt gminy Jablonka Julian Stopka, predsedu gminnej rady Antoni Wontoreczyk, pracovníčka Kurátoria v Novom Targu Halina Baňková a riaditeľka lycea Aniela Stopková, ktorá všetkých milo privítala. Súťaž otvoril tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris slovami Andreja Sládkoviča:

„V slovo Slovianstva viera v ňom ožila,
So slovom slovutná Slovenstva sloboda -
Váha sklonila sa: - i skrikni Tomáš tvoj,
Oravienka naša: hoj rod môj a ľud môj!“

Najmladší, najlepší

Asi takto hodnotil vyrovnanú úroveň mladších žiakov M. Semík. Bol medzi našimi krajanmi po prvý raz, a preto sa na výslovnosť a prejav pozeral úplne nezávisle a bez

akéhokoľvek ovplyvnenia. Vyzdvihol skutočnosť, že na našich najmenších sa doteraz nestihli nalepiť polonizmy a ich prejav bol preto čistejší.

Najlepšie si počína prvák Paľko Dluhý z Novej Belej a jeho sestra Janka, ktorá spolu s Gabikou Zganovou obsadila 2. miesto. Ako tretí sa umiestnil Bartek Misiniec, ktorý sa vtedy do úlohy žabiatka. Hoci chodí na slovenčinu len prvý rok, hral sa so slovíčkami naozaj vynikajúco.

Porota okrem výslovnosti a umeleckého prejavu hodnotila aj výber ukážky, kde u mladších prevládala M.R. Martáková s „nesmrtelnou“ Ranenou brezou /je tak častá na našich súťažiach, že by mohla byť aj povinná/ a E. Čepčeková. Nechýbali ani L. Podjavorinská a M. Rúfus.

Chorý, či hory

Čo sa týka výslovnosti, objavovali sa tradičné chyby - nedodržiavanie dlhých slabík, respektívne ich premiestnenie v slove, nedodržiavanie mäkkých slabík, nesprávna výslovnosť spoluďásky h.

Porota sa snažila hodnotiť objektívne, a keďže žiakov nepoznala /boli predstavené len mená a vek/, nevedela, kto koho učí a nebola dopredu ovplyvnená. Tak sa stalo, že až štyri ceny si odnesla Nová Belá.

Boli však aj kritické hľasy, aby sa napríklad zohľadnilo, ako dľho sa žiak učí po slovensky. Je to zložitý problém, s ktorým sa učitelia stretávajú aj na svojich hodinách slovenčiny a ešte to doteraz nevyriešili. Povšimnutia hodná je zato myšlienka niektorých učiteľiek, aby sa vytvorila aj kategória pre lycealistov.

Treba sa pohrat' s veršom

- hovoril p. Semík hlavne starším žiakom. Vyčítal im neosobný prejav, rýchle odrecitovanie, bez zamyslenia sa nad textom. Našlo sa však aj pári jedincov, ktorí sa blyslí svojim hebreckým prejavom. Monika Majerčáková z Novej Belej, víťazka v prednese prózy, je už tak populárna, že ju pozývajú recitovať aj do okolitých dedín. Vynikajúcim stvárením niekoľkých postáv v Múdrom Maťkovi a hlupákoch nás všetkých prenesla do sveta Dobinského ľudových rozprávok.

Zahanbiť sa nedal ani Jožko Kadaš z Chyžného, ktorý úryvok z Rysavej jalovice M. Kukučína predniesol, akoby z vlastného dvora. Až sa mu občas „oravčina“ zapletla.

- Som milo prekvapený celkovou úrovňou žiakov - povedal na záver súťaže M. Semík. - Chcel by som podakovať učiteľkám a učiteľom, že deti tak dobre pripravili. Škoda, aby ste sa varili vo vlastnej kaši, keď to môžete predniesť aj doma na Slovensku.

M. Semík doporučil učiteľom, aby zakladali ochotnícke divadlá a využívali tak herecké schopnosti detí.

Víťazi súťaže boli odmenení vecnými cennami a slovenskými knihami, ktoré dostali aj ostatní súťažiaci. O sladkú odmenu sa po spo-

ločnom obede postaral predseda OV SSP na Orave Robert Kulaviak a každého potešil voňavou zmrzlinou.

Čaro oravskej krajiny

Sprivedomým podujatím Dňa slovenskej poézie a prózy bola výstava prác L. Život a M. Šalovej, našej krajanskej umelkyne. Tak, ako súťaž, aj vernisáž usporiadala redakcia Život a ústredný výbor Spolku. Paní L. Život na desiatkach svojich akvarelov a grafík predstavila okúzľujúcu oravskú prírodu a tvrdého človeka, ktorý sa jej tak ľahko nepoddá. Hlavne grafiky čerpajú z minulosti, z jej spomienok na detstvo, ktoré zvečnila v podobe mozoľnatých rúk, vráskavých tvári a symbolickej misy uprostred stola.

Veľkú hodnotu majú aj obrázky z cyklu Oravské kaplnky, ktoré sa pomaly menia - chátrajú, alebo ich prestavujú.

Výstava bola naaranžovaná na chodbe 1. poschodia budovy lýcea a trvala dva týždne. Informácie o autorke a jej diele si návštěvnici mohli prečítať v malom katalógu, ktorý vytlačila naša tlačiareň.

Umelkyňa bola aj na recitačnej súťaži a priopomínať si ešte nie tak dávne chvíle, keď sama učila slovenské básne.

Tohoročný Deň slovenskej poézie a prózy potvrdil, že o súťaži je naďalej veľký záujem a že deti pod starostlivosťou rukou učiteľa neuveriteľne veľa dokážu. Žeby sa nenašli dobrí recitátori ani v Dolnej Zubrici, Malej Lipnici, či Nedeci? Určite dostali našu pozvánku.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

POÉZIA - mladšia kategória

Pavol DLUHÝ - 1. miesto
Janka DLUHÁ - 2. miesto
Gabriela ZGANOVÁ - 2. miesto
Bartłomiej MISINIEC - 3. miesto

POÉZIA - staršia kategória

Uršula STECHUROVÁ - 1. miesto
Alžbeta BEDNARČÍKOVÁ - 2. miesto
Anna BRENKUSOVÁ - 3. miesto
Vieslav PETRÁŠEK - 3. miesto

PRÓZA - mladšia kategória

Margita DLUHÁ - 1. miesto
Marzena LENČOWSKA - 3. miesto
Katarína ČERVEŇOVÁ - 3. miesto

PRÓZA - staršia kategória

Monika MAJERČÁKOVÁ - 1. miesto
Jozef KADAŠ - 2. miesto

Aldona ZÁHOROVÁ dostala zvláštnu cenu poroty za najlepšie zvládnutie slovenského jazyka v kategórii starších žiakov v prednese poézie

FOTOREPORTÁŽ NA 3. STR. OBÁLKY

Prvítanie pred Gminným úradom vo Veľkej Lipnici

Jacek Kuroň si vymieňal skúsenosti s princeznou Sarah

HORSKÝ PRÍSTAV VO VELKEJ LIPNICI

Veľká Lipnica už mala kadejakých hostí, ale odkedy jej velí Franciszek Adamczyk, vymieňa sa jedna zahraničná delegácia za druhou. Júnová návšteva však predsa len nebola každodenná - pod Babiu horu zavítala princezná Yorku Sarah Fergusonová.

Na svojej trojdňovej návštive Poľska venovala jeden deň Lipnici, kde oficiálne otvorila rehabilitačné stredisko pre deti choré na leukémii - Mountain Haven /Horský prístav/. Toto stredisko, situované vysoko na upäti Babej hory, pôsobí už rok a zriadila ho nadácia Children in Crisis, zažitieľkou a predsedníčkou ktorej je práve princezná Sarah.

Nadácia Det'om v núdzi

Už pri svojej prvej návštive v decembri 1992 v Zabri, po prehliadke detskej nemocnice sa princezná rozhodla, čo najrýchlejšie pomôcť chorým det'om. Ďalší podnet k tomu dala volontérka Sophie Livingstoneová, ktorá už od roku 1991 pracovala na Sliezsku. Dosahovala veľmi dobré výsledky v terapii, keď deti brávala na krátke výlety. O všetko sa začala bližšie zaujímať aj lekárka zo zabrzańskiej nemocnice Danuta Sońta-Jakimczykowá a spolu prišli k záveru, že by bolo dobre mať stále stredisko. Sophie sa vrátila do Írska a začala zháňať finančné prostriedky. Prispievali

biznismeni, ale aj zdravé írske deti. Oslovila aj princeznú Yorku a tá založila spomínanú nadáciu. Počas svojej 2,5 ročnej pôsobnosti pomohla det'om v Bosne, Albánsku, bývalých sovietskych republikách, vo Veľkej Británii.

Horský prístav

Prvý projekt na stále sídlo pre deti v rekonvalescencii však vznikol v Poľsku. Vďaka pomoci mnohých ľudí z Veľkej Británie a Poľska sa mohol aj realizovať. Nadácia si vybraла Veľkú Lipnicu - z niekoľkých stredísk navrhnutých ministerstvom zdravotníctva. Bolo potrebné prenajat' objekt pod Babou horou od poznaňského lýcea, opraviť ho a mohli pricestovať prvé deti. Za rok sa tu vystriedalo 700 pacientov.

- Je to miesto s užasnou energiou hôr, ale zároveň veľmi pokojné. Deti tu načerpajú nové sily. Je to miesto zábavy, relaxu a nádeje - povedala princezná Sarah Fergusonová.

Liečivý čerstvý vzduch

Do Horského prístavu pod Babou horou prichádzajú deti zo Zabru, Bytomi, Katovic a Krakova. Vymieňajú sa približne v 2-3 týždňových turmusoch, ale závisí to od stavu malých pa-

cientov. Deti z detských oddelení nemocníc, teda do 18 rokov, odporúčajú skúsení odborní lekári.

- Nie je to liečenie, je to rehabilitácia po operáciach a chemoterapii - hovorí Roman Knapičk z Jaworzna, rodič jedného z pacientov. - Deti sú na čerstvom vzduchu, majú sa relaxovať a zabudnúť na to, že sú choré.

Pobyt v stredisku je bezplatný a deti tu majú okrem stravy 5-krát denne, zabezpečené aj vyučovanie. K menším dochádzajú učiteľky z Lipnice a starších vozia do školy v dedine.

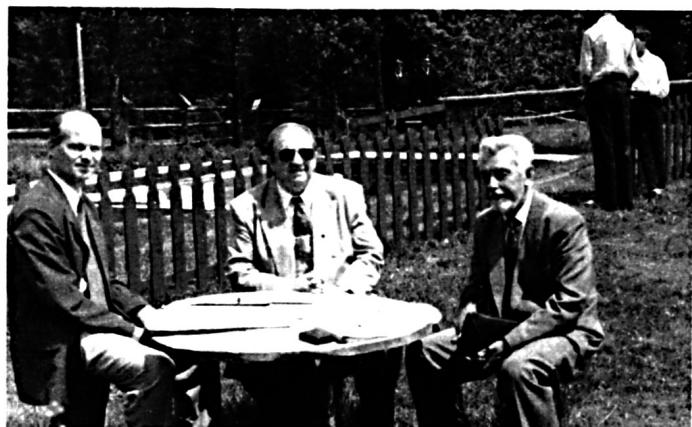
Na mieste sú aj lekári špecialisti z nemocnice, odkiaľ sú deti, zdravotné sestry a rodičia /2-3/, ktorí okrem organizovania programu pre deti robia všetko, čo je potrebné. Vedúcou strediska je Angličanka.

Ako na svadbe

- Určite vám v záhradách nezostali žiadne kvety, všetky spadli na mňa. Cítim sa ako na svadbe - to boli prvé slová jej veličenstva princezny Yorku Sarah Fergusonovej, keď zavítala terénovým vozidlom na nádvorie Gminného úradu vo Veľkej Lipnici.

Princezná bola usmiala, bezprostredná a každému sa prihovárala. Tlmočníka takmer nepotrebovala, lebo celá Veľká Lipnica sa učí po anglicky. Vojt Franciszek Adamczyk - pre Sarah jednoducho Frank, princeznu tiež privítal v jej rodnej reči. Veď sa aj patrilo, keď je podpredsedom nadácie Children in Crisis v Poľsku. Poctil ju pamätnou medailou a čestným občianstvom Veľkej Lipnice. ➤

Garden party sa zúčastnil aj primátor J. Krušinský (v strede) a vojt W. Haber (vpravo)

Veselá a bezprostredná Fergie si s det'mi veselo zašantila

Uvítacieho aktu sa zúčastnili poslanec P.Gąsienica-Makowski, vojvoda W.Sowa, vojt gminy Czarny Dunajec K.Dzielski, vojt gminy Niżne Lapše W.Haber, primátor Námestova I.Krušinský, kňaz W.Pilarczyk, predsedu ginnej rady K.Kowalczyk a iní.

Po horúcich slovách podľakovania, symbolickom šampanskom a veselých taktoch Sto lat... sa princezná pobraťa dlhochíznou dedinou až na koniec Privarovky, do rehabilitačného strediska. Zastavila sa pri každej škole, kde ju na ceste vitali žiaci aj s učiteľmi.

Garden party po goralsky

Skôr, ako sa otvorili brány Horského prístavu pre hostí a novinárov, princezná mala hodinu pre seba. Venovala ju výlučne det'om a pracovníkom.

Po prehliadke objektu vyviedla hromádku detí na rozkvitnutú lúku a zašantiela si snimi. Potom sa tak ako všetci posilnila bigosom, klobásou a syrovnikom a rozprávala sa s host'ami.

Nechýbal medzi nimi ani poslanec Jacek Kuroń, ktorý si s princeznou „vymieňal skúsenosti“ o svojej nadácií SOS. Jej návrh, aby sa obe nadácie spojili a pomohli det'om za východnou hranicou, kvitoval poznámkou, že najprv sa treba postarať o poľské deti.

Nálada bola veselá, slniečko pražilo, ako sa na jún patrí a do spevu vyhrali oravské kapely. Mnohým Lipničanom sa ani nesnívalo, že budú stolovať s anglickou princeznou.

Slovenská pobočka

Ako som už spomienula, slávnosti sa zúčastnil aj I.Krušinský, ktorý sa rozhodol požiadať Sarah

Fergusonovú o rozšírenie pôsobenia nadácie Deťom v nádzii aj na Slovensko.

- *My sme už Veľkej Lipnici podali pomocnú ruku na Vianoce m.r., keď sme na 8 konských a 5 psích záprahoch dovezli na sánkach detom z Horského prístavu darčeky - hovorí primátor Námestova Ivan Krušinský.*

Prvý krok už urobili, možno aj tie ďalšie pôjdu tak ľahko. Asi 800 m od hranice majú prázdnú chatu, ktorá sa hodí pre tieto účely.

- *Ked' pomáhame bývalej Juhoslávii, Somálsku ..., prečo by sme to neuroobili pre vlastné deti? - dodáva pán primátor.*

Verme, že jeho iniciatíva nevyjde nazmar a svoje rehabilitačné stredisko budú mať aj choré slovenské deti. Určite vtedy princezná Yorku zavítava aj na druhú časť Oravy.

Text a foto: VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

ZVIAZANÝ S OBCOU

Patrí k najstarším obyvateľom Novej Belej a je živým pamätníkom nášho krajského diania a vôbec udalostí v obci skoro za celé 20. storočie. Ide o krajanana Františka Bednarčíka, ktorý sa v tomto roku dožíva úctyhodného veku - 88 rokov.

Narodil sa 14. decembra 1907 v chudobnej roľníckej rodine. V rodnej obci absolvoval 6-triednu základnú školu, v ktorej sa - ako sám podotýka - okrem vtedy povinnej maďarčiny učil aj slovenčinu. Po roku 1920, keď sa Spiš a Orava dostali k Poľsku, dokončil svoje vzdelanie na poľskej trojročnej tzv. opakovacej škole. Potom až do mládeženeckých rokov pracoval na rodičovskom gazdovstve. V roku 1935 sa oženil s mladou belianskou krajanou Žofiou, rodenu Majerčákovou. Mali spolu 6 detí (najstaršia dcéra zomrela ako 13-ročná), ktoré vychovali na dobrých krajanov. Dnes dvaja synovia Šimon a Jozef samostatne združujú v rodnej obci, dve dcéry Angela a Anna žijú aj s rodinami na Slovensku a ďalšia dcéra Ľudmila pri Novom Targu.

František Bednarčík od mladosti vyvýjal širokú spoločenskú činnosť. Už v medzivojniovom období bol členom gminnej rady v Łopusznej, kde úspešne bránil záujmy rodnej obce. Nečudo, že keď po vojne vznikli obecné národné rady (GRN), stal sa aj ich členom. Keďže bol veľmi aktívny, neprekupuje ani to, že ho Beļania v roku 1958 zvolili za richtára. Túto funkciu zastával celých 16 rokov, teda až do r. 1974.

Boli to pre F. Bednarčíka roky obetavej práce, nielen na svojom gazdovstve, ale aj v prospech obce, roky veľkých zmien, ktoré sa zajeho richtárčenia v Belej udiali. Patrila k nim o.i. oprava rušnej cesty smerom na Łopusznu, potom druhej smerom na Gronków, úprava potoka tečúceho cez dedinu, čo malo veľký význam pre požiarnické účely. Do týchto prác dokázal angažovať nielen požiarníkov, ale vôbec celú obec. Tak isto bolo pri ďalšej belianskej investícii, do ktorej sa hned pustili, a sice výstavbe chodníkov a cest cez obec, ktorú

mohli uskutočniť vďaka finančným prostriedkom z Okresného úradu v Novom Targu a pomoci vtedajšieho riaditeľa komunálneho oddelenia OU J.Kasprzyckého, ktorý im pridelil potrebný stavebný materiál.

- *Bolože to radostí - spomína F.Bednarčík - keď sme práce po veľkej námahe dokončili a mali sme v obci nielen pekné chodníky, ale aj najmä dobrú cestu - prvú asfaltovú cestu v Novej Belej. Avšak najvýznamnejšou, priam revolučnou zmenou v obci, bolo zavedenie elektriny. Ľudia veľmi ochotne pomáhali pri zakopávaní stĺpov viackilometrového vedenia a iných práceach. Konečne v decembri 1962 v našich domoch zažiarili elektrické žiarovky, čomu sa všetci veľmi tešili. Naozaj sme sa ocitli v 20. storočí.*

Medzičasom, ako sa čitatelia iste pamätajú, vtedajšia vláda začala presadzovať heslo: Tisíc škôl na tisícročie poľského štátu. Svitla teda nádej, že v rámci tohto veľkého budovaťačského úsilia bude na Spiši a Orave postavených niekoľko škôl, čo by aspoň čiastočne vyriešilo naozaj ťažkú situáciu v tejto oblasti. Napokon bolo rozhodnuté o výstavbe dvoch škôl - jednej na Orave (v Jablonke) a druhej na Spiši - práve v Novej Belej.

- *Mali sme s tým veľa problémov - hovorí F.Bednarčík - ktoré bolo treba zdolať. Medziiným okresné orgány rozhodli, že škola má byť postavená na poliach súkromníkov. Naštastie po dlhšom vybavovaní, k čomu zvlášť prispliel vtedajší tajomník obecného úradu J.Frankovič a predsedu ONV (GRN) S.Moš, sa vec podarila.*

Io vyriešiť a sice výmenou pozemkov zo Štátneho pôdnego fondu. Mohli sme teda pristúpiť k výstavbe školy, ktorá bola napokon slávnostne odovzdaná do užívania v júli 1965.

V spomienkach F. Bednarčíka ožívajú celý rad ďalších udalostí, na ktorých sa ako richtár priamo zúčastňoval. Bola to o.i. výstavba celkom novej cesty (3 km) smerom na Bialku, na ktorej všetci Beļania svojpomocne pracovali, dovážali kamene a štrk, kopali priekopy a pod. Nakoniec ju vyasfaltovali a dnes je to veľmi rušná cesta, po ktorej premávajú automobily od Zakopaného, Bukowiny, Bialky a pod. Nechýba v týchto spomienkach ani výstavba sídla Obecného úradu v Novej Belej, na ktoré bolo treba opäť zháňať materiál a organizovať ľudí do svojpomocných prác. Stavba bola odovzданá do užívania v decembri 1971. Dnes sa v nej nachádza zdravotné stredisko pre tri obce - Novú Belú, Krempachy a Durštín, ktoré si ľudia veľmi chvália, keďže majú lekársku pomoc priamo na mieste.

Ako z uvedeného vyplýva, František Bednarčík bol v dobe svojho richtárčenia veľmi aktívny a obetavý, za čo bol aj vyznamenaný medziiným Zlatým križom za zásluhy. Je už II rok v dvorcovej a hoci sa blíži k deväťdesiatke, vyzerá veľmi bodro, je veľmi pohyblivý a má znamenitú pamäť. Často ho vidno na ulici, do kostola chodí sám, bez ničej pomoci, ba zájde aj do polí - vraj popozerať ako tráva rastie. Koho stretne, s každým sa porozpráva. Akoby aj nie, ved' s každým dobre spolunažíva. To mu kedysi pomáhalo aj v richtárskej práci.

František Bednarčík sa vždy považoval za Slováka a takto vychoval aj svoje deti. Ked' v roku 1947 vznikla v Novej Belej miestna skupina nášho Spolku, stal sa jej členom od samého začiatku a je ním podnes. Chodieval na všetky krajské schôdzky a podujatia, ktoré sa v obci organizovali, od samého začiatku je tiež predplatiteľom a horlivým čitateľom Života. Právom si teda zaslúžil medailu nášho Spolku - Za zásluhy pre KSSČaS.

Do ďalších rokov želáme krajanovi Františkovi Bednarčíkovi predovšetkým veľa zdravia, rodinného tepla, spokojnosti a pekných slnečných dní.

JÁN FRANKOVIČ

SPOKOJNÁ SO ŽIVOTOM

Útek z domu

Stalo sa to koncom leta. Čiernochorci sa vracali z poľa unavení, ale ešte vládali poháňať voly silnými údermi bičov. Malá Marienka kráčala po prašnej ceste a po ničom netúžila viac ako po tom, aby sa tohto ceremoniálu zakončenia práce zúčastnila ako kráľovná, aby sa prvýkrát odviedla na voze vrchovato naloženom snopami jačmeňa.

- Nič z toho nebude princeznička - vystríhal ju otec. - Si ešte príliš malá. Marienka sa však nedala presvedčiť týmto racionálnym argumentom. Spustila hysterický pláč, ktorý bol doposiaľ vždy najúčinnejší. Otec stratil trpežlivosť a vyobšival ju bičom, ktorý mal akurát po ruke. Urazená pýcha štípala ako sol' v otvorennej rane. Marienka si zaumienila, že uteče z domu. Úzka škára v hŕbe šindľov na dvore suseda Korkoša bola ako stvorená pre prvú skrýšu.

Len čo sa zvečerilo, ustarostení rodičia schytili do rúk lampáše a hybaj sa hľadať trucovitú dcéru.

- Marienka, kde si? - plačlivo nariekala matka. Dievčaťu jej bolo l'uto, ale zaťala zuby a ani nemukla.

- Len si ma hľadajte, nebudeste ma vy viac bit! Lampáše sa ešte niekoľko minút hojdali v tme, ale po chvíli zmizli a na dvore sa rozhostilo hrobové ticho. Vtedy by už bola Marienka aj rada vyšla z hŕby šindľov, ale špára ju zovrela ako vlčie hrdlo. Zvítazil pud sebazáchromy a ona spustila prenikavý nárek. Keby akurát okolo neprechádzal sused, Marienka by sa tam strachovala do bieleho rána.

Baran, baran, buc!

Mária Milonová, rodená Chyžná si veru dobre pamätá na túto príhodu z detstva. Život ju všeličomu naučil, neraď po prstoch klepol.

- Už ako šesťročná som pásla husi. Sliepy bolo treba nakŕmiť, plátno popolievať. Čo som mohla, to som robila. Život bol ľažký, ale nenariekan. Dostala som od neho, čo som si zaslúžila. A tak má byť. Len aby mi dal Pán Boh zdravia, aby som sa ešte mohla tešiť zo svojich detí.

Zmierenie s osudem, vyrovnanosť a životnú energiu by mohol Márii Milonovej kdeko závidieť. Od malička vystrájala huncútstva, na ktoré nahovárala, koho mohla. Raz tak presvedčila Sebastiána Kovalčíka, s ktorým pásla ovce, aby nasadili rohatému baranovi na oči vojenskú čiapku. Úbohé zvieraj behalo ako besné a vyplášilo celé stádo, ktoré potom rodičia museli zháňať až do noci. „Šikovní pastieri“ sa k svojmu prehrešku samozrejme nepriznali. Kto by si dobrovoľne plietol na seba korbáč?

Nečakaná vojna

Mária Milonová sa narodila 14. mája 1931 ako druhé dieťa Terézie a Michala Chyžnov-

cov, a keďže jej staršia sestra zomrela, vychovávala sa ako jedináčka.

- Otec ma už od malička učili poznávať literu zo slovenskej modlitebnej knížky, ktorá bola tlačená švabachom. V škole som sa začala učiť po poľsky, a potom prišla vojna.

Náhle a nečakane. Uprostred noci zobudilo Chyžnovcov hlasné búchanie. Boli to poľskí vojaci, ktorí hľadali miestneho učiteľa. Nechceli utieciť bez neho. O niekoľko dní počuli Čiernochorci dva dunivé výbuchy na Bialke. Za týždeň pripadli k Slovensku.

Za všetko môže Náčinka!

- V druhej triede sme sa učili po slovensky, nikto z nás s tým nemal problémy - tvrdí M. Milonová. Ona si oblúbila najmä detský román Náčinka v penzionáte, v ktorom našla návod na ďalšie figliarske kúsky. Učiteľ chodil do školy v gumových galošiach, ktoré si pred vstupom do triedy vyzúval a nechával pod lavicou. M. Milonová nahovorila ostatných školákov, aby mu ich prišpendlili do dlážky. Bolože to smiechu, keď sa nešťastný učiteľ chcel vrátiť domov a nemohol sa v zakliatých galošiach pohnúť z miesta!

- To Chyžná vychítala v knihe! - žalovali iné deti. Učiteľ malej nezbedníčke odpustil, lebo sa učila veľmi dobre. Dokonca aj pán notár z Jurgova nahováral Michala Chyžného, aby dal Máriu na ďalšie štúdiá. Ale on mal veľké gazdovstvo a jeho jedinú dcérku, nuž zamietol.

Druhá mama

V roku 1949 sa Mária Milonová vydala. Dva roky po svadbe zomrela jej mama, a tak všetku pomoc hľadala u svojej tetky Alžbety Korkošovej, matky známeho slovenského sochára Ludvíka Korkoša.

- Plakala som za ňou, keď odchádzala do Kežmarku, viac ako nad hrobom vlastnej matky - spomína si M. Milonová.

Potom od nej dostávala ručne maľované pohľadnice. Každá z nich bola originálom, každá osobitným umeleckým dielom. Alžbeta Korkošová ich maľovala aj napriek tomu, že mala choré ruky.

Amerika - smetisko?

V roku 1972 začala Mária Milonová tkať pokrovce pre Cepeliu. Bavilo ju to. Bola to práca, ktorú mohla robiť pri gazdovstve a výchove šiestich detí. O sedem rokov neskôr vycestovala za prácou do Chicaga. Priletela v noci a keď sa ráno zobudila, fúkal silný vietor a všade lietali smeti.

- Amerika je veľké smetisko - pomyslela si vtedy. Ale vydržala, zvykla si na prácu, ľudí a nejaký ten groš privyrobila. Za domovom sa jej však cnelo čoraz viac.

Mária Milonová

„Nemusíte dvomi lyžicami jest', dva životy viest'. Vráťte sa domov“ - napísal jej syn a ona ho poslúchla.

- Neschvalujem, že mladí kvôli peniazom všetko obetujú - tvrdí M. Milonová - Tu, doma sa mi najviac páči.

Pred filmovou kamerou

Po návrate z Ameriky začala Mária Milonová pracovať v ľudovom múzeu - usadlosti Korkošovcov. Dodnes sprevádza turistov a ukazuje im, ako sa ľan trihal z role, ako sa česal, ako zo semiačok vytíkal olej, ako sa priadlo, tkalo a vyšívalo. Tu ju objavil režisér Franciszek Nowobilski, ktorý jej ponúkol úlohu vo filme Legenda Tatier.

- Mala som ohromnú trému - tvrdí M. Milonová. - Ale režisér mi povedal, aby som bola prirodzená. Nikdy netušila, že s filmovaním je toľko roboty. Každú scénu nakrúcali päťkrát. Ale M. Milonovej sa tá skúsenosť páčila. Aj napriek tomu, že hrala zlú babu, ktorá udala zbojníka.

Pravda oči kole

- Cítim sa byť Slovenkom - vyznáva - všade si písem slovenskú národnosť a nemám strach, že by som z toho mohla mať problémy.

V Spolku nikdy neplnila veľké funkcie, ale bojovala o slovenčinu v škole, starala sa, aby z múzea nezmizli slovenské výšivky a turistom vďačne spievala slovenské ľudovky. Keď jej deti odrástli, začala dopisovať do Života. V tomto roku ju zvolili za delegátku 9. jazdu Spolku Slovákov v Poľsku.

- Chcela by som, aby boli ľudia ku mne úprimní tak, ako ja k nim. Pravda oči kole. Ja si niekedy robím veľa nepriateľov. Ale nechcem klamať. To je to najhoršie, čo by som mohla urobiť.

Dá sa vari polemizovať s touto usmievanou ženou, ktorá sa riadi ľudovými múdrostami? Možno sa vyhnúť jej prenikavému srdečnému pohľadu a nepocítiť spolupatričnosť?

Text a foto: BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

ODKÁZANÍ NA SEBA

Repiská - spišská obec neobvyklého rázu. Pozostáva z tzv. Potokov - Brijovho, Grochoľovo a Vojtičkovho, ktoré tvoria jednu administratívnu jednotku. Dva Potoky - Grochoľov a Vojtičkov sa na seba priam napájajú, zatiaľ čo Brijov Potok je trošku vzdialený.

Na návštevu cez medzu

Súčasné Repiská obýva takmer 680 obyvateľov slovenskej a poľskej národnosti. Občania všeobecne dobre spolupracujú a nažívajú.

Vážnym problémom pre obyvateľov Repísk, najmä Grochoľovho a Vojtičkovho Potoka, bola asfaltová cesta. - Prístup k nám - spomína predseda tamojšej MS SSP Ján Solus - bol veľmi stážený. Asfaltovú cestu k nám postavili len pred troma rokmi. Dovtedy sme chodili po blate a vode. Dnes sice asfaltku máme, ale zato nemáme doriešenú otázku autobusového spojenia. Jeho posledná zastávka je vzdialenosť až kilometer od obce.

Dnes môžete Repiská navštíviť naoko po uzkej asfaltke, alebo na skratky - poľnými chodníčkami, o ktorých vedia len domáci. Ničiť niečiu úrodu je prísne zakázané.

Potoky si rozumejú

Zaujímavé je sledovať vývin v jednotlivých Potokoch. Grochoľov a Vojtičkov Potok tvorí samostatnú farnosť, zatiaľ čo Repišťania z Brijovho Potoka patria k jurgovskej farnosti. Utvorí v budúcnosti Brijov Potok samostatnú farnosť? Dnes je ľahko predvídat. Jedno je isté - na Spiši sa o tom hovorí - že onedlho budú mať vlastný kostol. S nápadom jeho výstavby vyšli naši krajania pred takmer troma rokmi. Vtedy ešte nevedeli, či sa im tento sen podarí splniť. Dnes stavebné práce na kostole pokročili natol'ko, že ich možno uznáť za zavŕšené. Na druhej strane v interéri kostola začali stolárske práce. Ako mi povedali tamojší stolári prednedávnom vykonali krásnu kazetovú polalu.

Pripomeňme našim čitateľom, že Repišťania na Brijovom Potoku si kostol vo

Cestou do Repísk - Brijovho Potoka

veľkej miere stavajú spojomocne. Žije tu približne 300 obyvateľov. Na výstavbu kostola sa doposiaľ uskutočnilo 10 zbierok. Všetci dospeli venovali na tento účel po 10 zlotých na každej zbierke. Nehovoríme už o svojpopomocných práchach pri jeho výstavbe. Významne prispeli krajania zo zámoria, ale aj ďalší, ktorých pomoc nie je zanedbateľná. Repišťania im budú dlho povďační.

V Repískach budú onedlho dva kostoly. Dvojitý život obce sa prejavuje aj v iných oblastiach. Nájdeme tu dve základné školy, dve vynikajúce požiarne organizácie. Nie je tomu ináč ani s našimi mestnými skupinami. Prvá mestná skupina v Repískach vznikla v roku 1947 na Brijovom Potoku, ktorá združovala členov aj zo susedných Potokov. Súčasným predsedom MS SSP na Brijovom Potoku je dlhoročný zaslúžilý aktivista krajan Ján Repiščák. V tejto časti obce sa nachádza aj slovenská klubovňa, ktorá je umiestnená v hasičskej zbrojnici. Na druhej strane v roku 1988 založili počas volebnej kampane krajania novú mestnú skupinu v Grochoľovom a Vojtičkovom Potoku. Jej predsedom je mladý aktivista Ján Solus. Tamojší krajania dosiaľ nemajú vlastnú slovenskú klubovňu. Taktiež na tunajšej škole sa dlhší čas nevyučuje slovenčina.

Nežná iniciatíva

Aj keď je na repišských Potokoch spoločenský život odlišný, predsa len tvoria jednu administratívnu jednotku - obec a richtárstvo. Dlhoročným richtárom obce bol Jan Budz. Takmer pred rokom počas volebnej schôdzke Repišťania nečakane zvolili za richtárku mladú 37-ročnú ženu Máriu Šoltýsovú, rodenu Pavlikovú. Nebudem sa hádam myliť, že je to prvá richtárka na Spiši.

- Bola som zvolená za richtárku dosť prekvapivo - spomína dnes Mária Šoltýsová - Spočiatku som si myslala, že voliči len žartujú. Ale nebolo tomu tak. Musím sa priznať, že som sa tejto funkcie veľmi bála. Obyvatelia, a zvlášť obecniči, mi však vždy slúžia pomocou

Richtárka Repísk Mária Šoltýsová

a radou. Pomáha mi aj sedemčlenný richtársky výbor. Väčšie problémy v obciach nemáme. Obyvatelia sa oprávnenie dožadujú, aby v najneschodnejších miestach obce boli postavené ochranné zábradlia a aby sa už konečne dočkali autobusového spojenia. Dožadujú sa toho nielen obyvatelia Grochoľovho a Vojtičkovho Potoka, ale aj Brijovho. Aby sa tak mohlo stať, musíme vyasfaltovať krátky 300 metrový úsek medzi jednotlivými Potokmi.

Povinnosťou richtára obce je reprezentácia záujmov gminy v obci a naopak obce v gmine. K práci richtára patrí tiež vyberanie daní a roznášanie poistných tlačív, čo sa dá zvládnuť. Oveľa väčšie organizačné schopnosti potrebuje richtár pri spolupráci s obyvateľstvom.

Poznamenajme, že záujmy Repísk reprezentuje ďalšia žena - Maria Maciczaková, ktorá je poslankynou za svoju obec v bukovinskej gminnej samospráve.

- Ja toho veľa nezmôžem s výnimkou voľných návrhov počas rokovania gminnej rady - zdôveruje sa mi richtárka. - Poslanec naopak zmôže ovela viac. Môže získať pre obec veľmi veľa. Obidve sa o to snažime. Kiežby sa splnili naše očakávania!

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Kaplnka na cintoríne so slovenským nápisom

Výhercovia z Jurgova sa stretli v zborovni

Výhercovia z Novej Belej so svojimi učiteľmi

ODMENY

Tohoročnú výtvarnú súťaž sme sice už v februári, avšak odmeny pre najlepších sme prichystali až na koniec školského roka. Vtedy je totiž na školách viac času. Žiaci netrpezlivo čakajú na zaslúžené vysvedčenia a na dvojmesačné voľno. Preto naša návšteva na spišsko-oravských školach bola viac ako vitaná.

Prekvapivé odmeny

Teší nás, že výtvarná súťaž Života nachádza medzi žiakmi na Spiši a Orave tak veľký ohlas. Každoročne dostávame okolo 500 rôznorodých a zaujímavých prác, ktoré hodnotí zvolená redakčná porota. Tá veru nemá ľahkú úlohu. Práce treba najprv oceniť a potom určiť poradie výhercov a druh odmen. V tomto roku redakcia pre najtalentovanejších žiakov pripravila 30 atraktívnych vecných cien a 40 hodnotných knižných odmen. Boli medzi nimi rádiomagnetofóny, rádiá, fotoaparáty, wolkmany, bedmintonové rakety, hodinky, kalkulačky, spoločenské hry a pod., ktorým sa žiaci veľmi tešili.

Vzrušujúce chvíle

Nemohli sme, žiať, odmeniť všetkých žiakov, aj keď si vážime ich snahu a úsilie o

získanie najvyšších priečok na rebríčku našej súťaže. Duch zápolenia je však neúprosný. Tešíme sa, že žiaci sa nezúčastňujú našej súťaže len kvôli cenám, ale aj radosti z umeleckej tvorby. Preto sme sa rozhodli, podobne ako vlastní, odovzdať im ceny osobne. V priebehu dvoch dní šéfredaktor Života Ján Šternog a redaktor Jozef Pivočík premierali takmer všetky školy na Spiši a Orave. Všade, čo treba zvlášť vyzdvihnut, nás srdcne vítali a netrpezlivo očakávali. Chceli sme sa osobne stretnúť s riaditeľmi škôl, učiteľským zborom a samozrejme aj s výhercami, aby sme sa mohli po rozprávať, stisnúť im ruku a zablahoželať k úspechu. Tie vzrušujúce chvíle sme radi prezili spolu s nimi. Ešte dlho si budeme pamätať ich prekvapenie a zároveň usmiate tváre, ako aj žiariace oči plné radosti a nadšenia. Ved' k dobrému vysvedčeniu patrí aj dobrá odmena - rádiomagnetofón alebo rádio. Na nadaného žiaka majú byť rodičia právom hrdí.

Spoločný záujem

- Návštevou jednotlivých škôl chceme poznati nie len tých najschopnejších - opakoval niekoľkokrát šéfredaktor Života Ján Šternog, ale aj povzbudiť ich do ďalšieho výtvarného vzdelenia. Dúfame, že v budúcnosti sa naša snaha hľadania talentov stane faktom a na Spiši, alebo na Orave vyrostú ozajstní majstri

výtvarného umenia vyzdvihujúci naše historické regióny.

Ďakujeme všetkým riaditeľom za srdceňosť a pohostinnosť, ktorími nás vítali na svojich školách. Všetkým žiakom a učiteľom prajeme veľa zážitkov a prijemne strávené chvíle na prázdninách. Zároveň už dnes všetkých pozývame na novú súťaž Života. Jej tému oznámitme v budúcom čísle časopisu.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Veľká Lipnica - odmeny a úsmev patria k sebe

Žiaci v Repiskách (Grochoľov Potok) sa tešia z úspechu svojich spoľužiakov

Šéfredaktor Života J. Šternog odovzdáva odmenu žiačke v Nedeci

KONFERENCIA

V dňoch 8.-11.júna t.r. Medzinárodné centrum kultúry v Krakove usporiadalo medzinárodnú konferenciu O histórii poľsko-slovenských vzťahov. Táto myšlienka sa zrodila ešte pred dvoma rokmi na Konferencii bezpečnosti a spolupráce v Európe, kde sa podotýkalo, že Karpaty nás majú spájať a nie rozdeľovať.

Poľskí a slovenskí vedeckí pracovníci a pedagógovia sa sice zaoberali minulosťou, ale ich vzájomná spolupráca bola orientovaná do budúcnosti.

- *Ide nám o budúlosť strednej Európy. Sme susedia, musíme ju tvoriť v porozumení* - povedal profesor Jerzy Wyrozumski, vedúci Výskumného strediska európskych kultúr pri MCK a zároveň autor programovej koncepcie poľsko-slovenskej konferencie.

Vzťahy našich národov siahajú hlboko do minulosti a ako vyzdvihol veľvyslanec SR Marián Servátku - „Poliaci nám neraz podali pomocnú ruku.“ Cieľom tejto konferencie bolo ukázať široké spektrum spolupráce v oblasti literatúry, histórie, národopisu, sociológie, ako aj vzťahy a pomery v slovensko-poľskom a poľsko-slovenskom pohraničí. Absentovala snáď len jazykovedca, ktorá sa môže pochváliť rovnako bohatými výsledkami vo vzájomných kontaktoch. Celkovo na sympóziu odznelo 30 referátov, ktoré budú spolu s inými príspevkami publikované v zborníku.

Široký záujem

Poľsko-slovenská konferencia bola pripravená v spolupráci so Slovenským inštitútom vo Varšave a finančne ju podporili obe ministerstvá kultúry.

Okrem vedeckých pracovníkov sa konferencie zúčastnili viceminister kultúry Michał Jagiełło, predstaviteľa diplomatického zboru - veľvyslanec PR prof. Jerzy Korolec, veľvyslanec SR dr. Marián Servátku, zástupcovia maďarského a rakúskeho konzulátu, pedagógovia, predstaviteľa slovenskej menšiny v Poľsku, ktorú zastupovali tajomník SSP Ľudomír Molitoris, predseda OV na Spiši Anton Pivovarčík a šéfredaktor Života Ján Šternoga.

Riaditeľ MCK Jacej Purchla v úvode rokovania zdôraznil, že konferencia má čiastočne nahradiť medzeru v poľsko-slovenských susedských vzťahoch, o ktorých, aj keď sa rozvíjali, sa málo hovorilo.

Súčasnú politickú situáciu mladého Slovenského štátu, so zreteľom na zahraničnú politiku voči Poľsku, predstavil veľvyslanec SR M. Servátku. Vyzdvihol, že naše vzťahy nadobudli nebývalú podobu, ktorých výsledkom je 10 podpísaných zmlúv za minulý rok a 15 ďalších, ktoré sa pripravujú. Boli otvorené 3 nové hranicné priechody, chystá sa slovenský konzulát v Krakove. Oživili sa tiež kontakty na najvyššej úrovni - stretávajú sa nielen hľavy štátu, ale aj ministri a parlamentné delegácie.

Autor konferencie prof. Wyrozumski (v strede) s veľvyslancom M. Servátkom (vľavo), J. Purchlom (vpravo) a J. Millerom.

Spomenul tiež významné osobnosti poľských slovakistov - Z. Wójcika a D. Abramowiczovú, ktorí sa tohto stretnutia už nedožili, ale ich duch bude dlho medzi nami.

Pán veľvyslanec sa predstavil aj ako jazykovedec a v krátkosti zhmul výsledky svojej výskumnej činnosti na území Spiša a Oravy v Poľsku.

Viceminister kultúry M. Jagiełło prišiel sice len na jednu hodinu, ale zato so svojou ešte horúcou knihou Partnerstvo pre budúlosť. Veľa miesta v nej venoval Slovensku - kultúre a národu, ktorý vždy žil v tieni a bol zdominovaný inými národmi. Poukázal na veľkú úlohu slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku, ktorá je málo viditeľná, ale o to dôležitejšia. Zdôraznil:

- *Majme vždy na zreteli, že Slováci žijú na svojom pôvodnom území.*

Problematiky slovenskej menšiny

sa dotýkali aj iné príspevky, napríklad dr. Maryly Papierzovej, ktorá hovorila o otázkach slovenského školstva na Orave a Spiši. Uvedla prehľad typov škôl, podľa počtu vyučovacích hodín slovenčiny a poznamenala, že boli vypracované nové učebné osnovy. Metodickej problematike sa začali venovať sami krajskí učitelia, ktorí okrem osnov postupne prípravujú aj učebnice pre jednotlivé ročníky. Škoda, že neprišiel ani jeden zástupca.

M. Papierzová trochu so žiaľom vyjadrla nezáujem menšinového prostredia o učebnice, ktoré v 80.rokoch pripravil kolektív D. Abramowiczovej na Jagelovskej univerzite v Krakove. Viac ako 10 rokov suplovali diela zakázaných autorov na Slovensku, ktorí sa do učebníc dostali až po 90. roku. Nahrádzali tiež iné učebnice zo Slovenska.

- *Vidieť veľa nevyriešených problémov. Na poli menšín sa veľa neurobilo, preto dnes trpíme. Menšiny sú dnes v Európe tmelom, ktorý spája. Tak by malo byť aj medzi Slovákmi a Poliakmi* - povedal riaditeľ Slovenského inštitútu vo Varšave Ladislav Volk.

Dá sa vidieť aj naopak

Aj keď účastníci konferencie tri dni hovorili o úspechoch a výsledkoch vo vzájomnom

poznávaní sa oboch kultúr, Ryszard Kantor z Inštitútu etnológie JU konštatoval, že Poliaci nemali záujem o Slovákov. Ako o národe bez kultúry a literatúry o ňom hovorili aj po vystúpení L. Štúra. Ich záujem vzrástol až po vzniku ČSR, keď nastali spory o hraničné územia. R. Kantor bez zdráhania používa termín „slovenská okupácia Spiša“.

Kladie si tiež otázku, či o nás vôbec Poliaci chceli vedieť. Kontakty začali až po 50. roku, keď sa rozvinula turistika. Podľa neho boli vedecké kontakty len povrchné, ako fasádová činnosť. Proti tomuto názoru sa ozvalo niekoľko diskutantov.

Uhorský neznamená maďarsky

- Slovensko predstavuje oblasť so zvláštymi poznávacími hodnotami, pretože počas svojich takmer tisícročných dejín bolo pod uhorskou nadvládou a dokázalo si nielenže zachovať jazyk a folklór, ale aj vytvoriť vlastnú literatúru, umenie a vedu.

To sú slová profesora Wyrozumského, ale táto myšlienka sa prevíjala mnohými príspevkami, či už literárnymi, alebo historickými. Na Slováka hovorili Uhor, ale nebol to totožný termín s Maďaram.

Ale našli sa aj výnimky. Humorným spôsobom na ne upozornil Antoni Kroh, etnograf z Nowého Sącza. Hovoril o slovenských prvkoch v ľudovej kultúre Podhalia, ktoré niektorí tvorcovia goralského mýtu nechceli vidieť, lebo pre nich bola druhá strana Tatier maďarská. Preto tatranskú kultúru uznali za pôvodom poľskú.

- *Predsa pred 200 rokmi Podhalianci chodili do Kubína a nie do Krakova* - poznamenal A. Kroh.

Podobne to bolo aj s maľovaním na sklo. Je to slovenská technika, ktorá do pol. 19. stor. nebola na Podhalí známa, ale si ju privlastnilo, tak ako Jánošíka.

Poľské vzory

To, čo slovenských národovcov, buditeľov a činiteľov v rôznom období v Poľsku najviac pritáhlo, bola idea slobody a vlasteneckta. Poukázali na to vo svojich prednáškach dr.

Barbara Suchoňová z Krakova - Formovanie slovenského národného povedomia a dr. Zofia Biková z Krakova - Polonofilstvo Slovákov v 19. storočí. Najsilnejší poľský vplyv pôsobil v 30. rokoch 19. stor. a trval 10 rokov. V literatúre sa objavili nové tvorivé elementy, ktoré vzbudili u Slovákov vlastenectvo a začali sa vyslovovať v slovenčine. Z. Biková spomenula veľkých priateľov Poľska - L. Štúra, A.B. Vrchoskeho, J. Francisciho, J. Krála a S. Chalupku.

Vplyvu Poľska na slovenskú literatúru sa vo svojej prednáške venoval aj Doc. Jozef Hvičč, vedúci katedry slavistiky UK a dr. Štefan Drug z Bratislav, ktorý hovoril o záujme slovenských spisovačov a básnikov o poľskú literatúru v medzivojnovom období.

Dr. Ľubica Kázmerová sa venovala osobnosti Karola Sidora, jeho orientácii na poľskú kultúru, národ - čoho čerpal odvahu a názory na osamostatnenie Slovákov.

Historické zaujímavosti

Na jednu z nich upozornil prof. Jozef Čongva, keď predstavil percepciu uhorského práva na Spiši a Orave po roku 1920. Na území Spišsko-oravského okresu /po r. 1921/ platili prakticky tie isté právne normy, ako za čias uhorskej monarchie, z čoho sa zachovalo napr. poddanstvo do r. 1931.

Zaujímavý príspevok mal aj dr. Michal Kal'avský, ktorý sa venoval poľským kultúrnym vplyvom na Spiši v 18. a 19. storočí. Prejavovali sa prostredníctvom cirkevných vzťahov - kázne v kostoloch, alebo zmiešané manželstvá. Kým zač. 18. stor. pôsobilo v spišských dedinách asi 19 % kňazov, čo vedeli aj po poľsky /vplyv miest, kde sa vzdelávali/, zač. 19. stor. hovorili a kázali len po slovensky.

11.-15. storočiu sa venoval prof Ferdinand Uličný z Prešova, ktorý poukázal na mocenské, cirkevné a osídľovacie poľské vplyvy na Slovensku v stredosveku. Rovnako Boleslav

Účastníci poľsko-slovenskej konferencie. Foto: J. Pivovarčík

Chrabrý, ako aj krakovskí biskupi sa snažili o územie severného Spiša. V 14. stor. na územie Šariša, Zemplína a Spiša prichádzali stovky poľských rodín, ktoré si tu zakladali dediny, napr. Poliakovce, Lachy...

Mladý historik dr. Martin Homza predstavil počiatky slovensko-poľských vzájomných vzťahov z čias Nitrianskeho kniežatstva.

Kultúrne centrá

Veľký vplyv na formovanie vzájomných poľsko-slovenských vzťahov mali a majú okrem univerzitných centier, vedeckých pracovísk a Poľský inštitút v Bratislave a Slovenský inštitút vo Varšave. Ten prvý zohrával významnú úlohu v priebehu posledných 30 rokov /pôsobí 45 rokov/, keď bol akýmsi ostrovom slobody, oknom do Európy - ako ho nazval jeho súčasný riaditeľ Marian Grzeszczak. Na konferencii predstavil širokú koncepciu pôsobnosti takéhoto centra, ktoré slúži rovnačko Slovákom, ako aj Poliakom žijúcim na Slovensku. Jeho cieľom je zainteresovať rôzne vrstvy - mládež, umelcov, vedcov - poľskou kultúrou. Na rovnakom princípe bude pôsobiť aj Slovenský inštitút vo Varšave, ktorý otvoria na jeseň t.r.

O rok v Bratislave

Okrem konkrétnych problémov poľsko-slovenských kultúrnych vzťahov na konferencii odzneli aj diskusné príspevky upozorňujúce na viaceré osobnosti z tejto oblasti, či už z minulosti, alebo zo súčasnosti, ktorým sa treba venovať, ako aj nové úlohy, ktoré treba riešiť.

- *Stretnutie v takejto atmosfére malo veľký význam a treba v ňom pokračovať v širšom kontexte, to je naša úloha v Medzinárodnom centre kultúry v Krakove. Musíme chrániť kultúrne dedičstvo strednej Európy, aby nepodľahlo cudzej masmediálnej kultúre* - povedal na záver konferencie prof. J. Wyrozumski.

Výstava architektonických prác Dušna Jurkoviča výrazne doplnila poľsko-slovenské stretnutie. Autor patrí medzi najvýznamnejších umelcov prelomu 19. a 20. stor. na Slovensku. Ako prvý dostal v. r. 1946 titul národného umelca. Podľa jeho projektov vzniklo aj niekoľko stavieb v pohraničnej oblasti v Poľsku.

Účastníci dvojdňovej exkurzie po pamäti-hodnostiach južného Poľska a východného Slovenska mali možnosť vidieť aspoň časť z nich. Na Slovensku navštívili Bardejov, Spišský hrad, Spišskú Kapitulu a Levoču.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

KRÁTKO ZO SPIŠA

V dňoch 16.-18. júna sa v Červenom Kláštore konali 19. zamagurské folklórne slávnosti. V tamojšom amfiteátri pod strmými Troma korunami vystúpilo viac folklórnych súborov, ba aj z iných regiónov. Podľa odhadov si tento zaujímavý kultúrny maratón pozrelo takmer šesť tisíc divákov, medzi ktorými, pravdaže, nechýbali ani naši krajania z Kavčína, Nedece, Krempách, Fridmana a ďalších spišských obcí. Dovidenia o rok, na jubilejnom 20. ročníku.

***

Z podnetu EU Tatry sa v dňoch 5.-11. júna konali na Podhradí Dni slovenskej kultúry. V niekoľkých poľských mestách - Novom Targu, Rabke a Zakopanom sa predstavilo takmer 450 osôb - nositeľov kultúrnych tradícií z Lip-

tova, Spiša a Oravy. Na námestiah poľských miest vystupovali folklórne súbory, dychovky a iné hudobné skupiny. Veľký úspech mala výstava fotografií Martina Martinčeka a vystúpenie hercov zo Starej Ľubovne. Žiaľ, usporiadatelia - nevedno prečo - nepredvídali vystúpenia slovenských umelcov na Spiši a Orave. Vari sa obávali, že príchod hostí zo Slovenska povzbudí národné povedomie Slovákov na severnom Spiši a horné Orave?

***

23. júna sa v Ružomberku stretli členovia Rady EU Tatry, ktorí vysoko zhodnotili Dni slovenskej kultúry v Poľsku a schválili program ďalšej činnosti tohto zväzku samospráv. Okrem toho členovia Rady schválili emblém EU (stylizované Tatry podľa návrhu P. Chodorowicza), oboznámili sa tiež s programom pracovných komisií - hospodárskej a ochrany životného prostredia, ako aj posúdili stav

príprav vedeckého seminára pod názvom *Dejiny Spiša ako príklad prenikania kultúr...*, ktorý by sa mal uskutočniť v októbri v Nedeci na Spiši.

***

Koncom júna Gminný úrad v Nižných Lapoch pristúpil k oprave neschodnej cesty vo Falštíne. Ide o asfaltovanie dvoch neveľkých úsekov, ktoré by významne zlepšili zjazdnosť cesty cez obec.

***

Božie Telo na Spiši, ale aj na Orave, vždy prebieha veľmi slávnostne. V tento deň sa v každej farnosti konajú slávnostné procesie. Nebolo tomu ináč ani v tomto roku, okrem jednej podstatnej zmeny v niektorých obciach na Spiši a Orave, kde sa odbavujú slovenské omše. Tie sa v tento deň jednoducho neodbavovali, aj keď by sa mali. Kto to nariadił? Bolo to svojočné rozhodnutie miestnych farárov?

NA LITVINOVOM KOPCI

Spišská obec Čierna Hora sa viacerým nezasväteným spája nesprávne s názvom bývalej zväzovej republiky Juhoslávie, kde takmer štvrtý rok zúri nezmyselná vojna.

Sporný kopec

Naša spišská Čierna Hora sa rozprestiera na dvoch svahoch Litvinovho kopca. Obýva ju okolo 1480 obyvateľov, ktorí sú takmer všetci roľníci. Len niektorí odvážlivci sa dali na podnikanie. V obci pôsobí niekoľko súkromných obchodov a bitúnkov, kde si možno zadovážiť domácim spôsobom výrobené mäsové výrobky a údeniny.

Hoci obe časti obce tvoria administratívne jeden celok, predsa sa len od seba líšia. Dnes sa zastavíme v časti, ktorú obyvatelia nazývajú Zahora, ináč povedané - Čierna Hora od Tribša. Mnohí si neraz kladú otázku, prečo sa vlastne táto časť obce volá Zahora, keď by to mala byť jej druhá strana, ved' to práve Zahoraci chodia za Litvinov kopec - do gminy v Bukowine Tatránskej, alebo na poštu do Jurgova. Kopec sa žiaľ presunúť nedá, ale možno ho dobyť zástavbou. Tá sa nesmieľne rozvinula hned' potom, ako obe časti obce, po niekol'koročnom snažení, dostali novú asfaltovú cestu, ktorá obyvateľom riadne uľahčila život.

Kráčam do Čiernej Hory od Tribša. Pred obcou vidím skrivenú slabo čitateľnú tabuľu - Czarna Góra. V obci už od rána vládne zhon. Po niekoľkých dňoch silného dažďa sa nebo konečne zjavilo ťažkých olovnatých mrakov. Zasvetilo teplé letné slniečko. Preto nečudo, že sa Čiernohorci ponáhľajú ozlomkrky k senu, aby čo najviac nasušili. V tomto roku boli sená pre dlhotrvajúce dažďe oneskorené, a preto je každá chvíľka drahocenná.

Kňaz staviteľ

Celé dianie v Čiernej Hore - Zahore sa dnes sústredí u okolia výstavby miestneho kostola. S iniciatívou vyšiel terajší správca farnosti kňaz

Hubert Kasztelan. Kostol postavili na mieste malej, vraj nefunkčnej kaplnky, zasvätej Panne Márii Fatimskej, z ktorej ostal v dolnej časti kostola len vchod postavený z okrúlic. Po vyše ročnej výstavbe, vďaka veľkému úsiliu kňaza Kasztelana, nový kostol je už postavený a čaká na slávnostné otvorenie, ktoré by sa malo uskutočniť ešte v tomto mesiaci.

- Neverili sme, že sa nám to v Čiernej Hore podarí - vysvetľuje Andrej Milan, predseda MS SSP. - Tunajší obyvatelia sú predovšetkým roľníci, a dnes poľnohospodárstvo nevelmi je rentabilné. Peniazmi sme preto veľa nepomohli. Pracovali sme zato svojpomocne. Veľkou podporou boli aj naši rodáci zo zámoria. Nás kňaz začal veľkú akciu pre výstavbu tunajšieho kostola. Získal viacerých sponzorov a mecenárov, ktorí nás podporili. Vďaka nim budeme mať moderný kostol. Nedávno v ňom zamontovali aj ústredné kúrenie, ktoré, keď si človek kľakne hreje na kolená. Chýbajú už len niektoré estetické úpravy kostola, najmä na štíte, kde stavári vykonali príliš veľké okno, ktoré bolo treba neskôr zmenšiť.

Správca čiernohorskej farnosti kňaz Hubert Kasztelan vyniká racionálnymi staviteľskými nápadmi. Nedávno odkúpil dva hektáre pozemku, na ktorom v budúnosti, pokiaľ mu budú slúžiť zdravie a sily, malo vzniknúť rehabilitačné stredisko pre telesne postihnuté deti. V pláne má tiež vystavať rybník, ako aj zmodernizovať tamojší plavecký bazén, ktorí slúži najmä deťom cez prázdniny.

V slovenskej klubovni

Nachádzajú sa v súkromnom dome kr. Andreja Horníka. Jeho biely domček stojí oproti požiarnej zbrojnici. Na dvore vidím konskú kosačku pripravenú na prácu. Ako sa dozvedám, pán Andrej prišiel zo zlepšovateľským nápadom. Aby kosačka lepšie kosila, inštaloval do nej motor zo starej motorky. Vraj je tak oveľa výkonnejšia.

Pred soškou P. M. Fatimskej

Vchádzam do klubovne, ktorá sa nachádza na prvom poschodi. Vonia tu drevom, ktorým je celá vyložená. Je tu čistučko. Tri stoly i niekoľko stoličiek, na peci staré rádio - vraj naše spolkové. Skôr by som ho umiestnil v múzeu. Na policiach sa nachádzajú slovenské knihy - H. Zelinová, M. Figuli, P. Jaroš, P.O. Hviezdoslav, M. Ferko, ale aj rozprávky P. Dobšinského a I. Feldeka.

Aká je návštevnosť v slovenskej klubovni? - pýtam sa domáčich. - Dnes má každý doma vlastný kútik kultúry - hovorí M. Horníková - krajania majú doma oveľa lepšie vybavenie - videá, farebné televízory, ba aj satelitné prijímače.

- Čítanie kníh akosi ustupuje do pozadia - hovorí manžel Andrej - máme však tuná krajanky, najmä staršie, ktoré uprednostňujú knihu. V nedelu si ich vymieňajú.

Väčšina našich slovenských klubovní na Spiši a Orave je slabo vybavená. Na dôvažok sa mnohé nachádzajú v súkromných domoch, kde je ľažko uskutočniť spoločenskú zábavu, alebo len skromné posedenie. Podľa Andreja Horníka nádejou pre zlepšenie krajanskej

Cyklistov láka náročný terén v Čiernej Hore

Požiarna zbrojnica v Čiernej Hore

činnosti v Čiernej Hore je otvorenie hasičskej zbrojnice, na ktorú čakajú s veľkou nádejou. Tu by sa mala nachádzať trochu priestrannejšia krajanská klubovňa, v ktorej by sa mohli členovia MS stretnať, napríklad pri čaji, alebo káve.

Hasiči spokojní

Výstavba hasičskej zbrojnice prebieha v Čiernej Hore už niekoľko rokov. Napreduje pomaly, ale predsa. S A. Horníkom konštatujeme, že jej úplné uvedenie do prevádzky

bude stáť Čiernochorcov ešte veľa času a práce. Ale už v tomto roku sa vo veľkej spoločenskej sále konali prvé obecné zábavy, ktorími si chceli hasiči a obecná samospráva získať finančné prostriedky.

V tunajšej časti Čiernej Hory pôsobí samostatná hasičská jednotka, ktorá združuje 24 hasičov. Z doterajším hasičským vybavením sú hasiči spokojní, veď len nedávno dostali od Gminného úradu v Bukowine Tatraljskej novú hasičskú striekačku. Žiaľ, nemajú svoje auto, lebo by ani nemalo kde garážovať.

Repiško - čiernohorské pararely

Čierna Hora sa v mnohom podobá Repiskám. Obidve časti Čiernej hory fungujú takmer samostatne. Sú tu dve školy, dve farnosti, dve hasičské jednotky a zbrojnice a samozrejme aj dve miestne skupiny Spolku Slovákov v Poľsku.

Pozoruhodné je aj to, že podobne ako v Repiskách, aj tu funkciu richtárky plní žena Anna Chowaniecová z Čiernej Hory od Jurgo-va.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

PÁNU BOHU ZA CHRBTOM

Brzdu nepotrebujú

Pod najvyšším vrchom Spišskej Magury ležia nízke drevené a murované chalupy. Sú dokonale ukryté v priehlbínach terénu a tieňoch lesa. Z diaľky ich takmer nevidno. A nepočuť ani štekanie psov a zavýjanie mačiek. Prečo sa ľudia rozhodli usadiť tu, Pánu Bohu za chrbtom, d'aleko od civilizácie a jej pohodlia?

- *Zijeme na konci sveta* - hovorí krajanka Helena Kaňová - ale polia máme veľké a rovné. *Hovorí sa o nás, že brzdu nepotrebujeme.*

Na Repiskách - Pavlíkoch žije asi 60 obyvateľov v 14-ich gázdovstvách. Pestujú hlavne ovos, zemiaky a jačmeň. Chov oviec mnohí pokladajú za nevýnosný, a preto sa ho zriekajú.

Hrozba Sibylinho proroctva

- *Radi gazdujeme, máme to v krvi* - vysvetľuje Helena Kaňová. - Ale kto vie, čo nás čaká v budúcnosti. Z poľnohospodárstva sa pomaly nedá využiť... Pavlíkovčania sa obávajú, že sa napĺňa hrozivé proroctvo veštice Sibily: „Pridú časy, keď sa aj gazda svojho zriekne...“

Na úrodu však nemôžu nariekať - ich zemiaci sú veľké a nehnijú, ako sa to stáva napríklad roľníkom, ktorí majú svoje polia v dolinách.

Na Pavlíkoch sa kedysi stavali iba domy zo smrekového dreva. Podmurovku tvorili polné kamene presypané hlinou. Miesto podlahy dedinčania používali čistú zem. Také domy pritahovali blesky ako magnety. Nebezpečné búrky boli jedným z hlavných dôvodov, kvôli ktorému si nechceli dať zaviesť elektrinu v 60. rokoch mnohí obyvatelia Pavlíkov. Teraz ju našťastie majú a vôbec si nestážajú.

Cesta nad zlatom

V tejto odľahlej dedine si ľahko predstaviť život bez cesty.

- *Ked' bol lekár d'aleko, išli sme k felčiarovi* - spomína si Andrej Kaňa. Na Grochoľom Potoku žil dedko Grochoľa, ktorý vedel určiť presnú diagnózu z moču. Revišťania si ho nevedeli vynachváliť. Na cestu čakali Pavlíkovčania 15 rokov, z toho 7 sa brodili po zablatenej hradskej s hlbokými brázdam. Až neskôr ju posypali štrkem.

- Za to, že máme cestu, môžeme nášho vojta vybozkávať - tvrdí Andrej Kaňa. - Veľa nám pomohol; keď sme ho prosili, nikdy nepovedal nie.

Cesta vyriešila problém fary. Repiská - Pavlíky patria k jurgovskej farnosti, ale v zime a za zlého počasia dedinčania chodili kratšou cestou cez les - na Grochoľov Potok. Trvalo im to sotva pol hodiny. S tamojšími farmármami žili v zhode, neraz prispeli na opravu miestneho kostola finančnou čiastkou. Po kolede ich farár nahováral, aby sa prepísali do druhej fary, ale oni nesúhlasili - veď svojich mŕtvyh majú pochovaných v Repiskách. Kto by sa im staral o hroby?

Zahasť smäd!

Atraktívny výhľad na celý hrebeň Tatier, staré drevenice v dobrom stave a pomerne lacné pozemky prilákali záujemcov z miest, ktorí sa rozhodli investovať do letných chát, ale aj rodinných domov. Pavlíkovčania už predali asi 8 pozemkov.

K úplnej spokojnosti im dnes chýba už iba voda. Keď je suchý rok, vyschne aj prameň, ktorý je hlavným zdrojom vodovodu pre siedmich gázd z horného konca. Vtedy neostáva nič iné, iba naložiť na voz sud a vodu dovieziť z poľnej studničky vzdialenej 1 km. Býva to spojené s ostrou konkurenciou, ani tento prameň totiž nestačí pre všetkých. Neraz ➤

Krajanská rodina Kaňovcov z Repisk-Pavlíkov

Mnohé domy na Pavlíkoch sa zachovali v pôvodnom stave

gazdovia museli vstávať v noci, aby predbehli susedov, ak chceli mať ráno čistú pitnú vodu.

Keby mali Pavlíkovčania na to peniaze, čerpali by vodu z Lapšanky. Zatiaľ sa musia zaobísť s dažďovými sudmi, ktoré im stačia asi tak na dva mesiace.

- V zime to bolo strašné - spomína si Helena Kaňová. - Napadlo aj dva metre snehu. A tie mrazy! Studňa zamrzla, sud zamrhol, prsty mrzli a vodu nie a nie priviezť domov!

Raz sa zas stalo, že istý hospodár nabral do vedra žabu. Jeho žena si to nevšimla a začala variť krupicu. Keď dieťa dostalo na tanier svoju porciu, opýtal sa s neskrývanou zvedavosťou:

- Mami a má krupica oči?

Po tejto ceste musia Pavlíkovčania putovať za vodou

Les proti vetru

Pavlíkovské humná chráni zozadu les Kamenc. Žiadnen hospodár by si netrúfal vyťať čo i len jeden zoschnutý strom.

- Keby tých smrekov nebolo, tak nás vietor dávno odfukne do Lapšanky - vysvetľuje Andrej Kaňa.

Silný vietor trápi Pavlíkovčanov rovnako ako Repišanov z Grochoľovho, či Vojtičkovho Potoka. Zatiaľ ešte nikto z nich nepostavil veterný mlyn, ale všetci rozprávajú o Frankovi Kaňovi z Vojtičkovho Potoka,

ktorému sa to podarilo pred 20-imi rokmi. Ne-mohol vtedy použiť žiadne dômyselné konštrukcie, len obyčajné drevené lopatky s dĺžkou 2 metre. Mlyn však fungoval perfektne a mlel múku! V zime ho používal Franek Kaňa ako lanovku. Keď potreboval priviezať vodu z potoka vzdialeného 200 metrov, naložil sudy na sánky a priviazel ich reťazou k rozkrúteným lopatkám. Stávalo sa, že dedinský vynálezca mal so svojím dreveným obrom aj problémy. Báli sa ho napríklad kone, ktoré nechceli ľahko vozy a plašili sa. Zato na lenivého tátosa bolo drevené strašidlo lepšie ako silný bič.

Na Pavlíkoch sa žije ťažko. Ale tí, ktorí sa rozhodli zostať tu, vysoko vo vrchoch, privyklí na samotu, problémy s vodou, silný vietor. Zmáhanie s prírodnými živlami je súčasťou ich každodenného života, tak ako práca na roli. Tu majú svoje poľany, lesné cesty a kaplnky, ale aj legendy, spomienky a staré príbehy. Teraz sa k nim pridávajú usadliči z miest, pre ktorých je dôležitejší osviežujúci výhľad, čerstvý vzduch a blízkosť lesa, než pohodlie mestského života.

Text a foto: BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

KRÁTKO ZO SPIŠA

V nevyriešenej otázke spornej budovy Roľníckeho krúžku v Repiskách-Grochoľovom a Vojtičkovom Potoku sa začalo konečne niečo diťať. Koncom júna sa v tzv. bielej izbe tejto budovy uskutočnila prvá tanečná zábava. Zdá sa nám, že Repišania budú musieť v budove organizovať čo najviac podujatí, keďže objekt je zadĺžený voči energetickému podniku.

***

Dnes ešte nevieme, ako vyriešia Kavčinčania otázkou budovy miestneho obchodu, ktorá je majetkom Gminného družstva (GS) v Nižných Lapšoch. Naproti tomu pozemok, na ktorom sa budova nachádza, patrí viacerým majiteľom, medzi nimi aj urbárskemu spolku. Na vyriešenie tohto problému bude iste potrebná Šalamúnova hlava.

***

Po zavŕšení kanalizačných prác v Nedeci cestári konečne opravili hlavnú cestu cez obec a urovnali obrubníky. Nedečanov čaká ešte úprava niekoľkých úsekov chodníkov a zavedenie telefónneho spojenia. Ako sa dozvídame, o telefón prejavilo záujem už 250 obyvateľov obce.

***

V Nižných Lapšoch bola zavŕšená výstavba rámovej pily, na ktorú miestni obyvatelia oddávna čakali. Sú na ňu hrdí a netreplivo čakajú na zimné obdobie, keď ju budú môcť plne využiť. Len opatrne s vyrúbavaním lesov!

***

Záver školského roka je vždy príležitosťou pre exkurzie a krátke výlety školskej mládeže. Napr. krempašská mládež vystupovala na nie-

koľko dní až do Viedne. Pri tejto príležitosti navštívili aj hlavné mesto Slovenska - Bratislavu. Poznamenajme, že deti si výlet hradili samy.

***

V Nedeci-Zámku pokračuje výstavba miestnej priestrannej kaplnky, kde sa budú odbavovať nedele sv. omše. Stavebne práce začali na jar a dnes kaplnke chýba už len strecha. Aj táto, ako nás Nedečania ubezpečovali, bude hotová ešte v tomto roku. (jp)

Výstavba kaplnky v Nedeci-Zámku. Foto: J. Pivovarčík

GMINA S DVOMI HRANICAMI

Vyhľadávaná

Hovorí sa o nej ako o turisticky najprítážlivejšej a najnavštevovanejšej gmine. Jedným z dôvodov, pre ktorý ju rekreanti radi vyhľadávajú, je jej rôznorodá členitosť. Na území 13 300 ha dosahuje výškový prierez gminy od 660 - 2490 m.n.m. Na jednej tretine jej rozlohy sa nachádza Tatranský národný park a takmer polovicu územia pokrývajú husté smrekové lesy s množstvom divej zveri. Z juhu na sever ju predeľuje rieka Bialka, ktorá tvorí hranicu medzi Spišom a Podhalím. Táto poloha iste prispela k tomu, že Bukowina Tatrzańska sa formovala ako národnostne a etnicke zniechaná gmina. Dnes sa časť obyvateľov z celkového počtu 11.123 hlásí k slovenskej národnosti, časť k cigánskemu pôvodu.

Slováci chýbajú

Ako sa cíti Franciszek Jezierczak v náročnej úlohe vojta a arbitra?

- Nie je to vôbec ľažké - odpovedá. - Ne treba hľadať umelé problémy a vytvárať ich tam, kde nie sú. Všetkých berieme rovnako a národnosť nie je žiadouňa prekážkou, práve naopak. Niekedy nám umožňuje sprostredkovat' zaujímavé medzinárodné kontakty, ako napríklad so slovenskou dychovkou z oravskej Lokce.

V kultúrnom dianí gminy je miesto aj pre národnostné menšiny a etnické skupiny. V tomto roku na tradičnom folklórnom podujati Goralský karneval po porvýkrát vystúpila cigánska hudobná skupina Kalebala. Jej program sa stretol s veľkým ohlasom publiku. Škoda len, že chýbali Slováci. Na gminných slávnostach sa občas predstavuje jurgovská dychovka s krajanským zložením, ale to na reprezentáciu slovenskej kultúry v gmine nestačí.

Vojt Franciszek Jezierczak

Pohľad na Bukowinu Tatrzańsku z Čiernej Hory - Zahory

Peniaze na školy

Veľa sa diskutuje o novej situácii škôl pod správou gmin. Mnohí učitelia sa obávajú, že nízke rozpočty prinútia vojtov zrušiť vyučovanie slovenčiny. Od januára tohto roku prebrala Bukowina Tatrzańska pod svoju správu všetky školy, v troch z nich - Repiská č.1, Čierna Hora č.2 a Jurgov - sa učí slovenčina.

- Nestoji nás to ani zlotý naviac - tvrdí F.Jezierczak. - Pokiaľ budú mať rodičia záujem, ich deti sa budú učiť slovenčinu. Všetky deti sú naše, nerobíme medzi nimi žiadne rozdiely. Cigánske deti chodia napríklad do normálnej školy. Keby sme ich izolovali, mohli by sme vytvoriť umelé geto.

Gmina nespravuje školy len formálne, ale začala sa o ne starať aj konkrétnie - tento rok venovala až 4 miliardy zlôtých (najväčšíu čiastku rozpočtu!) na rôzne opravy - najmä na zavedenie modernejších olejových kotolní a výmenu elektrickej inštalácie.

Nemôžu sa dočkať

Bukowina Tatrzańska je jednou z mála gmin, ktorých hranica sa zhoduje so štátou hranicou. Na juhu susedí so Slovenskou republikou, ale jej obyvatelia z toho nemajú zatiaľ

žiadne výhody - nemôžu sa napríklad dočkať otvorenia hraničného prechodu Jurgov - Podspády.

- Robíme všetko preto, aby hraničný prechod začal fungovať - vysvetľuje F.Jezierczak - ale len čo sa začne niečo vybavovať, vláda sa mení. Podľa môjho názoru by bolo lepšie otvoriť prechod pre osobný a nie nákladný pohraničný styk. Je to smutné a nepochopiteľné, že politici sa zaujímajú viac o dopravný tah východ-západ, než sever-juh.

Zdá sa, že gmine nepomohlo ani členstvo v Euroregióne Tatry.

- Zmysel členstva v ET vidime skôr v ochrane prírody - hovorí F.Jezierczak. - Chceme napríklad, aby boli čisté rieky, ktoré pretekajú našim územím a pramenia na Slovensku.

Cinnosť Euroregiónu sa podľa vojta Bukowiny Tatrzańskiej zatiaľ iba rozkrúca. Po páde železnej opony oba pohraničné regióny hľadajú normálne vzťahy, znova vytvárajú šance pre vzájomné rodinné a priateľské kontakty. Predstavitelia slovenskej menšiny si žiadajú svoje zastupiteľstvo v Euroregióne. Ako sa na to pozerá F. Jezierczak?

- Zatiaľ sme vypracovali štatút a čakáme, kým sa isté záležnosti znormalizujú. Podľa mňa je to otázka času. Dnešná situácia sa určite zmení.

Cigánska osada v Čiernej Hore

>

Hranice - impulzom rozvoja?

Hlavným impulzom hospodárskeho rozvoja gminy má byť v budúcnosti turistika. Bukovina Tatrzánska má na to výborné podmienky - najdlhší počet dní so snehovou pokrývkou v celom Poľsku, pamiatky ľudovej architektúry

(múzeum v Jurgove a Čiernej Hore), vynikajúce klimatické podmienky, ubytovacie kapacity, ľudové remeslá... Dopolňuje v gmine zaregistrovaných viac ako 1000 hospodárskych subjektov, ktoré sa v prevažnej miere zameriavajú na poskytovanie služieb turistom, alebo na spracovanie dreva. Možno v budúcnosti

kultúrny rozvoj gminy ovplyvní regionálna hranica medzi Spišom a Podhalím, hospodársky zas - štátnej hranici so Slovenskou republikou. Otázne je len, ako dlho budú musieť jej obyvatelia čakať na lepšiu prieplustnosť najmä tej druhej, ešte stále železnej hranice. **Text a foto: BEATA KLIMKIEWICZOVÁ**

Národnostné a etnické menšiny v Poľsku

ŽIDIA

Nezabudnuteľný festival

Krakovský Kazimierz sa zaplnil divákmi v pestrofarebných židovských čiapkach, čiernych klobúkoch, s dlhými drevanými korálkami, fotoaparátmi, magnetofónmi a dázdnikmi. Nad mestom sa vznášal pastelový súmrak a pódiu prikryté padákom pri pomíajúcim pavučinu čakalo na veľké hviezdy tohto večera: Schlomo Bara a Haberu Hativit z Izraela, The Klezmatics a The Klezmer Conservatory Band zo Spojených Štátov Amerických, skupinu Kroke z Poľska... Záverečný koncert 5. Festivalu židovskej kultúry, ktorý sa každoročne uskutočňuje v Krakove, nedal na seba dľho čakať. Prerušil ho sice silný večerný lejak, ale návštěvníkov neodplašil, práve naopak, zlepšil im náladu a povzbudil ich do energického tanca.

Prvý Festival židovskej kultúry zorganizoval Krzysztof Gierat a Janusz Makuch v máji 1988. Ich cieľom bolo zrealizovať stretnutie dvoch kultúr - poľskej a židovskej v meste, kde odjakživa žili spolu, vzájomne sa ovplyvňovali, dopĺňali a obohacovali. Z iniciatívy dvoch nadšencov vzniklo veľké medzinárodné podujatie. Dnes sa v Krakove schádzajú Židia z celého sveta, aby si pripomenuli svoje detstvo, korene, pôsobisko svojich predkov.

Skupina Kroke z Poľska

Synagóga na krakovskom Kazimierzi

Z histórie

Pred druhou svetovou vojnou žilo v Poľsku 3.500.000 Židov, čo predstavovalo 10% celkového obyvateľstva. Bolo to najväčšie zoskupenie Židov na svete. Odkiaľ sa vzali? Kedy do Poľska prišli? Jeden z najstarších poľských dokumentov potvrzuje existenciu židovskej gminy v Przemyšli už v r. 1085. V porovnaní s inými krajinami sa Židom v Poľsku viedlo pomerne dobre. Od roku 1580 do roku 1764 mali vlastný parlament, tzv. Snem štyroch zemí, ktorý rokoval v Lubline, právne reguloval vnútorné záležitosti a zastupoval Židov pred vládou vtedajšieho štátu. V jednotlivých mestách sa Židia združovali v tzv. obciach,

ktoré mali najmä náboženskú funkciu. Obec mohlo vytvoriť 10 dospelých mužov. Podmienkou jej existencie bolo vlastníctvo modlitebne domu, cintorína a mikvy, čiže rituálnych kúpeľov.

Privilégia Boleslava Pobožného z r. 1264, Kazimíra Veľkého z r. 1334 a Kazimíra Jagellovského z r. 1453 dávali obciam úplnú autonómiu náboženského života, súdne kompetencie, ako aj sociálno-ekonomickej práve. Hlavným predstaviteľom židovskej obce bol rabín, ktorý musel poznať všetky aspekty práva a náboženstva. Vyberal sa na určitý čas, alebo na stálo. Vzdelanejší rabini zakladali stredné školy ješiny, v ktorých mladí študovali Tóru a Talmud. Okrem toho v každej obci pôsobila základná škola, v ktorej sa učili chlapci od troch až štyroch rokov.

Chasidi

Na území bývalého východného Poľska vzniklo v 18. storočí mysticko-náboženské hnutie chasidov. Rozšírilo sa najmä medzi Židmi ruskej a rakúsko-uhorskej časti rozdeného Poľska. Jeho tvorcом bol túlavý liečiteľ z Kamence Podolského, Izrael Ben Eliezer. Starý chasidizmus sa úzko spájal s askézou, neskôr v ňom prevládala radosť zo života. Chasidi sa sústredovali v regionálnych skupinách, aby mohli udržiavať neustály kontakt so svojím duchovným vodcom a učiteľom - cadikom.

Podľa niektorých názorov je poľský chasidizmus jednou zo syntéz židovského mysticizmu pochádzajúceho z Kabaly, iní ho pokladajú za spontánne náboženstvo úbožiakov, ktoré je presýtené ľudovými legendami, tančenými obradmi a živelnými gestami.

Kabala a Zohar

Základnou formou mystiky Židov je Kabala, ktorá je späť s náboženskou dvojakosťou ich kultúry. Tá spočíva v rovnakej funkcií hovoreného a písaného slova. Kniha Zohar, alebo biblia Kabaly vznikla v tajuplných okolnostiach v rokoch 1280 - 1286 a rozširoval ju známy kabalista Mojžiš Bal Šemtov z Leónu. Zohar otvára kruh židovskej mystiky svetla a predstavuje obraz boja medzi osobným a neosobným Bohom. Ten prvy víťazí na úrovni ľudového náboženstva hagád, druhý - En Sof dominuje ako najvyššie svetlo nad počiatkom všetkých počiatkov.

Základnou niťou Zoharu je rozhovor Boha so Zemou, ktorý pripomína báj o počiatkoch sveta a odosiela čitateľov k ďalším knihám Zoharu, ktoré sú pospájané ret'azou tajomstva.

Na Orave a Spiši

Po rozdelení Poľska osud Židov v rôznych častiach prebiehal odlišne: v Prusku ich počet rýchlosťou klesol, v ruskej časti zosilnel chasidizmus a v Haliči, najmä vo väčších mestách prevládalo asimilačné hnutie.

Na Spiš a Oravu prichádzali Židia z rôznych kútov, najmä však z Ruska a Maďarska, menej Nemecka. V r. 1918 žilo napríklad na hornej Orave 255 osôb s židovským pôvodom, čo predstavovalo asi 5% obyvateľstva. Židovské rodiny žili najmä z obchodu s drevom, ale aj z roľníctva. Keďže nemali vlastnú synagogu, používali miesto nej miestnosti v súkromných domoch, podobne ako aj na Spiši. V Pekelníku funkciu modlitebného domu splňal súkromný dom rodiny Sekelyovcov, v Podvulku krčma Sztiglica, v Hornej Zubrici krčma Pinkusa a neskôr súkromný dom Silbingerovcov. V Podvulku sa dodnes nachádza v pomerne zachovalom stave židovský cintorín, ktorý má rozlohu 13 árov a 62 náhrobkov z pieskovca.

Habrera Hatavit z Izraela

Na Spiši boli Židia viac roztrúsení; takmer v každej dedine žila nejaká rodina, ktorá sa zaoberala obchodom, alebo krčmárstvom. Funkciu rabína plnil knihtlačiar, krčmár a obchodník Ebstein z Durština. Na spoločné modlitby v jeho dome prichádzali Židia z Vyšných, Nižných Lápš, ba aj Fridmana. Na Spiši sa nachádzali dva židovské cintoríny - v Nedeci a Vyšných Lapšoch, ale ani jeden sa dodnes nezachoval. Židia tvorili súčasť lokálneho kolonitu a boli zážitkami s miestnym obyvateľstvom. V období druhej svetovej vojny boli takmer všetci vyvezeni do koncentračného tábora v Osvienčime. Zachránila sa len malá časť - útekom cez zelenú hranicu, pričom im často pomáhali krajanskí pašeráci.

Súčasnosť

Dnes žije v Poľsku iba niekoľko tisíc Židov, a to najmä v katovickom, krakovskom, lodžskom a vroclavskom vojvodstve. Zdržujú sa v náboženskej organizácii Zväz Mojžišovho

vyznania, ktorá mala v r. 1985 25 modlitebných domov (z toho 10 synagóg) a v Kultúrno-sociálnej spoločnosti Židov v Poľsku. Okrem týchto organizácií pôsobí v Poľsku aj Židovský historický inštitút a niekoľko gymnázií, v ktorých jedným z predmetov je jidiš. Od roku 1946 vychádza židovský časopis Folks-Sztyme, ktorý sa pred troma rokmi premenoval na Slovo Żydowskie. Tento dvojtýždenník publikuje 60% textov v poľštine, 40% v jidiš. Do r. 1995 vychádzal aj časopis pre židovskú mládež Jidele, ktorý však po finančných ťažkostach zmizol z trhu poľskej tlače.

Židia tvoria neodlučiteľnú súčasť poľskej kultúry a história, dotvárajú ju svojím bohatým dedičstvom. Škoda, že o ich tradiciách vieme dnes tak málo. Bohatá účasť na festivaloch židovskej kultúry v Krakove však nasvedčuje tomu, že záujem o ich život neustále rastie. A to je jeden z hlavných predpokladov lepšieho poznania a vzájomného pochopenia.

Text a foto: BEATA KLIMKIEWICZOVÁ

VÝROČIA SVADBY

Nielen okrúhle výročia narodenia, ale aj svadby poskytujú príležitosť, aby sa stretla celá rodina. Vtedy býva vždy veselo, najmä pri strieborných, zlatých i diamantových svadbách. Tie, pravda, boli a sú najdôstojnejšie. Okrem nich však existujú aj rôzne iné, ktoré patrili k ľudovým zvykom a vždy poskytli účastníkom šanca zaspomínať si na pekné zážitky, ktoré sa viazali k spoločnému manželstvu. Treba však pripomenúť, že výročia sú platné len vtedy, ak ste celé tie roky prežili len s jedným partnerom!

ZELENÁ - to je deň svadby a jej symbolom je myrtový veniec.

BAVLNENÁ - oslavuje sa po prvom roku manželského spolužitia. V tento deň si manželia darujú vreckovky.

PAPIEROVÁ - po dvoch rokoch spolužitia.

KOŽENÁ - po troch rokoch.

DREVENÁ - po piatich rokoch. Jej symbolom je drevený talizman.

ZINKOVÁ - po šiestich rokoch (partnerské vztahy treba vziať občas vyleštiť).

MEDENÁ - po siedmich rokoch.

PLECHOVÁ - po ôsmich rokoch.

RUŽOVÁ - po desiatich rokoch (niekde toto výročie nazývajú aj cínovým). Vtedy manžel daruje manželke kyticu ruží.

SKLENENÁ - (alebo krištáľová) - po pätnásťich rokoch. Ide o obradné oslavy, pravda, ak medzi partnermi zostali i po tomto čase vztahy čisté, priezračné ako sklo.

PORCELÁNOVÁ - po dvadsaťich rokoch. Manželom má poslužiť na ďalšie upevňovanie vztahov.

STRIEBORNÁ - po dvadsaťich piatich rokoch. Myrtový veniec sa má nahradíť strieborným.

PERLOVÁ - po tridsaťich rokoch. Žena by mala od manžela dostať šperk s perlou.

L'ANOVÁ - po tridsaťich piatich rokoch. Pri tejto príležitosti muž daruje žene l'anový obrus.

RUBÍNOVÁ - po štyridsaťich rokoch. Darovaný prsteň s rubínom dokazuje, že partneri sa ešte stále majú rádi.

ZLATÁ - po päťdesaťich rokoch. Je osobitne slávnostrána. Manželia si pri nej vymieňajú nové zlaté prstene.

DIAMANTOVÁ - po šesťdesaťich rokoch. Je vyjadrením istoty a pevnosti manželského zväzku.

ŽELEZNÁ - po šesťdesaťich piatich rokoch.

BRILIANTOVÁ - nazývaná tiež blahodarná - po sedemdesaťich rokoch.

KORUNOVÁ - po sedemdesaťich piatich rokoch. Je to udalosť veľmi zriedkavá...

Tento prehľad je sice zaujímavý, no najdôležitejšie je, aby spolu prežité roky boli harmonické, bez väčších konfliktov. A aby obaja manželia mali radosť z dobre vychovaných detí.

Na stretnutí v Novej Belej. Zľava: D. Mikolaj, M. Hrkľová, L. Molitoris, ministerka E. Slávkovská, prof. J. Čongva, minister I. Hudec, veľvyslanec M. Servátka a J. Gerboc

Hostom recituje belianska žiačka M. Dluhá

SLOVENSKÍ MINISTRI NA ORAVE A SPIŠI

Ako sme už viackrát písali, Slovensko po páde totality začalo prejavovať zvýšený záujem o krajanské otázky, čo sa odzrkadlilo o.i. vo viacerých stretnutiach popredných predstaviteľov slovenskej vlády - v tom aj prezidenta SR - poslancov a politikov so zástupcami nášho Spolku, hlavne v Krakove, ale nielen. Tento záujem, alebo lepšie povedané starostlivosť o krajanov sa v poslednom čase dostala na novú, vyššiu rovinu, keďže je zakotvená v programovom vyhlásení slovenskej vlády.

Prejavom tohto nového, vážneho prístupu vlády SR ku krajanskej problematike bola i nedávna návšteva až dvoch slovenských ministrov na Spiši a Orave - ministra kultúry SR Ivana Hudeca a ministerky školstva a vedy Evy Slávkovskej. Spolu s nimi prišla medzi krajanov i vyššia radkyňa MK Mária Hrkľová, generálny riaditeľ sekcie umenia MK Jozef Gerboc a generálny riaditeľ sekcie miestnej a osobitej kultúry Dušan Mikolaj, ktorý má na starosti práve krajanskú problematiku. Počas návštevy vzácnych hostí sprevádzal veľký priateľ Slovákov v Poľsku, veľvyslanec SR Marián Servátka a z nášho Spolku prof. Jozef Čongva plniaci úlohu predsedu, ako aj tajomník ÚV Ľudomír Molitoris a šéfredaktor Života Ján Šternog.

Stretnutie delegácie s kardinálom F. Macharským

Do Kacvínna na stretnutie s ministrami prišli aj krajania z Nedece

Krajanskú návštevu začali predstavitelia vlády SR účasťou na slovenskej sv. omši v Jablonke. Hoci návštavnosť je tu vždy vysoká, zvest o účasti ministrov SR na bohoslužbách spôsobila, že jablonský kostol bol doslova preplnený krajanmi nielen z Jablonky, ale aj z iných obcí. A akosi slávnostnejšie a vrúcnnejšie zneli i modlitby a cirkevné piesne, odriekávané a spievané počas sv. omše. Odslúžil ju veľmi peknou slovenčinou mladý jablonský kaplán Paweł Kubani.

Krátko po bohoslužbách sa naši milí hostia stretli v obvodnej klubovni SSP v Jablonke s oravským krajanským aktívom nášho Spolku. Prišli skoro všetci, a tak klubovňa bola vyplnená do posledného miesta. Po srdečnom uvítaní prof. J. Čongva stručne oboznámil hostí s dejinami Oravy a krajanským hnutím v tomto regióne a L. Molitoris s aktuálnou činnosťou nášho Spolku a situáciou v oblasti národnostného školstva. Kým začala diskusia, zhromaždených pozdravili peknými recitáciami slovenskej poézie žiačky miestnej základnej školy so slovenským vyučovacím jazykom.

Veľký dôraz v diskusii položili krajania najmä na otázky vzdelenia mládeže a výučby slovenčiny na základných školách. Konštatovali, že aj keď Ministerstvo národného

vzdelenia upravilo zásady vyučovania matérinských jazykov, národnostné školstvo sa nadále borí s rôznymi problémami, akými sú o.i. nedostatočná informovanosť rodičov o možnostiach a zásadách výučby slovenčiny v niektorých obciach, nedostok niektorých učebníčkov a najmä nedostatok učiteľov. Odrazilo sa to o.i. v zrušení slovenského vyučovania v niekoľkých školách, napr. v Harkabuze, Podsrní, alebo v Podvylku. V súvislosti s tým navrhovali zvýšiť počet štipendií, aby sme mohli chýbajúcich učiteľov nahradíť našimi absolventmi vysokých škôl na Slovensku. Žiadali tiež uvoľniť našich študentov od rôznych poplatkov a vyriešiť im iné problémy vyplývajúce zo zákona o pobete cudzincov.

Samozrejme v diskusii nechybali ani stážnosti na odstraňovanie slovenských nápisov a iných pamiatok v sakrálnych objektoch, nezáujem gminných orgánov o našu spolkovú činnosť a rozvoj slovenskej kultúry na Orave, ba aj na prekážky, ktoré stážujú a nezriedka znemožňujú rozvíjať pohraničnú hospodársku spoluprácu a obchodnú výmenu so Slovenskom a pod.

Odpovedajúc na otázky krajanov minister I. Hudec povedal, že v poslednom čase sa vzťahy medzi Slovenskom a Poľskom výrazne

Oravskí krajania na stretnutí v Jablonke

Riaditeľka lycea A. Stopková (zľava) sprevádza hostí po budove

zlepšujú, o čom svedčia pravidelné medzivládne stretnutia a rozhovory, ktoré sa často týkajú aj národnostnej problematiky a postavenia menšín a zdôraznil: - Slovensko má evidentný záujem na podporovaní krajanských spolkov, na zabezpečovanie možností pre kultúrne vyžitie sa krajánov. Je to zahrnuté aj v programovom vyhlásení vlády SR. V súčasnosti sa budujú inštitúcie, ktoré budú kompetentné pre riešenie krajanských otázok.

Ministerka školstva a vedy E. Slávkovská oznámila zhromaždeným, že nedávno bola podpísaná medzištátna zmluva medzi školskými rezortmi SR a PR, ktorá nadálej zabezpečuje 10 štipendií pre našich študentov. Teda ich počet zostáva nezmenený. Mohol by sa sice zvýšiť na zásade reciprocity, ale je to podľa nás ne-reálne hoci aj preto, že poľská menšina na Slovensku neexistuje. Pani ministerka však prisľúbila pomoc v riešení niektorých problémov našich študentov.

Po obede absolvovali hostia neplánovanú návštevu lýcea a základnej školy č. 2 v Jablonke, kde ich uvítala a po budove sprevádzala riaditeľka A. Stopková v spoločnosti svojej zástupkyne M. Płaszczakovej a vojta jablonskej gminy J. Stopku. Počas návštevy hostia mali možnosť pozrieť si peknú výstavu grafik a mali lieb krajanky Lídy Mšalovej.

A zatiaľ novobel'skí krajania zhromaždení vo svojej klubovni netrpezlivo očakávali na príchod slovenských ministrov. Keď sa na ce-

ste konečne objavila kolóna automobilov, vydýchli si s úľavou. Po srdečnom zvítaní a stručnom oboznámení hostí s historiou Spiša a Novej Belej, vystúpili s krátkym kultúrnym programom žiaci slovenskej školy Margita a Pavol Dluhovci. Beseda sa sústredila v prvom rade na priam škandalóznom pokuse o zrušenie miestnej školy č. 2 so slovenským vyučovacím jazykom, s ktorým boli rodičia p r i n ú t e n í súhlasit'. Všetci sa zhodli v názore, že s týmto precedentným a protiprávnym prípadom sa treba obrátiť na ministra národného vzdelávania, resp. na administratívny súd.

Hoci čas súril, belianski krajania neopomenuli ani iné problémy, ktoré im strpčujú život. Hovorili o snahách odstrániť z ich kostola niektoré maľby a slovenské náписy, o potrebe zvýšenia počtu štipendií, vyriešenia otázky povolení pobytu a iných problémov našich študentov na Slovensku, o fažkostiach so získaním niektorých slovenských učební, ba dokonca o potrebe zlepšenia autobusovej dopravy zo Slovenska cez víkendové dni a o iných otázkach. Netreba zdôrazňovať, že hostia si všetko pozorne vypočuli, odpovedali na nespočetné množstvo otázok a prisľúbili pomoc v riešení viacerých problémov.

Ďalšou zastávkou ministerskej návštevy na Spiši bol Kacvín. Keďže kacvinskí krajania nemajú vhodnú vlastnú klubovňu, prijali hostí v novoopravenej urbárskej budove, v tzv. ľudovom dome. Medzi účastníkmi stretnutia

boli aj krajania z Nedeca, preto aj tu tematika diskusie bola veľmi rozsiahla. Popri už tradičných otázkach študentov a štipendií sa veľa hovorilo o potrebe krajanskej výchovy mládeže a najmä o nedoriešených problémoch slovenských bohoslužieb, ku ktorým patrí napr. otázka ubytovania na fare slovenského kaplána v Nedeci, rozšírenie obradov v slovenčine, jazyk bohoslužieb a pod. Učastníci stretnutia žiadali - ako už veľakrát predtým - prinávrať krajanom slovenské občianstvo, ktorého sa nikdy nezrieckli a stážovali sa na zhoršený odber slovenských televíznych programov na Spiši a Orave. Nakoniec zaviedli hostí na stavenisko v strede obce, kde si miestna skupina SSP začala budovať vlastnú klubovňu.

Ani v Kacvíne žiadna z otázok nezostala nepovšimnutá. Minister I. Hudec o. i. oznámi, že na Slovensku prebiehajú v súčasnosti prípravy k zavedeniu tzv. zelenej karty, ktorá sice nebude rovnoznačná so slovenským občianstvom, ale v mnohom zrovna krajánov s občanmi Slovenskej republiky.

Aj keď sa začalo zvečerievať, ba aj trochu poprchávať, neboli to ešte koniec bohatého, aj keď veľmi namáhavého programu návštevy. Po večeri na Nedeckom zámku, kde sa, žiaľ, nikomu nezjavila nedecká biela pani, čakal na hostí ešte Jurgov, kde sa v krajanskej klubovni zhromaždilo vari pol dediny. Keďže už bolo dosť neskoro a počasie sa naťastie umúdrilo, zavie-

POKRAČOVANIE NA STR. 19

Beláňa a Krempašania počas diskusie v Novej Belej

Pri vatre v Jurgove

Emo Bohúň

CITRONELLA

Ked' v roku 1914 vypukla prvá svetová vojna, vtedy Viktor Konický mal dvadsať jeden rokov a žil u svojich rodičov v Košiciach. Bol synom bohatej košickej rodiny a jeho matka bola príbuzná chýrečného košického staviteľa Jakaba, ktorého dielom sú najkrajšie stavby tohto mesta, ako budova Národného divadla, múzea, divízneho veliteľstva a Jakubovho paláca pri Sokolskom parku, ktorý je miniatúrou Vajdahuňadu zo Sedmohradská.

Starý Schlesinger došiel do kaviarne Šalkház s tou zprávou, že v Sarajeve zastrelili následníka trónu, Františka Ferdinanda. V tomto mierovom pokojnom kaviarenskom ovzduší, kde vzduch bol presýtený dymom dobrých cigár, kde na stoloch voňala káva, z ktorej sa prelievala šľahačka a tiekla na kuglof s hrozienkami, kde hrali domino, kaláber a biliard, kde neboli veľké problémy, spôsobila zpráva o atentáte ako kameň, hodený do mraveniska.

- Ajv! - povedal pán Grün a v tomto slove obsiahnutá bola všetká hrôza, ktorú štvorročná vojna priniesla.

Viktor Konický v tomto historickom momente hral práve biliard a práve šesťdesiaty karambol. Poznamenal, že ked' urobí v jednej sérii aspoň sedemdesiatku, tak vojna bude. Urobil osemesiatku, a vojna bola, a jemu bola dožičená príležitosť už v prvom mesiaci vidieť túto vojnu zblízka na ruskom fronte.

Medzitým sa však s mladým pánom Viktorm ešte niečo stalo.

Narukoval ako kadet do Budapešti. Priniesol so sebou niekoľko tisíc korún, niekoľko extra uniform, niekoľko lakových čižiem, topánok a rukavičiek. Taktô vystrojený pustil sa do svetovej vojny, ktorú v prvých týždňoch prežíval vo dne v kasárňach a v noci tohto času v najelegantnejšom peštianskom nočnom lokáli v Jardine.

Tu sa soznámil so slečnou Citronellou, ktorá mala sedemnásť rokov a vystupovala v priliehavom triku na vysokej hrazde. Vo svojej mladosti bola fantasticky krásnym výtvorom prírody a mala veľké, čierne, hlbké oči, také, že kto sa do nich pozrel, dostal závrat.

Viktor sa do nich až veľmi zadíval. Sedával s ňou každý večer až do rána, smreťne sa do nej zamíľoval láskou šialenou, na akú je schopná len bujará mladosť. A Citronella sa zamíľovala do tohto muža tiež a tiež veľmi, veľmi.

Prežívali dni v divom opojení a nemali myšlienky a citu len pre seba. Ako by okolo nich bol sa zastavil celý svet. Nevedeli, kedy slnko vychádza, kedy zapadá, kedy je deň a kedy je noc. V malom hoteli, kde bývali, boly na ich izbe i vo dne spustené záclony.

Až jedného dňa i do tejto veľkej lásky zasiahla vojna.

Viktor musel ísť na frontu.

Ked' zo Západnej stanice odchádzala marškompania, spievajúca a kvetmi zasypaná, Citronella pri poslednom bozku na rozlúčku zamdlela. A Viktor by bol vyskočil z vlaku, keby ho kamaráti neboli zadržali.

Na fronte čakaly naňho príšerné dni. Granáty padaly, strojné pušky štekaly, smrť nemilosrdne kosila rady mladých chlapcov, ale Viktor sa smrť nebál. Neodolateľná túžba za Citronellou, väčšia ako každá sila na svete, ovládala ho stále a nebezpečenstvá, ktorými front ohrozoval jeho život, si nevšímal. Chodil stále ako vo snách, ako námesačník a zabúdal sa skryť pred smrťou. A smrť nechce toho, kto sa jej neboji.

Tretí týždeň hlásil sa na výsluch a žiadal o dovolenkú. Veliteľ sa pozrel naňho ako na blázna.

- Až o niekoľko mesiacov, syn môj, pôjdeš na dovolenkú, pravda, ak vojna potrvá, alebo ak do toho času ti neodstrelia hlavu.

- Tak ujdem!

- Pre toto slovo mal by som ťa hned' odstreliť, keby som veril, že tie slová mieniš väčne a keby som nevedel, že si blázón.

Na druhý deň Viktor ušiel, dezertoval.

Veľké bolo prekvapenie v Jardine, ked' sa Viktor po krátkej frontovej službe zjavil v lokáli. Chudinka Citronella mala sa zblázníť od radosti.

- Ešte raz som ťa chcel vidieť, ešte niekoľko dní som chcel s tebou prežiť a potom už ľahšie umriem.

- Prečo chceš umrieť milý môj? - pýtala sa zdesená Citronella.

- Ja som neprišiel na dovolenkú, ja som ušiel z frontu. A ked' ma chytia ako zbeha, tak ma zastrelia.

Citronella zbledla na smrť.

- Ved' to nie je možné! - vykríkla hystericky a sovrela ho do svojich bielych ramien, ako by ho v živote nikdy viac nechcela pustiť.

- Ale ja nepočkám, kým prídu po mňa...

- Čo urobíš? - pýtala sa bez dychu.

Nemusel jej odpovedať, vedela, čo urobí, že sa zastrelí.

- Umriem s tebou, - povedala bez uvažovania.

- Nie, Citronella, ty si mladá, ty...

Položila mu dlaň na ústa:

- Umrieme spolu, ale predĺžime si život o niekoľko dní. Za ten čas nebudeeme na nič myslieť, len na našu lásku!

Ešte v tú noc odcestovali do Viedne a odtiaľ parníkom po Dunaji do Linza. Tragicky krásna bola táto ich pohrebná cesta. Stáli vedľa seba, držali sa za ruky a dívali sa na vodu, na vtáky, na stromy a biele domčeky na brehu. Lúčili sa v duchu so všetkým, čo na tomto svete bolo stvorené pre naše potešenie.

V Linzi sa nastáhovali do malého hotela, v ktorom prežili niekoľko dní. Umrieť boli rozhodnutí a preto o smrti ani nehovorili. Ale ako by sa boli obidvaja dohodli, vedeli, že umrú koncom týždňa, v sobotu večer.

V ten deň sa obidvaja starostlivo obliekli k večeri, ktorú strávili v malej jedálni hostince. Viktor objednal fľašu vína a kvety. Potom si objednali listový papier a napísali listy na rozlúčku. Viktor písal do Košíc a Citronella do Viedne, kde mala matku.

Okolo desiatej odobrali sa do svojej izby.

Vtom niekto zaklopal na dvere, ktoré sa hned' otvorily a vo dverách sa zjavili dvaja vojaci.

- Vojenská kontrola, prosíme, pán kadet, o vaše papiere!

Ale Viktor nijaké papiere nemal, ktoré by boli vojenskej polícií vysvetlili, čo robí kadet uhorskej armády v hotelovej izbe v Linzi a prečo nie je pri svojom útvare, alebo na fronte.

Viktora zatkli a Citronelle dovolili, aby ho odprevadila po bránu väzenia.

- Nájdem ťa v Budapešti, - boly jej posledné slová a pritom sa zase cítila tak, ako vtedy, keď Viktor odchádzal na frontu.

Vrátila sa do hotela a pobalila veci. Na stole ležaly dva listy na rozlúčku. Roztrhala ich na kúsky a vyhodila ich oblokom. Vietor ich schytal a rozniesol, ako keď na jeseň lístie padá so stromu.

Druhý deň ho chcela navštíviť vo väzení, ale prišla neskoro, lebo ešte v noci ho odeskortovali do Pešti, kde ako zbeha ho odovzdali vojenskému súdu. Za zbehnutie sa dával trest zastrelením.

Ako obyčajne len chudobných ľudí strieľali vtedy pre takýto zločin.

Existovala vtedy inštitúcia, ktorá zachraňovala pred takouto potupnou smrťou.

Bolo to sanatórium Schwarzer. Sanatórium, čiže blázinec.

Toho času v Pešti boli dva blázince. Jeden, kde zavierači ozajstných bláznov, alebo chudobných bláznov, bol na Leopoldovom poli, na Lipótmezo. Druhý blázinec bolo sanatórium Schwarzer, kde zavierači prominentné osobnosti, vysokých dôstojníkov a zdegenerovanú šľachtu.. Bol to krásny palác s veľkým parkom, s komfortným ubytovaním, s armádou krásnych ošetrovateľiek a pokorného služobníctva.

Na toto miesto sa o niekoľko dní dostał pán kadet Viktor Konický. Tajomné ruky ho vyzdvihly z väzenia a prenesly ho do tohto sanatória, kde namiesto hrubej deky prikrýval sa hodvábnym paplónom.

Spočiatku mu bolo veľmi smutno a riaditeľ ústavu už mal strach, že zase majú o jedného skutočného blázna viac. Ale vďaka celodenným prechádzkam po starom parku, jahô nálada sa zlepšila a i chut' k životu sa mu vracaťa. Najkrajšie chvíle boli tie, keď s listom od Citronelly mohol sa utiahnuť do niektorého odľahlého kúta parku a tam ho čítať i sto ráz.

Potom si začal viac všímať svoje okolie a začal sa soznamovať so svojimi spoločníkmi. Boli to ľudia s vybranej spoločnosti, simulanti i blázni, väčšinou vysokí dôstojníci.

Bol tam napríklad starý generál, ktorý nechcel jesť a museli ho umele krmit'. Tvrđil, že má žraloka v žalúdku a ten každé jedlo, ktoré prijme, mu požerie a preto je mu zbytočné jesť.

Jeden plukovník od delostrelectva liezel celý deň v parku na bruchu, lebo tvrđil, že je krokodílom. Pritom jedol suché lístie a koriency, hovoril zas, že on je zvláštny krokodíl, ktorý žeriē listy a koriency.

Istý poslanec sa zaprisahal, že nikdy nebude osem hodín. A keď ho niekoľko minút pred ôsmou posadili pred veľké nástenné hodiny a ukázali mu, že ručička poliezla až k ôsmej hodine, vtedy sa povýšene usmial, kývom rukou a hovoril, že to len hodiny idú, ale čas zastal.

Istý sedmohradský gróf celý deň postával v izbe pri dverách, ktoré viedly do parku a túžobne sa díval von. Keď sa ho Viktor pýtal, prečo neprekročí prah dverí, tak mu pošepkal:

- Nemôžem, syn môj, lebo ja som červený dolník...

- No a ...?

- Nerozumieš? Ja som červený dolník a vonku stojí červený horník, a keby som vyšiel, tak ma zabije.

Dvaja celý deň hrávali sa šachy, ale s popletenými figúrami. Každý z nich hral i s čiernymi i bielymi figúrami.

Bola tam i mladá ošetrovateľka, tá bola normálna, a čo viac, mala také veľké čierne oči ako Citronella. Tak sa zdalo, že sa trochu zamíľovala do Viktora, ktorý cítil k nej tiež istú náklonnosť, a jedného dňa sa jej vyžaloval a rozhovoril sa o svojej veľkej tragédii. Bolo to jemné a tiché dievča a niekedy mu dobre padlo, keď ho sústrastne pohladila po vlasoch. Študovala medicínu, ale bola chudobná a preto, aby vo svojich štúdiach mohla pokračovať, prijala miesto ošetrovateľky.

A takto sa minul rok a za prvým rokom i druhým. Prvé mesiace Citronella podnikla všetko, aby sa s Viktorm mohla stretnúť. Ale chorých v sanatóriu prísne strážili a najmä dávali pozor na Viktora, u ktorého uplakaná maminka so svojím ženským inštinktom vycitila, že jej syn sa vyliečí zo

svojej búrlivej lásky len vtedy, keď sa s ňou nestretne a nebude ju vidieť.

Spojila sa tajne s mladou medičkou-ošetrovateľkou a kde dve ženy strážia, tam ani čert neprenikne.

Krásne bývajú letné sparné mesačné noci v starých parkoch. A nebezpečné sú, keď prechádzame sa v nich vo dvojke. Tak ako sa prechádzal Viktor s Katkou, malou medičkou-ošetrovateľkou. To bol už druhý rok jeho pobytu v Schwarzeri, a to už vtedy, keď listy od Citronelly začaly čímiť dalej, tým menej prichádzat a ich obsah, ich horúce slová ako keby boli chladny.

Bola teplá, nádherná júlová noc, keď Viktor a Katka sedeli v parku na lavičke, pri malom jazierku, ktoré v bledom svetle mesiaca bolo ako rozliate striebro.

Viktor vtedy bozkal Katku a Katka bozkala Viktora. A takto sa začala Viktorova druhá láska, ktorá bola bez búrok a vichrov, pokojná ako svit mesiaca, v ktorom sa zrodila.

Ale pamiatka na Citronellu mätala.. Myslel na ňu často a volal jej meno zo sna. Ale výkriky zo spánku tiež slably, až razom prestaly, keď došiel po mnohých mesiacoch mlčania od Citronelly krátky list z Viedne, že sa vydala.

O dva roky sa vojna skončila a Viktor o tri roky na to vzal si Katku za ženu. Medicínu nedoštudovala.

Prešlo dvadsať rokov a písal sa rok 1934. Vtedy bol Viktor už dávno lekárom v Bratislave. Žil v šťastnom manželstve a mal krásne, zdravé deti. Všetko by bolo bývalo v najväčšom poriadku až na to, že

niekedy vo dverách zjavil sa mu obraz Citronelly, a vtedy tak cítil, že tato smutno-krásna vec jeho života nie je dokončená. Ale jeho šťastný osud i tu mu pomohol.

Stalo sa, že jedného dňa odcestoval na lekársky kongres do Viedne. Na bankete v jednej jedálnej na Grabene usmial sa naňho starý čašník:

- Pán Viktor Konický?

- Áno.

- Ja som červený Janko z Jardinu z Budapešti.

- Ach, pamäťam sa pamäťam, - zvolal Viktor a srdečne mu potriesol ruku.

- A na malú Citronellu sa ešte pamäťam?

Ako by ste sa nepamäťali! Bola to veľká láska. Môžeme ju navštíviť po banekte. Vydala sa, ako hádam viete, a tu naproti má malú jedáleň.

Viktor pocítil malý závrat.

- Podme ta hned!

O niekoľko minút sedeli už obidvaja v maličkej čistej jedálnej a potom došla paní šéfová Citronella, ktorá mala vtedy už tridsať sedem rokov a bola ešte vždy krásna.

Toto stretnutie potrebovali obidvaja, aby sa presvedčili, že sa milovali a že z najväčšej lásky ostane po rokoch len krásna spomienka.

Keď o polhodinu odchádzal z malej jedálne, bozkal ju na lice a ona mu nežne pohladila vlasy.

Na ulici svietilo slnko, električky cengaly, autá trúbily, a neznámi ľudia ponáhľali sa za svoju robotu.

(Z knihy *Zaprášené histórie, Bratislava 1948*)

SLOVENSKÍ MINISTRI NA ORAVE A SPIŠI

DOKONČENIE ZO STR. 17

dli Jurgovčania hostí do prírody, k rieke Bialke, kde pri veselo horiacej vatre a opekaní klobások pokračovala v tento deň už štvrtá beseda s krajanmi. Nikomu neprekážalo vlnko a tma. V milom ovzduší a pohode zotrvali vzácní hostia pri vatre skoro pol druhej hodiny. Neškoro večer im domáci na rozlúčku zaspievali niekoľko slovenských ľudových a jurgovských pesničiek.

Na druhý deň, po vyčerpávajúcich stretujiach na Orave a Spiši, navštívili predstaviteľia slovenskej vlády sídlo Ústredného výboru nášho Spolku v Krakovے. Zúčastnil sa ho aj námestník ministra kultúry a umenia PR Michal Jagieľo, ktorý vysoko zhodnotil činnosť nášho Spolku a vyjadril uznanie za umné hospodárenie obdržanými prostriedkami. Navrhli tiež usporiadať sympózium venované kultúre Slovákov v Poľsku.

Podľa slov ministrov E. Slávkovskej a I. Hudeca bola ich návšteva na Orave a Spiši vydarená a veľmi osožná, keďže im poskytla množstvo poznatkov pre lepšie spoznanie krajanskej problematiky a tým aj účinnejšiu podporu našej menšiny. Minister I. Hudec zároveň oznámil, že vláda SR schválila sumu 1,2 mln Sk na nákup falcovacieho stroja pre našu tlačiareň. Samozrejme hostia si ju neskôr so záujmom pozreli a navštívili aj redakciu Života.

Na záver pobytu v Krakove navštívili hostia Mariánsky kostol, pozreli si zaujímavú výstavu architektonických prác D. Jurkoviča a stretli sa s prezidentom mesta Józefom Lassotom. Ministerka školstva a vedy SR spolu s veľvyslancom SR a delegáciou nášho Spolku stretla sa tiež s metropolitom krakovskou arcidiécézy, Franciszkom kardinálom Macharským. Predstavili mu všetky najdôležitejšie problémy a požiadavky krajanských farníkov na Spiši a Orave. Kardinál uistil, že im venuje osobitnú pozornosť.

Návšteva ministrov kultúry a školstva SR má pre nás veľký význam, keďže je nielen prejavom starostlivosti vlády SR o našu menšinu, ale zároveň povzbudením krajanov do ďalšej práce.

J. Š.

ZLATÍ JUBILANTI

V tomto roku sme oslavili v našej rodine veľkú udalosť. Jozef a Agneša Kovalčíkovci z Hornej Zubrícii mali zlaté jubileum svojho spoločného manželského života.

Jozef bol viac ako 30 rokov richtárom v Hornej Zubrici. Vychovali dve deti. Syn Stanislav je profesorom Toruňskej univerzity, kde pracuje v Inštitúte biochémie.

Kovalčíkovci celý život pracovali na svojom pár hektárovom gázdovstve. Bolo im veľmi ľažko, ako všetkým Oravcom. Ešte aj teraz, ako 70-roční pomáhajú deťom v počných práciach a vo výchove 9 vnukov.

Jozef bol účastníkom Slovenského národného povstania. Obaja s manželkou pochádzajú zo slovenkých rodín a svoje deti tiež posielali do slovenských škôl. Po vojne sa Jozef zapojil do krajanského hnutia. Žiaľ, zdruvie mu už nedovoľuje zapájať sa do činnosti.

Na ich slávnosti doma aj v kostole sa zúčastnila celá rozvetvená rodina a susedia.

Zlatým jubilantom manželom Kovalčíkovcom srdečne blahoželáme a do ďalších rokov prajeme veľa zdravia a ešte veľa slnečných dní.

RODINA KULAVIAKOVCOV

ORAVSKÁ MLÁDEŽ V RÍME

Týždeň po Veľkej noci /23.-29.4./ sa dva plné autobusy oravskej mládeže z lycea a základnej školy č.2 s doprovodom gminných predstaviteľov, na čele s vojtom J. Stopkem a učiteľom, vybrali na dlhú púť do Ríma, Benátok, Padovy a Monte Casina. Okrem toho, že si na 6-dennom zájazde pozreli kultúrne pamiatky, prijal ich po omši na námestí sv. Petra Svätý Otec Ján Pavol II. Oravská delegácia vyslobičaná v krojoch, mu na pamiatku odovzdala gravírovaný omšový kalich. Pre účastníkov zájazdu-púte to bol veľký zážitok, ktorý hľoko prežívali ešte dlho po návrate.

V.J.

PRIMIČNÉ SLÁVNOSTI

Veľká Lipnica

Dňa 14. mája 1995 sa vo Veľkej Lipnici konala slávnostná primičná sv. omša nášho krajanu kňaza Stanislava Janoviaka. Veľkolipnický kostol bol preplnený a mnohí sa dovnútra ani nezmestili. Primicii sa zúčastnili hostia z celej Oravy.

Kňaz Stanislav Janoviak sa narodil 28. októbra 1968 v slovenskej roľníckej rodine vo Veľkej Lipnici. Po úspešnom absolvovaní jablonského lycea sa prihlásil do Seminára Vincenta A. Paula v Krakove. Tu bol 13. mája t.r.

vysvätený za rehoľného kňaza - misionára. V seminári okrem iných jazykov študoval aj slovenčinu.

V jeho misijnnej práci mu prajeme, aby bol dobrým a nábožným kňazom, smelým a horlivým misionárom, milosrdným samaritánom všade tam, kde je ľudská bieda, krvda a utrpenie.

**Obvodný výbor Spolku
Slovákov v Poľsku na Orave**

Dolná Zubrica

11. júna t.r. bol v Dolnej Zubrici veľký sviatok. Prvýkrát mal v novopostavenom kostole primičnú sv. omšu náš rodák, krajan Stanislav Holla.

Sviatost posvätenia kňazstva prijal deň predtým vo wawelskej katedrále v Krakove.

Kňaz Stanislav Holla sa narodil v r. 1970 v slovenskej roľníckej rodine Margity a Vendelína Hollovcov.

Na základnej škole sa od začiatku učil slovenský jazyk. Bol dobrým kamarátom, tichým, usilovným a nadaným žiakom. Po maturite na Lyciu v Jablonke študoval na kňazskom seminári v Krakove, ktorý úspešne absolvoval.

Primičná slávnosť sa začala už v rodnom dome novokňaza Stanislava, kde sa zhromaždila rodina, blízki príbuzní, známi a susedia. Všetkých vítala miestna dolnozubrická dychovka. V slávnostnom sprievode odprevadili kňaza ku kostolu, do ktorého ho uviedol miestny farár Tomasz Worek. Primičnej omše sa zúčastnili aj mnohí kňazi a diakoni. Za Dolnozubričanov primicianta pozdravil počas omše richtár A.Pacholský.

V preplnenom kostole sa mnohým po lícach kotúčali slyz dojatia a vrúcene modlitby napíňali duše veriacich.

Primiciant Stanislav Holla všetkým zvlášť udelil priložením rúk novokňazské požehnanie.

Po omši sa konala v novovybudovanej hasičskej zbrojnici /otvorenej na túto príležitosť/ domáca slávnosť.

Onedlho kňaz Stanislav pôjde na svoje prvé pôsobisko. V mene našej Miestnej skupiny v

Dolnej Zubrici mu želáme, aby sa nikdy nesprenveril Kristovým slovám: „Chodte a učte všetky národy...“. Sme na neho hrdí a modlíme sa, aby bol verný svojmu kňazskému povolaniu a nezabúdal na svoje slovenské korene.

**Miestna skupina SSP v Dolnej Zubrici
Obvodný výbor SSP na Orave**

POZDRAV Z VOJVODINY

Vážení krajania,

prostredníctvom Života sledujem Vás život. My, Slováci, sme totiž rozvíjati po celom svete a tak Vás, ako aj nás vo Vojvodine, hranice oddelujú od materského Slovenska. Žijeme asi podobne ako Vy, máme podobné ľažnosti a radosti, my sa nechceme dať a nedajte sa ani Vy!

Iste viete, že blízko nás je vojna a niekoľkými ľudskými obeťami museli zaplatiť aj naši vojvodinskí Slováci. To strašné zlo sme my ničim nepodnetili, ale spolu s ostatnými národmi v našom okolí musíme znášať spoľahlivý osud. OSN zaviedla proti nám sankcie a strašne trpíme, tak pre vojnu, ako aj pre sankcie. Hmotne sme na tom veľmi zle, ale nehľadujeme. Aj keď nie sme vinní, pokorne znášame trpký osud.

Ako Slováci sa, žiaľ, čiastočne asimilujeme, ale taký je už osud krajanov vo svete. Organizačne sa však držíme. Matica slovenská v Juhoslávii koordinuje spoluprácu kultúrno-umeleckých spolkov, škôl a cirkvi a darí sa nám. Vlani sme oslavili 75-ročné jubileum festívania Slovenského gymnázia J. Kollára v Báčkom Petrovci a v tomto roku oslavíme 250. výročie organizovaného príchodu Slovákov sem do Vojvodiny a 250. výročie našich slovenských škôl. Totiž hned po príchode do nových sídlisk si naši predkovia popri svojich domčekoch stavali aj kostoly a školy. Dnes je nás tu hŕbka - asi 60 - 70 tisíc, žijeme v 30 dedinách.

Pred 20 rokmi takto oslavovali pastiersky sviatok na Orave. Foto: J.Šternogá

Na naše každoročné divadelné prehliadky chodieva okolo 20 ochotníckych súborov, na folklórne slávnosti dokonca vyše 30. Nedávno sme mali u nás v Staréj Pazove prehliadku detských a bábkových divadiel a mohli sme uvidieť 14 predstavení. Sme hrdí na tieto sny a výsledky, tým viac, že v ochotníckom divadelnom hnutí patria naše súbory už 25 rokov medzi najlepšie v celej (aj v bývalej veľkej, aj v terajšej malej) Juhoslávii. Slabší sme zato v športe.

Mám dojem, že aj Vy s rastom celého Poľska rastiete. Aj Vám, podobne ako nám, nové Slovensko pomáha koľko môže a ako sa len dá.

Váš mesačník Život sa mi veľmi páči, snáď väčšmi ako skôr. Nedajte si ho! Srdcne Vás pozdravujem a do budúcnosti Vám želám úspešné a radostnejšie roky.

Mgr. JURAJ MIŠKOVIČ

Spoznajú Kacvinčania toto romantické zákutie spred 30 rokov? Foto: J. Šternogá

BEZSTRESOVÁ MATURITA

- *Tohoročnú maturitu hodnotíme veľmi dobre - to sú slová riaditeľky Všeobecnovzdeľávacieho lýcea v Jablonke Aniely Stopkovej.*

Ku skúške dospelosti pristúpilo 83 žiakov a len dvaja z nich neuspeli v písomnej časti a šiesti v ústnej časti. Je to vrah dobrý výsledok v porovnaní s minulými rokmi.

Zo slovenčiny maturovalo 8 žiakov z 9 prihlásených, pričom jedna žiačka nevyhovela z písomnej skúšky z biológie, takže nebola pripravená k ústnym skúškam. Naši slovenčinári zmaturovali priemerne na 4,12, čo p. riaditeľka hodnotí v školskom merítku, ako vysokú úroveň.

- *Všeobecne musím podotknúť, že výpovede maturujúcich žiakov zo slovenčiny sa každý rok počúvajú veľmi príjemne. Hovoria plynule, robia podstatne menej chýb, ako ruštinári, alebo angličtinári. Úroveň je pekná - hovorí p. riaditeľka.*

Boli dobrí

Podobného názoru - že sa slovenčinári v tomto roku „držali“ - je aj profesorka Anna Lęczowska. Hoci mali žiaci v poslednom ročníku až troch učiteľov, neodrazilo sa to negatívne na ich vedomostach, lebo učivo bolo prakticky prebrané už koncom prvého polroka. Maturitné otázky pripravovala A. Lęczowska, ktorá najlepšie poznala svojich žiakov. Bolo 25 okruhov po 3 otázky.

- *Úroveň vedomostí bola celkom dobrá - hovorí prof. Lęczowska - lepšie boli samozrejme dievčatá, čo sa slovenčinu učili od základnej školy. Nedostatky boli všeobecné, ako aj v iných predmetoch. Žiaci nevedia myslieť, málo analyzujú a spájajú. Gramatika im išla trochu horšie.*

To bola asi príčina, prečo nikto nepísal maturitnú písomku zo slovenčiny. Aj keď ich nahovárali, ako hovorí A. Stopková, bola by to

vtedy maturita z materinského jazyka, rovnocenná s maturitou na Slovensku. Žiaci si netrúfili, takže maturovali zo slovenčiny, ako z cudzieho jazyka. Nie je zanedbateľný ani fakt, že by to bola dodatočná tretia písomka, lebo z polštiny by museli maturovať poviňne. Kto sa odhodlá na taký stres?

Náročnosť písomných otázok je veľmi vysoká, každá škola sa predstihuje v čo najratinovannejších otázkach, aby ich kuratórium vybraло do svojho „tajného“ vojvodského kompletu.

Všeobecnejšie o Slovensku

V budúcom školskom roku by p. riaditeľka a prof. Lęczowska chceli otázky na ústnu skúšku zo slovenčiny trochu pozmeniť. Budú obsahovať širšie okruhy z literatúry a budú sa tiež opierať o dejiny Slovenska - *aby sa mládež mohla dostatočne vyjadriť* - hovorí A. Stopková. *Nebudeme hodnotiť len vedomosti z jazyka, ale aj všeobecné vedomosti o krajinе.*

Hlavní aktéri

Rozprávala som sa len s jednou reprezentantkou našich maturantov. Iné dievčatá, chtiac nechciať museli na sená. Duševný stres vystriedala fyzická námaha. Ale viem, že názor je všeobecný - bola to bezstresová maturita zo slovenčiny. Usmiala paní profesorka Lęczowska zavila trémy každého maturanta. Okrem toho žiakov poctivo pripravovala celé štúdium, takže si všetci boli istí, že urobia. Na maturite zo slovenčiny vrah vládla príjemná atmosféra a A. Lęczowska vytiahla zo žiakov vhodnými otázkami aj to, čo nevedeli. Nenechala nikoho napospas tréme. Bola taká, ako vždy, dodávala žiakom silu.

Traja maturanti chcú ísť študovať na Slovensko. Pri úspešnosti na prijímacích pohovoroch /ktorých sa zúčastnia dodatočne/ a samo-

zrejme aj pri dokončení štúdia, je to dobrá prognóza pre naše krajanské hnutie.

VLASTA JUCHNIEWICZOVÁ

ZMENA TERMÍNU NEPROSPELA

Medzinárodný deň športu, ktorý si jablonské lýceum a trstenké gymnázium už tradične dohodli na 1. jún, bol v tomto roku presunutý na 10. jún. Trstenčania sa pripravovali na návštevu pápeža a Jablončania boli v Nowom Sączu. Športu to však neprospelo, lebo z Trstenej prišlo len 12 súťažiacich, ktorí boli obsadení do všetkých športových disciplín. Ale iba chlapčenských. Slovenské devy reprezentovala len jedna predstaviteľka, ktorá startovala v behu na 100 m a skoku do diaľky. Okrem toho sa súťažilo v behu na 1000 m, basketbale a volejbale.

- *Bol to príjemný deň, v ktorom nešlo o rivalizáciu, ale o kontakty - hovorí riaditeľka A. Stopková. Deti si vymenili pamiatky, školy albumy, rozdali sa diplomy a na záver bol spoľočný obed.*

Zmena termínu je však nevyhnutná, ak sa dňa Športu majú zúčastniť aj štvrtáci. Ti majú 1. júna úplne iné starosti.

V.J.

GRATULUJEME

V tomto roku ukončila štúdia na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave krajanka Helena MOLITORISOVÁ a dňa 27. júna 1995 bola slávnostne promovaná na magistru špeciálnej pedagogiky. Srdcne gratulujeme.

REDAKCIA

NOVINÁRI O MENŠINÁCH

V dňoch 16.-18. júna 1995 sa v Osvienčime uskutočnilo sympózium vedcov a novinárov zo Slovenska, Česka, Maďarska, Rumunska a Poľska pod názvom „Národnostné menšiny - prekážka, alebo most?“ Hlavným cieľom stretnutia bola analýza problémov národnostných menší v masmédiách, ako aj diskusia nad úlohami, vplyvmi a ohraničeniami masovokomunikačných prostriedkov. Organizátori podujatia (Centrum Dialógu v Osvienčime a Nadácia kresťanskej kultúry Znak pri spolupráci s Institut International Jacques Maratin in v Ríme) si vybrali Osvienčim práve preto, že jeho tragickej história nútí zamyslieť sa nad dôstojnosťou človeka a ľudskými právami. 24 prítomných vedcov a novinárov z piatich krajin Stredovýchodnej Európy nakoniec sformulovalo záverečnú deklaráciu s týmto znením:

(...) Účastníci stretnutia sa oboznámili so situáciou menší v rôznych krajinách, ako aj s prácou masovokomunikačných prostriedkov, pričom hlavným predmetom diskusie bolo:

1. zlepšenie účinnosti zákonov týkajúcich sa menší, najmä v otázke vlastníctva menšinových médií, ako aj prístupe k verejným masovokomunikačným prostriedkom. Nevyhnutné je taktiež zabezpečenie dotácií na menšinové médiá zo štátneho rozpočtu.

Zákonodarstvo by malo ochraňovať menšiny pred narušením ich práv a ľudskej dôstojnosti a zároveň podporovať úctu k nim v súlade z prijatými medzinárodnými konvenciami, hoci mnohé z nich nie sú ešte ratifikované všetkými štátmi.

2. neustále rozširovanie novinárskej informácií z oblasti menšinovej problematiky prostredníctvom:

- novinárskych školení,
- informačného strediska, ktoré by poskytovalo údaje o živote národnostných menší,
- informátora o menších v Stredovýchodnej Európe,
- prednášok o menších v novinárskych školách.

ODIŠLA OD NÁS

Dňa 3. júna 1995 zomrela v Novej Belej vo veku 70 rokov krajanka

FILOMENA LUKÁŠOVÁ

Zosnulá bola členkou MS SSP v Novej Belej od založenia nášho Spolku, ako aj horlivou čitateľkou Života. Odišla od nás vzorná krajanka, dobra manželka, matka a babička. Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP a MO MS
v Novej Belej

3. možnosť využitia svetových informačných sietí s cieľom prehĺbenia vzájomnej spolupráce,

4. organizovanie celoštátnych a regionálnych stretnutí týkajúcich sa menšinovej problematiky, ktorých cieľom by bolo vypracovanie systému výmeny, zbierania a distribúcie informácií,

5. vznik spoločného časopisu rôznych menšinových skupín, ktorého hlavnou úlohou by bolo rozvíjanie kultúrneho dialógu v Európe, ktorá sa integruje, ale aj delí národnostnými konfliktami.

Účastníci stretnutia sú presvedčení, že Európa potrebuje multikultúrnych ľudí, ktorí jej môžu slúžiť ako sprostredkovatelia dialógu a spolupráce v rôznych oblastiach života. Menšiny sa pri tomto procese môžu stať hodnotnými spolutvorcami európskej integrácie.

Pri tomto vedci a novinári pozývajú k spolupráci všetkých, ktorí sa zaujímajú o problémy národnostných, etnických a náboženských menší a zároveň prosia, aby poslali svoju adresu a stručnú informáciu o svojej práci na adresu:

Fundacja Kultury Chrześcijańskiej Znak
ulica Kościuszki 37
30-105 Kraków

Spracovala: B. KLIMKIEWICZOVÁ

FOTOGRAFICKÁ SÚŤAŽ

Mestské kultúrne stredisko v Novom Targu a Zväz poľských umelcov fotografov srdceľne pozýva na XV. ročník fotografickej súťaže Jana Sunderlanda pod názvom „Horská krajinka“.

Súťaže sa môžu zúčastniť všetci záujemci - amatéri a profesionáli z domova a cudziny. Cieľom súťaže je zachytiť na fotografii čaro horského prostredia a propagovať ho v spoločnosti.

Každú fotografiu (najviac 10 od jedného účastníka) treba presne opísť a uviesť na jej meno, priezvisko a adresu. Fotografie môžu byť zhotovené rozmanitou technikou a nemôžu mať menší formát ako 24x30 cm.

Na najlepších čakajú odmeny: zlatá medaila - 1.000 zł., strieborná medaila - 700 zł., bronzová medaila - 500 zł., ako aj viac osobitných cien po 300 zł.

Súťažné práce možno posielat do 31. augusta 1995 na adresu:

MIEJSKI OŚRODEK KULTURY
Al. Tysiąclecia 37
34-400 NOWY TARG

FISH '95

Nejde o rybu, alebo nejakú rybársku akciu. F.I.S.H. je skrátka Festivalu inscenácií slo-

Hrá Juraj Szabados. Foto: J.Olajos

venských hier, ktorý sa v tomto roku konal v Prešove. Organizátorom tohto pekného podujatia boli: Národné divadelné centrum, Ministerstvo kultúry SR, Divadlo Jóna Záborského a Divadlo Alexandra Duchnoviča v spolupráci s Maticou slovenskou, Združením slovenských divadelných kritikov a teoretikov, Kabinetom divadla a filmu SAV a inými organizáciami pôsobiacimi v oblasti kultúry. Riaditeľom festivalu bol predseda NDC Andrej Maťašák.

Prešovský festival bol už tretím podujatím tohto druhu. Prvý sa konal v r. 1991 v Bratislave, druhý v lani v Prešove, ktorý si natoľko oblúbil túto sympatickú akciu, že sa už asi natrvalo stane dejiskom budúcich festivalov. Na tohoročnom festivale - okrem prešovských divadiel - vystúpili divadelné skupiny z Košíc (s veľmi zaujímavým rómskym divadlom ROMATHAN), Bratislavu, Martina, Nitry, Trnavy, Žiliny, Župčian a Bánovce nad Bebravou.

Pri príležitosti festivalu sa v Prešove uskutočnila medzinárodná konferencia nazvaná Národné dramatické literatúry a národné divadelné kultúry, ktorej sa zúčastnilo mnoho významných divadelných teoretikov z Ruska, Čech, Juhoslávie, Poľska a Slovenska, medzi nimi členka SAV D. Podmaková a prof. M. Mistrik. Na konferencii sa zúčastnil aj predseda MS SSP v Krakove Jerzy M. Bożyk, ktorý prednesol referát Legenda o Krakovi a Vande.

J.M.B.

SPOMIENKA NA GÉNIA

V našej branži si zriedkavo trúfame nazvať niekoho géniom, ale v prípade nedávno tragickej zosnulého košického džezového skladateľa, klavíristu, organistu, vokalistu a kapelníka Juraja SZABADOSA je to plne zdôvodnené. Zoznámil som sa s ním ešte v 70. rokoch, ➤

Z KALENDÁRA NA AUGUST

V tomto mesiaci sa práca záhradníkov sústredí na predovšetkým na zber úrody teplo-milnej zeleniny a na ošetrovanie porastov určených pre jesenný zber.

Koncom augusta a u nás na začiatku septembra uhorky dávajú v podstate poslednú úrodu, končí sa tiež zber skorých nízkych odrôd rajčiakov. Vysoké rajčiaky prievnené na žrdkach prinášajú plody neskôr a teraz ešte kvitnú. Predpoklad na dozretie majú len plody založené do polovice augusta. Preto v druhej polovici mesiaca treba hlavnú stonku skrátiť odrezaním za prvým listom nad posledným rozkvitnutým súkvetím. Podporí sa tým rast a dozrievanie nasadených plodov.

V auguste si ošetrovanie vyžaduje koreňová zelenina, ktorú treba odburinit'. Viacej sa treba venovať aj hlúbovinám pre jesenný zber úrody. Tá môže byť dobrá len vtedy, keď rastliny pravidelne zásobujeme vlahou, dobre hnojíme a ošetrujeme proti škodcom, medziiným proti voškám a húseniciam mlynárika kapustového. Koncom augusta a začiatkom septembra je ešte čas na sejbu ozimnej cibule (môže to byť aj šalát, pór, alebo čierny koreň), ktorá musí do zimy narásť do hrúbky ceruzky, aby dobre prezimovala.

Koreňovú zeleninu - mrkvu, petržlen či zeler - zberieme tak, aby sme ju rovnomerne prerieďovali. Cibuľa pozberaná v minulom mesiaci je už preschnutá. Teraz ju treba prípraviť na uskladnenie tak, že opatrnne odrezeme koriency a vŕňať odtrhneme rukou. Pritom dávame pozor, aby sme cibuľu nepoškodili a stiahli čo najmenej šupín. Niektorí záhradkári uschnutú vŕňať neodstraňujú, ale si z nej (cibule a cesnaku) upletú vence, ktoré vešajú na vzdušnom mieste. Po zbere zeleniny treba záhony čo najskôr zrýľovať.

Ovocinári by mali v tomto mesiaci podopierať konáre bohatu zarozených stromov, aby sa nepolámal. Nastal čas zberu jadrovín, najmä letných odrôd jabĺk a hrušiek. Oberá sa niekoľko dní pred dosiahnutím plnej zrelosti. Na

druhej strane predčasne obrané plody vădnú a nikdy nedosiahnu také chuťové kvality ako plody dozreté na strome.

V tomto mesiaci možno očkovať podpnyky, najmä jabloní a hrušiek, ale aj čerešní, višní, sliviek a marhúľ. Ohýbame tiež a vyvážujeme posledné výhonky na ovocných stenách a posledný raz skracujeme výhonky na stromoch, ktoré sme zaštípovali už v júni. V tomto mesiaci je dobre na skorších kôstkovinách a na orechoch presvetliť korunu. Ošetrené rezné rany stihnú ešte do zimy vytvoriť na okraji veniec hojivého závalového pletiva. Stred reznej plochy treba natrieť fermežovou farbou alebo tekutým asfaltom. Všetky kôstkoviny a orechy lepšie znášajú augustové presvetlenie korún ako presvetľovanie zimné. Platí to aj o ríbeziach a egrešoch.

V auguste je teplo a hydine až príliš. Preto sa začína zbavovať starého a už opotrebovaného peria. Hovoríme, že hydina pŕchne. Pŕchnutie má vplyv na zníženie znášky, preto chovateľ musí dbať, aby netrvalo dlho. Najlepšie je pŕchnutie oddialiť podľa možnosti čo najďalej do jesene a snažiť sa, aby pŕchli naraz všetky slietky. Možno to dosiahnuť pravidelnosťou vo výžive a ošetrovaní. Ak pŕchnutie nadobudne masový ráz, pristúpime k opatreniam vo výžive, ktoré priaznivo ovplyvňujú narastanie nového peria. Dávame teda krmívá s vyšším obsahom bielkovín. Dobré sú aj olejiny. V auguste je vhodné obdobie pre druhé podškľávanie husí, lebo už začínajú tratiť perie, ktoré je hľadaným vývozným artiklom. Kedže husi sú celý deň na paši, nemusíme ich zvlášť prikrmovali.

Každý včelár vie, že hoci sme uprostred leta, vo včelínoch nastávajú javy, ktoré svedčia o tom, že sa včelstvá začínajú preorientovať na zimu. Správne zazimovanie predpokladá: 1. prevahu mladých, zdravých neopotrebovaných včiel idúcich do zimy; 2. zúženie plodiska na silu primeranú sile včelstva; 3. doplnenie zásob vo včelstvách, aby vystačili nielen cez zimu,

J. Budz s manželkou z Čiernej Hory pri svojich úloch. Foto: J.P

ale až do najbližej jarnej znášky. Ak už niet znášky, treba odstrániť medníky a plasty so zaviečkovaným medom uschovať pre jarnú potrebu, kým plasty s nezaviečkovaným medom vyočíť. Včelstvám sa teraz dáva cukrový roztok, aby intenzívnejšie plodovali. Dáva sa ho večer, aby nedošlo k rabovke. Vďaka tomu sa už koncom augusta a na začiatku septembraiahnu silné kádre mladých včiel, ktoré sú zárukou dobrého zimovania.

Koncom augusta treba urobiť prehliadku všetkých včelstiev. Nevystavané, ako aj vystavané, ale plodmi neobsadené panenské plasty odstraňujeme. Tak isto staré plasty. Včelstvu ponechávame len toľko plástov, podľa možnosti nie starých, ktoré včely husto obsadajú. Za posledný plást vložíme tepelne izolovanú priehradku. Zásoby na plástoch, ktoré sme nechali v plodisku na zimovanie, musíme odhadnúť. Doplníme ich cukrovým roztokom tak, aby na každý plást v plodisku pripadlo jeden a pol až jeden a tri štvrté kg. Ak teda včelstvo má na 7 plástoch 5 kg zásob, dáme mu 6-7 kg cukru (cukrového roztoku). Kedže v prírode niesie potravy, lietavky ju hľadajú v sade, aj v úloch slabších včelstiev. Tak dochádzá k tzv. rabovke. Preto treba pracovať veľmi pozorne, nerozlievať cukrový roztok a úle zbytočne neotvárať. Ak k rabovke došlo, treba ju radikálne tlmit', lebo môže zapríčiniť aj straty na včelstvách. (js).

ako aj s jeho manželkou, Poľkou Urszulou Zomerskou, kedy sú členkou skupiny Červeno-Čierne a dnes redaktorkou Košického rozhlasu. S jeho swingovými kapelami som sa kedy stretol v Helsinkách a vlasti v Košiciach som mal možnosť aj niekoľkokrát zahrať a zaspievať. Szabadosova skupina obišla skoro celú Európu. Viaceré jeho skladby, ako napr. Čakám, alebo Kým sa pohne lavína sú podnes obľúbenými hitmi. Spolu s J.Olajosom napísal Szabados pre Štátne divadlo v Košiciach peknú suitu pre klavír, saxofón, syntetizátor a syntický orchester. Je tiež autorom viacerých úspešných orchestrálnych skladieb. V poslednom čase pripravoval muzikál pre košické divadlo, žiaľ, nestihol ho dokončiť.

JERZY M. BOŽÝK

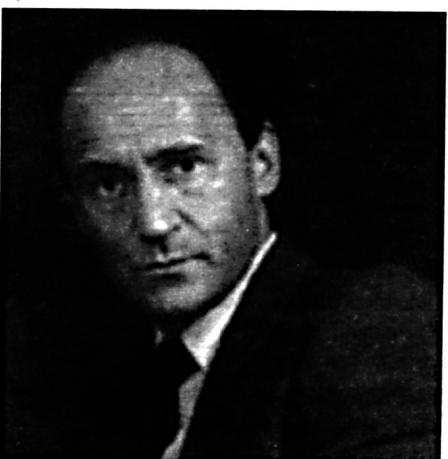
Naša fotohádanka

Naša fotografia predstavuje známeho polského filmového herca a estrádneho umelca. Veľkú popularitu si získal v zábavných televíznych programoch O.Lipińskiej. Hral v takých filmech ako Westerplatte, Haló, Kozia briadka, Mastičkár, Príhody psa Civila, Akadémia pána Kleksa a pod. Napište nam jeho meno a pošlite do redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 6/95 sme uviedli fotografii Karola Strasburgera. Knihy vyžrebovali: Sa-

bina Szwarcová z Vyšných Láp, Bernadeta Pastušková z Kacvín a Jan Karolak z Katovic.

O MAŠKRTNEJ SVINI

Bola vám raz - s prepáčením - jedna maškrtná sviňa. A viete, čo vyparila? Ušla aj s prasiatkom na pole a tam vyryla zemiaky. Napchávala sa, akoby tri dni mala prázdny válov, a krochkala si od spokojnosti. Vtom vybehol z gazdovstva pes, zlostne zabrechal a vyhnal sviňu aj s prasiatkom zo zemiačiska.

Sviňa bežala, bežala, ako vládala na krátkych nohách, po jej boku prasiatko a pes za nimi. Odohnal zlodejky, daleko od poľa, hnal ich neľútostne, až sa za nimi prášilo, a len keď sa mu videlo, že ich už dost vytrestal, vrátil sa spokojne na dvor.

Keď boli sviňa a prasiatko v bezpečí a strach ich už nepoháňal ďalej, zadýchčaná stará zakrochkala:

„Och, och, na pole viac nepôôjdem!
A prasiatko zakvičalo veselo:
„To vždy tak vravíš, vždy, vždy...“
Nuž ktohovie, ako to po takom krochkaní a kvičaní naozaj bolo, lebo z toho by iste vznikla dlhá-dlhochízná rozprávka. A začínala by sa: Bola vám raz - s prepáčením - jedna maškrtná sviňa. A viete, čo vyparila?

Lenže svinky aj prasiatka majú krátke nohy, daleko nedobehnú, nuž ani táto rozprávka už nemôže byť dlhšia...

AKO SA UŽOVKY DOBREJ GAZDI-NEJ ODVĎAČILI

Užovka je dlhý had, ale ľudom neublíži, nuž voľakedy ich v úcte mali, chovali na podstienkoch domov, vždy pre ne trocha mlieka do mištičky odliali a had sa i s detmi hral aj dom pred nešťastím ochránil.

Mali vám raz v jednej chalupe veľkú užovku a tá neraz, keď oheň v ohnísku doháral, vyliezla z kúta, hrialas a veru by ani dobrý pes nebol lepšie ustrážil dom ako tá užovka.

Nejeden človek v dedine hlavou krútil.

„Kto to kedy slýchal hada v chalupe hriat, mliekom a chlebom ho krmit? Či to nie je škoda?“

Užovka vše i zasyčala, keď také reči počula, ale zväčšia sa nikomu cudziemu neukázala, len okolo domáčich sa smelo krútila. A gazdiná si nedala povedať, hada nechala v chalupe a chleba i mlieka mu dožičila.

Raz v čase žatvy sa staré-mladé vybralo do poľa. Dom strážila užovka, v chladnom kúte si podriemkavala.

Ľudia na poli medzitým kosia, podberajú, hrabú, každý len na robotu hľadí. Tu jedna žnica zdvihne hlavu, utrie si pot z čela, napraví šatku na hlave a obzerá sa okolo seba.

„Ľudia moji, toto nie je po dobrom!“ zhikla. „Pozrite, celé klbko užoviek sa blíži!“

A naozaj na medzi dvihajú hady tmavé hlavy, kníšu sa.

Chlapi už dvihali kosy, ale im ruky klesli, keď sa im zdalo, že užovky syčia jedným hlasom:

„Ssem ssssa Ľudia, ssem ssssa, zzachráňte, čo ssssa dá, aby ssssa veľká ŠŠškoda nessstala!“

Prel'aknutí Ľudia sa rozbehli do dediny. A tu hned z prvého komína Šťahá oheň.

Všetci chytro hasili, aj zahasili oheň, dedina nevyhorela, nikto nezahynul, lichva i hydina ostali nažive.

A keď už všetko v dedine stíhlo a každý si šiel po robote, všetky gazdiné do jednej naliali mlieka do mištičiek a nadrobili doň smidku chleba pre užovky. Nikto viac v dedine nepovedal: „Kto to kedy slýchal hada v chalupe hriat, mliekom a chlebom ho krmit?“

Užovky si odtedy pokojne žili na podstienkoch a Ľudia ich: „Ssem ssa, ssem ssa!“ po dobrom spomínali.

(Z knihy Eleny Chmelovej *Rozprávky o zvieratkach*, Bratislava 1976)

NAD TATROU SA BLÝSKA

JANKO MATÚŠKA

Rázne

I. Nad Tatrou sa blýska, hromo my di - vo bi - jú, Nad Tatrou
 sa blýska, hromo di - vo bi - jú, zastav - me ich, bra - tia,
 veď sa o - ny stra - tia, Slo - vá - ci o ži - jú.

2. To Slovensko naše posiaľ tvrdo spalo - ale blesky hromu vzbudzujú ho k tomu, aby sa prebral.
3. Už Slovensko vstáva, putá si strháva, hej, rodina milá -

hodina odbila,
žije matka Sláva!

4. Ešte jedle rastú na krivánskej strane. Kto jak Slovák cíti, nech sa šable chytí a medzi nás stane.

JOZEF JAKUBOVEC

ORECHOVÉ KRUPOBITIE

Veríte či neveríte,
u nás bolo krupobitie!

Keď skončilo, vraví tato:
„Pod'me, deti, pozrieť na to!“

Vrhnite sa na košíky,
bežte ako tátoský.

Načo by sme kupovali?
Zaplníme pol povaly

orieškami zdravými,
klopkadlami sladkými.“

MILAN RÚFUS

AKO SA PIJE ZO STUDNIČKY

K studničke musíš kľaknúť.
Inak by si nevedela z nej živú vodu piť.
A namáčaš si do jej modrej misy ústa i celo.

Musíš odstúpiť dva kroky od nej,
aby tvoja hlava doľahla presne do jej jamôčky.

Potom ju piješ.
Ona sa ti dáva.
Ak už nie navždy,
aspoň na rôčky.

Tak piješ:
kľaknúc pred ten dúšok sladký.
A smäd i vďačnosť
sú tu z jednej matky.

KRISTA BENDOVÁ

PLÁVANIE

Sláva, sláva,
krásne sa nám pláva.
Doplávame k tomu kraju,
kde za kráľa kapra majú.
Povie kapor: „Vítam vás,
lenže nemám žiadnen hlas.“
A my na to: „Sláva,
to sa kaprom stáva.“

VESELO SO ŽIVOTOM

- Ferkó, kol'ko je hodín?
- Neviem, ale štyri ešte nie sú.
- Ako vieš, že štyri ešte nie sú?
- Lebo o štyroch hodinách musím byť doma a ešte nie som.

***

- Štvorročné dievčatko sa pýta matky:
- Prečo mám narodeniny stále v zime? Kedy ich už budem mať raz aj v lete?

***

Maťko nevie povedať „r“. Lekár mu káže:

- Chlapček, povedz „prasa“!
- Vám?

***

Alenka zlostne hodila hračky do košíka a utekala k dverám.

- Ty nás chceš opustiť? - pýta sa otec.
- Áno. Mama ma vybila, tak idem nazad k bočianovi.

****

Zuzka sa pýta:

- Mamička, a kedy už budem taká veľká, aby som sa namiesto umývania mohla maľovať?

***

Katka je s otcom v zoologickej záhrade. Pristavia sa pri klietke s tigrom. Katka sa zhorzenie pýta:

- Ocko, ty si mu dovolil, aby si obliekol mamičkin kožuch?!

***

- Mamička, už viem, čo ti dám na narodeniny.
- No, prezrad' mi.
- Zrkadlo.
- Ale to mám, predsa.
- Mala si, ale pred chvíľkou som ho rozbila.

***

Evka bola na prázdninách u starej mamy na dedine. Jedného dňa zbadala na dvore páva. Pribehla za starou mamou so zvestou:

- Starká, vieš, že ti rozkvitla slepka?

***

Jožko si udrel lakteň a narieka.

- Neplač, - tiši ho babička, kým sa oženiš, to všetko sa ti zahojí.
- Bééé. A nemohol by som sa oženiť hned?

KRESBA PRE VÁS

Máte pri sebe ceruzku? Ak áno, pekne pospájajte čísla a dozviete sa, čo zaujímavé videli deti na oblohe. Prajeme vám príjemnú zábavu.

Správna odpoveď v júnovom čísle časopisu znala *Zvonec na konci hodiny*. Dostali sme množstvo odpovedí, čo znamená, že naše križovky nie sú pre vás problémom. Veľmi sa tomu tešíme. Knihy vyžrebovali: Magdaléna Szvarcová z Vyšných Lápš, Tomasz Kowalczyk z Krakova a Franciszek Puzdro z Gdańska. Srdečne blahoželáme.

IDOL

Vo Formule 1 hľadajú idola, ktorý by v srdciach a predstavách divákov nahradil tragickej zosnulého Brazíľčana Ayrtona Sennu. V situácii, keď majstra sveta Michaela Schumachera zbožňujú hlavne Nemci a Angličanovi Demonovi Hillovi chýba charizma, akú by idol mal mať, jediným kandidátom zostáva Francúz Jean Alesi. Ešte mu veľa chýba k úspechom spomínaných dvoch jazdcov, ale v špecifickom svete Formuly 1 je už hrdinom, lebo tak ako všetci riskuje život, má pohľad, od ktorého ženám mäknú srdcia a hovorí v niekoľkých jazykoch o tom, čo mu leží na srdeci. To stačí, aby patril k piatim najviac zarábajúcim francúzskym športovcom.

Jean Alesi je hádam jediným vodičom Formuly 1, ktorý môže absolvoovať prakticky až štyri preteky o Grand Prix doma - vo Francúzsku, Monaku, Taliansku a San Marine. Sympatia Talianov a teda pre Alesieho domáce prostredie v tejto krajine bude všetkým zrejmá, keď podotkneme, že tento športovec sa sice narodil vo francúzskom Avignone, ale jeho predkovia sa do Provensalska pristáhovali z Talianska. Navyše Alesi už niekoľko rokov štartuje v talianskom tíme Ferrari. Predtým jazdil v tíme Tyrrell, v ktorom sa napr. v roku 1990 viackrát umiestnil na jednom z čelných miest a v celkovom hodnotení na záver sezóny obsadil vysokú štvrtú priečku.

O Alesim sa hovorí, že je veľký smoliar a aspoň donedávna ním bol. Hoci je znamenitým vodičom, jazdí na dobrom monoposte a pozná

každú trat' Formuly 1 ako vlastné vrecko, vždy mu čosi bránilo vyhrávať preteky, dokonca aj vtedy, keď mal k cieľu veľmi blízko. Raz mu v poslednom kole zlyhal motor. Inokedy, práve keď viedol, mal poruchu bŕzd a musel sa vzdať pol druha kola pred cieľom. Nebyť toho, už niekoľkokrát sa mohol stať, keď nie majstrom, tak aspoň vicemajstrom sveta.

Zdá sa, že aj tohoročná sezóna sa pre Aleša nebude veľmi odlišovať od predošlých. Svedčia o tom jeho štarty a najmä výsledky dosiahnuté na pretekoch absolvovaných do konca júna t.r. Začal dobre. Napr. na pretekoch o Veľkú cenu Argentíny jazdil priam bezchybne a postupne sa z ďalšieho miesta prebojoval do čela a skončil napokon na druhom mieste s maličkou stratou za D. Hillom, ktorý je v tomto roku vo veľkej forme. Tento výsledok zopakoval aj na trati Imolav San Marine, kde ho opäť predbehol ten istý Hill, aj to len preto, že mal na štarte lepšiu pozíciu.

Pred ďalšími pretekmi o Veľkú cenu Monaka bol Jean Alesi veľkým favoritom, najmä po vynikajúcej jazde na tréningoch, vďaka ktorej mal na štarte najvhodnejšie postavenie - bol prvý. Už pred pretekmi sa tričká s jeho podobizňou a autogramom v každom stánku najlepšie predávali. Nikoho nezaujímal vedúci jazdec Schumacher, všetky dievčatá si žiadali len tričká Alesieho. Tento záujem neklesol ani po pretekoch, na ktorých sa mu smola opäť prilepila na päty a musel sa pre poruchu monopostu vzdáť.

Riaditeľ firmy Compakt z Turínu M. Miyakava tvrdí, že základom Alesieho majetku, odhadovaného na ok. 35 mln dolárov, je práve krásna „latin lovera“, čarovný úsmev a schopnosť ľahko nadvážovať kontakty. V Európe je

hodne iných, rovnako zámožných športovcov, ale Alesiu to je niečo úplne iné - jeho majú jednoducho všetci radi. Preto neprekvapuje, že sa práve Alesimu podarilo uzavrieť niekoľko výhodných zmlúv s japonskými firmami, ktoré sú pre iných jazdcov skoro uzavreté.

Jean Alesi nie je už najmladší - má 31 rokov. Ešte neuvažuje o ukončení športovej kariéry, možno preto, že by ju chcel zavŕšiť získaním titulu majstra sveta. V súčasnosti je v celkovom hodnotení na štvrtom mieste a má reálne šance postúpiť vyššie. O štýle jeho jazdy na pretekoch sa hovorí, že je precízny a odvážny, ba až riskantný. Je to pravda, hoci treba podotknúť, že aj keď Alesi jazdí už niekoľko rokov, mal zatiaľ vari najmenej kolízií s inými jazdcami. Na druhej strane Formula 1 je taký šport, v ktorom riskuje každý, ak chce dosiahnuť slušné výsledky. - *Ide len o to - hovorí Alesi - aby sa neprekročilo hranicu, ktorou začína ohrozenie pre iných.* (js)

Hviezdy svetovej estrády**GARTH BROOKS**

Hovorí sa o ňom ako o najväčšom hudobnom fenomene 90. rokov, superhviezde, ktorá zatienila takých velikánov americkej hudby ako Bruce Springsteen, Axl Rose a dokonca Michael Jackson. Na jeho vlaňajšie koncerty usporiadané na stotisícovom štadióne Wembley v Londýne boli lístky do posledného miesta vypredané. Tako londýnski diváci uvítali G. Brooksu ako hlavnú osobnosť nového hudobného javu nazýванého „new country“, v ktorom sa v podstate spájajú prvky pop music a country.

Všetko sa začalo vlastne v r. 1988, keď mladý a dovtedy neznámy vokalista G. Brooks z Yukonu v Oklahome vystúpil v hlavnom meste country music - v Nashville, kde si jeho štýl všimla firma Capitol. Výsledkom podpísanej zmluvy bol čoskoro prvý Brooksov singel *Much Too Young* a o pár mesiacov druhý - *If Tomorrow Never Comes*, ktorý sa hned

dostal do čela americkej hitparády. Brooksovo postavenie ako hlavného predstaviteľa new country upevnila pekná balada *The Dance* (vydaná na singli), ktorá sa čoskoro stala jedným z najpopulárnejších hitov v Severnej Amerike.

Odtedy sa Brooksova kariéra rozbehla v závratnom tempe. Už prvý album *Garth Brooks* (1990), mu priniesol nielen skvelé recenzie, ale aj niekoľko titulov a cien. Ešte úspešnejší bol druhý - *No Fences* (1990), za ktorý získal o.i. titul najlepšieho albumu roka a cenu Grammy. Ozajstnou senzáciou sa však stal ďalší album *Ropin' The Wind* (1991), ktorý získal prakticky všetky možné ceny, dostal sa na prvé miesto nielen v kategórii hudby pop, ale aj country a Brooksovi zaistil titul najlepšieho vokalistu roka. Hoci ho vydali vo vysokom náklade 10 mln výliskov, bol rýchlo vypredaný, podobne ako ďalšie dva albumy *The Chase* (1992) a *In Pieces* (1993), ktoré sa tak isto pevne usadili na prvých miestach pop music a country. Poznamenajme, že spolu s posledným albumom *The Hits* (1994) jeho 5 dlhohrajúcich platní vyšlo v náklade až 42 mln výliskov, teda oveľa vyššom, ako napr. album Michaela Jacksona.

Brooksova hudba, aj keď sa pridržiava štýlu new country, je veľmi rôznorodá. Možno preto, že si väčšinu piesni skladá sám, ale často v spolupráci s inými autormi. Nevyhýba sa ani spoločensky závažným tématom, ako napr. v skladbe *Blown 'In The Wind*, namierenej proti rasovej netolerancii. (js)

HORÚCE LETO

Podľa dlhodobej predpovede leto má byť daždivé a priemerné, zatiaľ tomu však nič neasvedčuje. Lepšie je prichystať sa na 30-stupňové horúčavy, ako sa v auguste potiť v nevhodných šatách.

Módne trendy z Paríža a New Yorku hľásajú, že z oblečenia na tohoročné leto je nadôležitejší náhrdelník. Akýkoľvek, aký si len zhotovíte. Ak bude niekoľkokrát obtočený, bude najkrajší.

Moderné sú aj odhalené brušká, samozrejme bez náznaku sadla. Vhodným doplnkom k minisukniám alebo širokým nohaviciam sú rôzne živôtiky a vrch od plaviek.

Nezabudnite na slamené klobúky, plátené topánky a vaky.

Prajeme vám príjemnú dovolenkú.

V.J.

WĘTERYNARZ

ZATRUCIE JADEM KIELBASIANYM U KUR

Zatrucie to spotykane jest nie tylko u ludzi ale i u kur. Charakteryzuje się porażeniem mięśni szyi. Zatrucie to wywołuje łas eczka kielbasianna, która wytwarza jad przy temperaturze od 30-37°C. Laseczka kielbasianna jest bardzo rozpowszechniona w przyrodzie, znajduje się w glebie, słomie, zepsutych ziarnach, niekiedy w treści jelit zwierząt, między innymi i ptaków. Jednak, żeby te bakterie mogły się rozwijać, muszą mieć odpowiednią temperaturę i dużą wilgotność. Takie warunki znajdują często w mączkach zwierzęcych i roślinnych oraz w stęchłym ziarnie. W tych środowiskach obok laseczek kielbasianych znajdują się jeszcze różne pleśnie, z którymi laseczki produkują silny jad. Zjadanie tego rodzaju karmy, zwłok zwierząt padłych, rozkładających się ryb, gniących ziaren - prowadzi do ciężkich schorzeń z objawami paraliżu. Schorzenie może wystąpić w kilka godzin po wniknięciu jadów do organizmu, a niekiedy po kilku dniach. Chory ptaki są osowiałe, niechętnie się poruszają, mają pióra nastraszzone, powieki wpół przymknięte, chód chwiejny, a temperaturę ciała poniżej normy. Przy silnym zatruci - najsielniej występują objawy porażenia. Chory ptaki nie mogą chodzić, włókna skrzydła po ziemi, zdradzają bezwładny sztyi, a trzecia powieka ulega porażeniu. W późniejszych stadiach chorobowych wypadają pióra i dochodzi się biegunka. Przed śmiercią ptaki znaj-

dują się w stanie śpiączki. Choroba trwa przeciętnie 3-4 dni. Przy silnych zatruciach proces chorobowy kończy się śmiercią już po kilku godzinach. Jeżeli widoczne są objawy przeżyciowe, jak porażenie nóg, skrzydeł oraz sztyi z charakterystycznym wygięciem albo oparciem głowy o ziemię, rozpoznanie nie jest trudne. W leczeniu można stosować surowicę. Dla chorego pogłosia należy stosować środki przeciwyzdrojające /sol glauberska/. Leczone ptaki trzyma się w chłodnym i suchym pomieszczeniu. W zapobieganiu kontroluje się jakość karmy co pozwoli na unikanie pasz zepsutych produkowanych na bazie kostnych mączek, oraz często przeprowadza odkażanie pomieszczeń i wybiegów.

ZATRUCIE POPORODOWE

Przy zatruciu poporodowym chodzi o objawy chorobowe spowodowane wessaniem jadów, tworzących się w zupełnie nieuszkodzonej macicy. Bezpośrednia przyczyną tego zatrucia ustroju po porodzie są jady, które tworzą się w rozkładających się odchodach poporodowych lub zatrzymanych błonach płodowych pod wpływem bakterii gnilnych, znajdujących się w ziemi, ściółce oraz w kale, skąd z łatwością dostają się do pochwy przez otwarte drogi rodne. Pośrednią zaś przyczyną zatrucia jest brak zdolności zwijania się macicy jak np. przy płodach zbyt dużych, po przebyciu ciąży bliźniaczej, po zgniciu płodu itp. kiedy to macica dłucho po porodzie przedstawia wielką powierzchnię, przez którą wnikają jady do obiegu krwi. Nieokreślone objawy chorobowe występują 4 lub 5 dni po przebytym porodzie i polegają na częstocie utracie chęci do jadła, zmniejszeniu ilości mleka, nieregularnym przeżuwaniu, a wszystko

to, w przeciwnieństwie do gorączki poporodowej, bez żadnej gorączki lub przy nieznacznie tylko podwyższonej cieplocie. W innych przypadkach można zauważać zwolnienie przy wybitnym osłabieniu, wskutek czego zwierzę stojąc, chwieje się na nogach, a w ruchu zatacza tylem. Niekiedy następstwem tego zatrucia są obrzęki stawów, zwiaszcza skokowych oraz zapalenie wymiana. Choroba kończy się zazwyczaj wyzdrowieniem, jakkolwiek niekiedy przeciaga się i powoduje znaczące wychudzenie zwierzęcia. Po zastosowaniu odpowiedniego leczenia, przebieg jest krótszy i następstwa nie są tak dotkliwe, jak w wypadkach, gdy zwierzę pozostawia się swemu losowi. Zwierzęta nie leczone często giną w następstwie charactwa, odleżyn i dołączającego się w końcu zakażenia krwi. W zapobieganiu trzeba starać się o rychłe usunięcie zatrzymanych błon płodowych, aby nie rozkładały się w macicy i o zmniejszenie powierzchni wchłaniania jadów, przez doprowadzenie macicy do ściagnięcia. Właściwe leczenie powinien przeprowadzić wezwany lekarz, gdyż bardzo skutecznym sposobem jest przepłukanie macicy i następnie jej zdezynfekowanie. Przypadłości stawowe leczy się wilgotnymi okładami pod ceratką, względnie okładami spirytusowymi. W każdym wypadku leczenie zatrucia poporodowego dobrze jest rozpoczęć od środka przeszczyszczącego, po którym często następuje nagła poprawa.

RANY I STŁUCZENIE

WYMIENIA OWIEC

Jeżeli rana wymienia jest powierzchniowa, oczyszczona się ją z brudu i przemywa wodą utlenioną.

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

POLIEVKA MINESTRONE. Rozpočet: 80 g ryže alebo špagiet, 80 g koreňovej zeleniny, štvrtka kelu, hrst zeleného hrášku, zelené fazuľové struhy, 60 g masla, 200 g kuracej pečene a žalúdkov, soľ, mleté čierne korenie, 1,5 l vývaru z kostí.

Rýzu alebo špagety uvaríme vo vývare z hovädzích kostí. Na polovici masla oprážime pečeniu a žalúdky pokrájané nadrobno, trocha zalejeme vývarom a udusíme do mäkkia. Všetku zeleninu očistíme, pokrájame a podusíme na zvýšku masla. Pridáme udusenú pečeniu so žalúdkami, rýzu alebo špagety, prilejeme vývar a ešte chvíľu povaríme. Polievka má byť hustejšia. Podávame s pokrájanou žemľou opečenou na masle, prípadne aj s postrúhaným parmezánom.

PLNENÉ ŽEMLE. Rozpočet: 2 žemle, 1 vajice uvarené na tvrdzo, 1 kyslá uhorka, 50 g suchej klobásy, 100 g tvrdého syra /gouda, eidam/, 50 g majonézy, lyžička nadrobno posiekanej kôprou, soľ.

Zo žemlí odkrojíme vrch a opatrne vydla-beme striedku. Uvarené vajce očistíme a pokrájame na väčšie kocky. Uhorku, klobásu a syr pokrájame na malé kocky. Všetko vymiešame s majonézou a kôprom, dochutíme soľou, prípadne mletým čiernym korením. Šalátom naplníme pripravené žemle.

ZAPEČENÉ TEĽACIE REZNE. Rozpočet: 4 veľké teľacie rezne, 1 lyžica citrónovej šťavy, hladká múka, 1 žltok, 4 lyžice strúhanky, 2 lyžice postrúhaného parmezánu, soľ, mleté čierne korenie, 100 g masla, 100 varených šunk, 4 plátky syra /najlepšie ementál alebo gouda/.

Rezne slabo naklepeme, pokvapkáme citrónovou šťavou, obalíme múkou, rozšľahaným žltkom a zmesou postrúhaného parmezánu, strúhanky, mletého čierneho korenia a soli. Na panvici rozpálime maslo a rezne v ňom vyprážime z obidvoch strán do zlata. Vyprážené uložíme do ohňozdnej misy, položíme na ne plátky syra a šunku a zvrchu zapečieme pod grilom.

Zo svetovej kuchyne - Taliansko

Ešte predtým, než sa preslávila francúzska kuchyňa, vznešené vrstvy kráľovských dvorov

uprednostňovali taliansku kuchyňu. Na svojej popularite nestratila až dodnes.

Prevládajú v nej pôvodné vidiecke jedlá, pripravované z množstva zeleniny, ovocia, morských živočíchov a múky. Na preslávených talianskych špagetách, pizza, alebo rizote si môžeme pochutiť nielen v každej reštaurácii v Taliansku, ale všade na svete.

Taliani používajú prevažne olivový olej, rovnako vo varennej strave ako aj do šalátov. Slávna zeleninová polievka minestrone je rovnako známa, ako rozličné druhy talianskych cestovín. V závislosti od časti krajiny sa k nim podávajú rôzne omáčky. Cestoviny častokrát nahrádzajú polievku, alebo predjedlo. Neodpustiteľnou súčasťou prípravy takmer každého jedla sú paradajky a hotového jedla sýr a víno.

Najznámejší sýr je parmezán, ktorý sa vyrábal už v 13. stor. v okolí Parmy.

Talianisko je vinárska veľmoc. Okrem ľahkých stolových vín sa produkujú aj silné korené vermuty.

ŠPAGETY S OMÁČKOU. Rozpočet: 400 g nemastného bravčového mäsa, 3 lyžice oleja, 1 veľká cibuľa, 4-6 rajčiacov, 1 lyžička mletej červenej papriky, soľ, mleté čierne korenie, 3 dl hovädzieho vývaru, 250 g špagiet, postrúhaný tvrdý sýr.

nioną lub roztworem nadmanganianu potasu. Jeśli zwierzę uderzy się mocno wymieniem o jakiś twardy przedmiot lub zostanie kopnięte przez inne zwierzę, a mimo to skóra nie zostanie zraniona, mówimy, że wymie jest stłuczone. W miejscu stłuczenia tworzy się obrzęk, a w mleku może pokazać się krew. Na obrzęk trzeba zrobić zimne okłady, na przykład z lodu. Jeżeli w mleku pokaże się krew, nie wolno doić chorej połówki wymienia, a owcę należy zwieźć do lekarza.

ZAPALENIE WYMIENIA OWIEC

Przyczyną zapalenia mogą być zarazki, które dostają się do wymienia przez krew z innych narządów lub przez skałeczoną skórę wymienia. Zapaleniu skóry wymienia łatwiej ulegają zwierzęta przejębane, źle utrzymane, trzymane w brudzie. Wnikanie zarazków do wymienia ułatwia nieprawidłowe dojenie oraz rany spowodowane przez ssące oseski. W chorobie, wymię jest powiększone, twarde, gorące i bolesne, a skóra na nim zaczerwieniona. Zwierzę traci apetyt. Mleko może zawierać w zależności od przyczyny i rodzaju zapalenia, białe kłaczki lub ropę. Wydajność mleka chorego zwierzęcia spała. Zwykłego zapalenia wymienia nie należy mylić z zakaźnym zapaleniem wymienia. Leczenie z uwagi na skutki, trzeba powierzyć lekarzowi. Zaniedbanie chorego wymienia może doprowadzić do utraty mleka. Chore zwierzę trzeba oddzielić od zdrowych. W zapobieganiu trzeba zwrócić uwagę na trzymanie zwierząt w czystych i widnych pomieszczeniach. Suchą i czystą ściółkę należy słać obficie.

HENRYK MĄCZKA

Mäso zomelieme a chvíľu podusíme na oleji spolu s cibúľou pokrájanou nadrobno. Pridáme pokrájané olúpané rajčiaky a dusíme, až kým zmes nezíska tmavočervenú farbu. Potom pridáme červenú papriku, osolíme, okoreníme, podlejeme vývarom, premiešame a povaríme. Špagety uvaríme v osolenej vode, scedíme a necháme odkvapkať. Do stredu misy dáme mäso, okolo neho uložíme uvarené špagety a všetko posypeme postrúhaným syrom.

MÚČNIKY

BROSKYŇOVÝ KRÉM.Rozpočet: 3 dl sladkej smotany, 300 g broskýň, 120 práškového cukru, 1 balíček vanilkového cukru, 10 piškót.

Zo smotany ušľaháme tuhý sneh. Zrelé broskyne ponoríme na chvíľu do vriacej vody, kožu z nich olúpeme a dužinu pretlačíme cez sito. Pridáme k ušľahanému snehu spolu s práškovým cukrom, vanilkovým cukrom a mletými piškotami. Všetko spolu zmiešame a dáme do sklenenej misy. Necháme na lade suhnúť.

PRAWNIK

ULGI ZA PRZEJAZDY

O czerwca weszła w życie kolejna zmiana ustawy z dnia 20. czerwca 1992 r. o uprawnieniach do bezpłatnych i ulgowych przejazdów publicznego transportu zbiorowego.

Zmiana dotyczy statusu określonej grupy podróżujących - dzieci i młodzież.

Dochodząc z 50 proc. ulgi przy przejazdach publicznymi kolejami i liniami autobusowymi (PKP i PKS) korzystały dzieci w wieku powyżej 4 lat do ukończenia 7 roku życia. Obecnie zmieniona została górna granica wieku, którą ustawodawca określił tylko pośrednio - do czasu rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej. Przyjąć więc należy, że uprawnienie to będzie przysługiwało do początku września tego roku kalendarzowego, w którym dziecko po raz pierwszy przekroczy mury szkoły. Mogą tutaj powstać pewne problemy interpretacyjne: co oznacza rozpoczęcie nauki w szkole podstawowej - czy formalne rozpoczęcie roku szkolnego, czy też faktyczny udział dziecka w zajęciach, który może być opóźniony, np. ze względu na chorobę lub inne nieprzewidziane okoliczności.

Do rozważenia pozostaje jeszcze pytanie, jak konduktorzy mają sprawdzać podstawę uprawnienia: czy przez obowiązek noszenia przez uczniów legitymacji szkolnych (ale jak udowodnić w razie braku legitymacji, że dziecko jest uczniem), czy przez dokonywanie w dowodach osobistych rodziców adnotacji, że dziecko ich poszło właśnie do szkoły? Wydaje się, że konduktorzy powinni w takich wątpliwych przypadkach (wszak dzieci mogą być mniej lub bardziej wyrośnięte) „machać po prostu ręką” i przyjmować na wiarę deklaracje o „przedszkolnym stanie” małych podróżnych. Jest to oczywiście związane z osłabioną skutecznością wprowadzonego na mocy zmiany ustawy uregulowania.

Znacznie mniej zastrzeżeń budzi druga zmiana - dotycząca osób uprawnionych do 50 proc. ulgi przy przejazdach w drugiej klasie pociągów osobowych, pośpiesznych i ekspresowych oraz w autobusach komunikacji zwykłą - przy przejazdach z miejsca zamieszkania do szkoły, uczelni i z powrotem, na podstawie biletów miesięcznych. Choć ta dolna granica wieku została tutaj określona również w sposób płynny („od rozpoczęcia nauki w szkole podstawowej”), w odróżnieniu od wcześniej rozpatrywanego przypadku można w trakcie kontroli żądać okazania przez korzystającego z uprawnienia ważnej legitymacji szkolnej, co pozwoli wyeliminować nadużyća w tym zakresie (problem ten z reguły zresztą nie występuje przy posługiwaniu się biletami miesięcznymi).

Pozitwną zmianę stanowi natomiast wydłużenie maksymalnego czasu korzystania ze „szkolnych połówek” do ukończenia przez uczącego się 24 roku życia.

Wcześniejsa granica 20 lat wykluczała w zasadzie z kręgu uprawnionych młodzież uczęszczającą do wszelkiego rodzaju szkół policealnych, która bardzo często rozpoczyna w nich naukę już po ukończeniu 20 roku życia albo tuż przed tą datą.

Odrębnie uregulowane zostały ulgi studentkie. Tak jak dotychczas przysługują one do ukończenia 26 roku życia.

Przy okazji warto wspomnieć o zniżkach przewidzianych przy odbywaniu wspólnych rodzinnych wyjazdów, którym sprzyja zbliżający się sezon wakacyjno-urlopowy. Zgodnie z wewnętrzny zarządzeniami Dyrekcji Generalnej PKP w okresie od 26 czerwca do 29 sierpnia każdemu dorosłemu członkowi rodziny wybierającemu się w podróz w towarzystwie dziecka w wieku od 4 do 16 lat przysługuje 50 proc. zniżka na bilet. Tak więc w sytuacji, gdy na wczasy koleją wybierają się oboje rodzice z dwójką swoich małoletnich dzieci / np. w wieku 8 i 10 lat/, wszyscy mogą skorzystać z 50 proc. zniżki.

PRACA RENCISTY

Zgodnie z ustawą z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych /Dz.U. nr 25, poz.137 z późn. zm./ każda osoba zatrudniona w zakładzie pracy na podstawie umowy o pracę podlega obowiązkowi ubezpieczenia społecznego. Nie ma znaczenia, w jakim wymiarze czasu i w ilu zakładach pracy zatrudniony jest pracownik.

Obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu z tytułu zawarcia umowy o pracę podlegają również emeryci i renciści, pomimo natychmiast już świadczeń emerytalno-rentowych. W świetle art. 11 ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent / Dz.U. nr 104, poz. 450 z późn. zm./, za każdy przepracowany rok okresów składowych renta inwalidzka wzrasta o 1,3 proc. podstawy jej wymiaru. Po rozwiązaniu umowy o pracę należy złożyć w ZUS odpowiednie zaświadczenie wystawione przez pracodawcę, na podstawie którego ZUS przeliczy rentę.

PODWYŻSZONE ODSZKODOWANIA

6 czerwca br. minister pracy i polityki socjalnej podpisał obwieszczenie w sprawie podwyższenia kwot jednorazowych odszkodowań z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

Kwoty jednorazowych odszkodowań z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych ulegają podwyższeniu w ostatnim miesiącu każdego kwartału o procent, o jaki wzrosło przeciętne wynagrodzenie miesięczne w gospodarce narodowej w poprzednim kwartale. W porównaniu do czwartego kwartału ,94 przeciętne wynagrodzenie miesięczne w pierwszym kwartale ,95 wzrosło o 6,1 proc., tj. z 624,10 zł do 662,44 zł /obwieszczenie prezesa GUS z dnia 10 maja 1995 r., MP nr 24, poz.296/. Odpowiednie kwoty jednorazowych odszkodowań obowiązują od dnia ogłoszenia w Monitorze Polskim, tj. od czerwca br.

HVIEZDY O NÁS

PANNA
(24.8.-23.9.)

Ked' vo všetkom zachováš rozvahu a mieru, rýchlo sa zbaviš ľažkostí a starnosti. Už teraz sa môžeš pripravovať na plnenie nových úloh, ktoré ti v zamestnaní zveria. Ked' ich úspešne vykonáš, prinesie ti to ďalší prospech. Vo finančných otázkach sa obdobie neúspechov asi blíži ku koncu. Aj tu však potrebuješ hodne trpezlivosti.

VÁHY
(24.9.-23.10.)

V tomto mesiaci konečne príde priaznivá odpoveď v záležitosti, na ktorej ti veľmi záleží a ktorej si venoval mnoho času a práce. Určite ti to zlepší náladu a povzbudí ťa k práci. Prechodné citové problémy, ktoré prežívaš, nebudú schopné narušiť tvoj spôsob života a každodenné zvyky.

ŠKORPIÓN
(24.10.-22.11.)

Zdá sa, že si zbytočne komplikuješ život a vystavuješ sa nebezpečenstvu, že sa dostaneš do neprijemnej situácie, v ktorej sa môžeš stať cieľom osobných útokov. Mal by si byť prirodzenejší a otvorennejší. Dokonca aj malá neúprimnosť a strojenosť môže odstrašiť i tie najbližšie osoby, ktoré sú ti naklonené.

STRELEC
(23.11.-21.12.)

Pravdepodobne čírou náhodou môžeš dostať informácie, ktoré ťa znepokoja. Musíš sa ovládnúť a zachovať pokoj. Pokús sa situáciu zhodnotiť rozvážne, objektívne a bez akejkoľvek zaujatosti. Môže totiž vysvitnúť, že to všetko nevyzerá tak zle, ako sa ti v prvom momente zdalo.

KOZOROŽEC
(22.12.-20.1.)

V najbližom období sa streneš s uznaním, ktoré ti urobí veľkú radosť. Nedaj si pokaziť náladu tým, že ti mnohí z tvojho okolia budú závidieť. Naskytne sa ti možnosť ďalekej cesty, pred ktorou ťa však čaká mnoho vybavovania a úradných záležitostí. Do poslednej chvíle nebudeš mať istotu, či vystupeš, ale nakoniec sa pravdepodobne všetko vydarí.

VODNÁR
(21.1.-18.2.)

V poslednom čase si sa trochu zmienil(a), navyše k lepšiemu. Všimlo si to nepochybne tvoje okolie, ktoré pozorne sleduje všetko, čo robíš a čo sa s tebou deje. Dobrý vplyv má na teba osoba, ktorá ti nedávno vyznala (alebo len naznačila) svoje city. Bolo to pre teba veľké a milé prekvapenie.

RYBY
(19.2.-20.3.)

Zmocnili sa ťa isté pochybnosti. Zdá sa, že si prestal veriť vlastným silám. Nevzdávaj sa, cieľ, ktorý si si vytýčil, je správny a môžeš ho dosiahnuť. Musíš však prekonáť pochybnosti a vytrvale smerovať k uskutočneniu všetkého, čo si si vytýčil. Neodmitaj radu a pomoc priateľov, ktorí v slabých chvíľach môžu ti byť oporou.

BARAN
(21.3.-20.4.)

Zúčastníš sa viacerých významných a nezriedka rozhodujúcich stretnutí a poriad. Zvýši to tvoju autoritu a pomôže vyriešiť niektoré problémy, nad ktorými si už oddávna lámeš hlavu. Nezabúdaj však pre pracovné problémy na svoju rodinu, ktorá práve teraz potrebuje tvoju pozornosť a osobnú účasť v riešení domáčich záležitostí.

BÝK
(21.4.-20.5.)

Pravdepodobne v najbližších týždňoch dôjde k neočakávanému obratu. Tvoje postavenie v práci sa výrazne zlepší, prianivo sa bude vyvíjať aj tvoja finančná situácia. Zlepší sa taktiež tvoj zdravotný stav, s ktorým si mal v poslednom čase značne ľažkosti. Nezabúdaj, že mnoho závisí na tvojom vzťahu k najbližšiemu okoliu.

BLÍŽENCI
(21.5.-21.6.)

Zdá sa, že ti nestačí to, čo si dosiahol. Máš pravdu, si schopný urobiť viac. Musíš však lepšie využiť čas, ktorým často plytváš, čo ti prekáža dosiahnuť ďalší pokrok. V najbližšom čase sa streneš s kruhom priateľov, ktorí ti nielen pripomenú minulosť, ale zároveň ukážu reálne možnosti do budúcnosti.

RAK
(22.6.-22.7.)

Úsilie, ktoré si v poslednom čase vynaložil pre vyriešenie istej, pre teba veľmi dôležitej záležitosti, začne konečne prinášať konkrétné výsledky. Naskytne sa ti možnosť odpočinku, ktorú by si mal využiť, keďže napäťie posledných mesiacov oslabilo tvoje fyzické a duševné sily. Krátka dovolenka by ti veľmi prospela.

LEV
(23.7.-23.8.)

Ked' nebudeš mať dobrý prehľad o situácii, neangažuj sa do sporov, ktoré sa vyskytnú v tvojom okolí. Rozvaha a opatrnosť sa ti aj tentoraz vyplatí. V ľubostných záležitostiach by si potreboval trochu viac fantázie. Bez nej sa ti nepodarí dosiahnuť šťastie.

NÁŠ TEST

Ste zábavný typ?

1. Radi trávite voľný čas s osobami opačného pohlavia?
a) Áno - 5; b) Nie vždy, len ked' mám na to chut' - 3; c) Nie - 0.
2. Ktoré z uvedených prílastkov si môžete pripísat?
a) Priateľský - 5; b) Veselý - 3; c) Agresívny - 0.
3. Patrite k ľudom, ktorí dokážu vidieť dobré stránky aj v záporných javoch?
a) Áno - 5; b) Občas - 3; c) Nie - 0.
4. Ocítneťe sa na spoločenskom večierku, na ktorom poznáte len hostiteľa...

a) Nejako sa už zapojíme do rozhovoru - 3; b) Aspoň spoznám nových ľudí - 5; c) Cítim sa neprijemne - 0.

5. Ktosi vás kritizuje slovami: „Najprv rozmýšľaj, potom hovor!“
Odpovieť:

a) Asi sa považuješ za veľmi chytrého - 0; b) Prečo by som ti mal ušetriť prácu - 2; c) Nebudem ťa preťažovať - 4.

6. Akú úlohu uprednostňujete na spoločenskom stretnutí?
a) Rozprávanie vtipov - 5; b) Pozorovanie ľudí - 0; c) Rozhovory so spoločníkmi - 3.

7. Ľudia, ktorí sú radi stredobodom pozornosti...
a) ...sú pre mňa príliš hluční - 3; b) ...sú sebavedomí - 5; c) ...majú komplexy menej cennosti - 0.

8. Ktorá z nasledujúcich definícií lásky sa vám najviac páči?
a) Najprijemnejšia srdcová choroba - 3; b) Sebaláska v dvojici - 0;
c) Spoločná radosť zo vzájomnej nedokonalosti - 5.

— No tak, Dunčo, kde si zahrabal deduška?

Tulák prišiel na policajnú stanicu a ohlásil, že ho okradli:

- Ukradli mi, pán komisár, 37 predmetov.

- Ako to tak presne vieš?

- Veľmi dobre viem, že som mal pri sebe kompletné karty a otvárač na fláše.

***

- Bol si u lekára, Janko?

- Včera večer.

- A našiel ti niečo?

- Áno! Mal som tristo dolárov a dvesto si vzal!

***

Pýtal sa jeden desaťročný zvedavec:

- Čo je to vlastne puberta?

- Keď chlapci ešte presne nevedia, či ich dievčatá chcú tlač alebo bozkávať.

***

Zahraničný turista sa vo Varšave obrátil k mladej žene:

- Prepáčte, nemohli by ste mi rozmeniť sto dolárov?

- Nie, ale d'akujem za kompliment.

***

- Nedávno som bola so svojím malým synom v zoo. Vysvetľovala som mu:

- Toto je jaguár.

Synček chvíľu rozmýšľal a potom sa spýtal:

- Dobre mama, ale kde sú šoféri?

- ***
 - Máte zvýšený tlak, - hovorí lekár.
 - To preto, že chodím na ryby.
 - Prvý raz v živote počujem také niečo. Ved' rybačka by mala upokojovať!
 - Áno, ale nie v zakázaných vodách.

***

Jano, prečo si taký opuchnutý?

- Ale, včely ma tak doriadili.
 - Nevrav, tak už aj v záchytke pestitujú včely?

***

Dvojica sedí v kaviarni:

- Na čo myslíš, drahý?
 - Na to, na čo aj ty.
 - Vážne? Tak ku komu pôjdeme, k tebe, či ku mne?

***

Učiteľ sa pýta:

- Jozef, prečo si tri dni chýbal v škole?
 - Lebo nám zomrel dedko. - Neklam! Ešte včera som ho videl sedieť pri okne.
 - To sme ho len strčili do okna, lebo poštár roznášal penziu.

***

- Ó, veľmi ma teší, že vás vidím, pani Maggie! Myslela som si, že ste zomreli!

- Božemôj! Prečo?
 - Nuž, v poslednom čase som počula o vás len pekné veci...

— Moj barman ma nechápe!

MENO VEŠTÍ

DOROTA. Väčšinou je to tmavovláška, alebo hnédovláška, prieberne vysoká, so sivomodrými alebo tmavými očami a peknou, plnoštihľou postavou. Často má veľmi zložitú povahu a je - dalo by sa povedať - individualistka. Jej dobré povahové vlastnosti neustále zápasia s podobným množstvom zlých vlastností. Najčastejšie pochádza z robotníckej, prípadne úradnickej rodiny, je jedináčka a len zriedkakedy máva jedného súrodencu. Dorota je veľmi inteligentná, odvážna, hľavatá, ale aj koketná. Rodená diplomatka - vie si podrobniť rodičov, vychovávateľky v školke a učiteľov v škole. V živote sa niekoľkokrát zamiluje, ale väčšie šťastie v láske nemá. Učí sa pomerne dobre a základnú, ale aj strednú školu absolvuje bez väčších ťažkostí. S úspechom môže študovať pedagogiku, dejepis, psychológiu, prípadne herectvo, pričom v poslednom odbore je mimoriadne talentovaná. Už ako dieťa hráva v detských predstaveniach a zúčastňuje sa - úspešne - rôznych recitačných súťaží.

V zamestnaní je z nej dobrá organizátorka, znamenitá vedúca, svedomitá, solídna, presná a dôkladná. Vydáva sa najčastejšie za veľmi inteligentného a šikovného muža a máva na jeho kariéru značný vplyv. V živote sa obyčajne riadi vlastným úsudkom, čo nie je pre ňu vždy prospiešné. Často sa stáva, že aj malé neúspechy ju dokážu nadľho odradiť. Občas trpí na srdcové choroby a neurózy. Najšťastnejšie obdobie v jej živote je od 28 do 35 rokov. Jej kvetom je ruža a farbou všetky odtiene modrej.

Dorota sa nemaľuje a je jej protivný výstredný spôsob obliekania. Je spravidla dobrou gazzinou, manželkou a matkou. Navonok býva mállokedy úprimná. Miluje dobrú hudbu, operetu, rada tančuje, chodí do kina a divadla a rada si prečíta dobrú knihu. Dorota nie je dietárom šťastia a preto si pomerne neskoro zariadi vlastný byt, kúpi automobil a pod. Jej dom je vždy čistý a útulný. Miluje svoje deti - má ich najčastejšie tri - a ako matka je plná citu a pochopenia. K iným ľuďom je chladne zdvorilá, ba často až ironická. Ako osoba v podstate romantická do konca života spomína na svoju prvú lásku, aj keď nebola najšťastnejšia. Dožíva sa vysokého veku. (jš)

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára. Ved' je to iba zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívali:

Hradby budovať - neistota v mnohých životných otázkach; byť za nimi - verní priatelia, verná láska.

Hrať na lotérii - strata (všeobecne); vyhrať na nej - budeš mať nepriateľov; prehrať - niekto sa ti posmieva.

Hrobár - niekto čaká na tvoru smrť; hrobka - dostaneš zlé správy.

Hrom počuť burácať - dostaneš zlé správy; hrom a blesk - twoje nádeje budú zmarené; hrom s neškodným bleskom - neočakávané nešťastie.

Hromada hnoja - čaká t'a šetrenie; veľká - bohatstvo.

Hudobník - onedlho t'a čakajú väčšie výdavky.

Kladivo, pracovať ním - veľa získaš úsilím a prácou; vidieť ho - máš pred sebou pekné vyhliadky.

Klietka, prázdna - zbaviš sa starostí; s vtákmami - nájdeš dobrého priateľa; s lietajúcimi vtákmami - stratíš pôžičku; s dravými zvieratmi - tvoj nepriateľ ti nezaškodi.

Knižnicu vidieť - potrebujete dobrú radu; byť jej majiteľom - dosiahneš svoj ciel.

Kopcovitá krajina - bez námahy dosiahneš úspech.

Kocúr, biely alebo strakatý - veľká láska; čierny - žiarlivosť, niekedy nešťastie.

Križovatka, byť na nej - nemôžeš sa rozhodnúť; zdaleka vidieť - čaká t'a problém.

Krik počuť - ľudia t'a začnú ohovárať.

Krokodíl - nevieš, že si obklopený zlými ľuďmi.

Kuhať, sám - získaš zlú povest; iných vidieť - dostaneš sa do nepríjemnej situácie.

Kurín - máš pred sebou dobré vyhliadky; rebrík pri ňom vidieť - blaho-byt a šťastie.

Kurie oká - smrť.

VÝSLEDKY

Do 13 bodov: Predvádzanie sa pre zábavu považujete za povrchné. Uprednostňujete vecné výroky a užitočné rozhovory. Cítite sa dobre len vtedy, keď má zábava serióznu úroveň.

14 až 25 bodov: Ak chcete byť zábavný(á), podarí sa vám to. Vaša ochota však závisí od spoločnosti. Pri vecnom rozhovore sa prispôsobíte vážnosti témy. Naša rada: Ostaňte, aký(á) ste. Dokážete byť vtipný(á), ale aj viesť vážne rozhovory.

26 až 38 bodov: Ste zábavná osobnosť. S neznámymi ľuďmi nadvážujete ľahko rozhovory a zavádzate ostychu aj tých, čo majú uzavretú povahu. Dokážete hovoriť s humorom aj o vážnych záležitostiach. Naša rada: Pokojných ľudí môže vaše hlučné správanie obtiažovať. Budte ohľaduplniejsí(ia).

SERIÁL A ŽIVOT. Americkú herečku Cybill Shepherdovú si pamäťame ešte zo seriálu Dynastia Colbyovcov, kde hrala úlohu nesympatickej manželky hlavného hrdinu. Táto 46-ročná herečka, ktorá svoju kariéru začínala ešte v školských rokoch, ked' vyhrala súťaž miss mesta Memphis a na obrazovkách sa ukázala ako 20-ročná vo filme režiséra Bogdanovica Posledné filmové predstavenie, v živote tiež nie je jednoduchá. Na dôvažok treba pripomínať, že filmy, v ktorých hrala, kritika dobre neocenila. Populárna sa stala až vďaka seriálu.

Cybill je nepoddajná, bojovná a prchká. Keď pracuje, dokáže sa ovládať, ale jej prudká povaha veľmi negatívne vplýva na jej osobný život. Podobne, ako to bolo v Dynastii Colbyovcov.

Je dvakrát rozvedená. Prvýkrát sa vydala za predavača áut, s ktorým má dcéru Clementinu. Druhýkrát to bol Bruce Oppenheim, ktorý je otcom jej dvoch 7-ročných synov - dvojčiat Ariela a Zachariaša. Po druhom rozvode Cybill zostala sama. Vyhlásila, že nechce byť pod dozorom nijakého muža, ani vtedy, keď je otcom jej deť. Ale ani jeden z nich sa nesnažil získať si jej náklonnosť. Báli sa, že pri náhlnej zlej nálade im na hlave pristane napríklad Cybillina polievková misa aj s obsahom.

Cybill však nedávno prišla k záveru, že sa musí zmeniť. Navštívila psychiatra a bola prevedená, že od neho dostane recept na zmenu svojho charakteru. Nikto nedúfal, že takáto metamorfóza je možná. Ale predsa sa stala.

Je to zásluha psychiatra, ale aj 46-ročného klavíristu Roberta Martina, ktorý je nielen dobrým hudobníkom, ale aj psychológom. Svojím systematickým pôsobením dosiahol, že Cybill drží na uzde svoj výbušný temperament. Dokonca aj jej deti tvrdia, že Robert je pre celú rodinu spasiteľom. Na fotografiu: Cybill Shepherdová

TAJOMSTVO JAMESA DEANA. V Spojených štátach sa má na knižnom trhu onedlho objaviť kniha, ktorá určite vzbudí senzáciu. Je to biografia Jamesa Deana pod titulom Bulvár

nesplnených snov. Dean bol idolem mládeže v 50. rokoch a jeho legenda pretrváva až dodnes, hoci hral len v 7 filmoch. Boli však medzi nimi - Na východ od raja, alebo Rebel bez príchy. V tomto roku uplynulo 40 rokov od Deanovej smrti, ktorá zahynula vo veku 24 rokov pri autonehode.

Autor Deanovej biografie Paul Alexander po prvýkrát odhaluje homosexuálne sklonky idola mladého publiku. Ukázalo sa, že image herca od začiatku do konca vymysleli agenti. Aranžovali mu dokonca aj stretnutia s dievčatami a dohliadali, aby sa o jeho flirtoch a láskach písalo aj v novinách. O jeho homosexuálnych predispozíciah vedeli len najbližší priatelia. Hoci sa Deanova biografia ešte neukázala, už sa veľa jeho cítel'ov nemôže zmieriť s touto neuveriteľnou správou. Fanúškovia zosnulého herca, členovia klubu Pamiatke Deanovi tvrdia, že nedovolia zničiť obraz herca, ktorého mali rady aj ženy. Na fotografii: James Dean

PRAVDIVÝ ŽIVOT DR. QUINNOVEJ. Jej osud môžeme sledovať každý týždeň na televíznej obrazovke a veľmi sa podobá na skutočný osud herečky Jane Seymourovej. Doktorka Quinnová je nevlastnou matkou hromádky deťí - a tie sú pre ňu okrem práce najdôležitejšie. Rovnako cudzie, ako vlastné.

Jane má dve vlastné deti, 13-ročnú Katie a 8-ročného Seana. Sú z manželstva s Davidom Flynnem, ktoré sa žiaľ skončilo dramatickým rozvodom. Aby mohli deti zostať u nej, rozhodla sa platiť bývalému manželovi mesačné „odškodené“ vo výške 5 tisíc dolárov. U bývalej macochy však veľa času trávi aj dcéra Davida Jennifer, z jeho predchádzajúceho manželstva, ako aj syn z predchádzajúceho manželstva jej terajšieho muža - 17-ročný Kallen.

Jane to asi nestáči. Kým sa stala herečkou, mala pred sebou rýchlu kariéru tanecnice. Zranené koleno zmenilo jej sen o primabaleríne.

Svoje baletné schopnosti využila pri zakladaní amatérskeho súboru, zloženého z deťí okrajových spoločenských vrstiev chudobnej štvrti v Los Angeles. Jane ich učí okrem tanca aj herectvo. Dokáže spojiť vlastné herecké pôvinnosti so starostlivosťou o svoje aj cudzie deti. Ešte stále si pătráv v týždni oblieka dlhé sukňu a kowboyské topánky, aby sa na obra-

zovkách prevtelila do úlohy doktorky Quinnovej. Podľa odhadu, len v Spojených štátach tento seriál sleduje 22 miliónov divákov.

Britská tlač opísala prírodu, ktorej hrdinom je 12-ročný PRINC WILLIAM, syn Diany a princa Karola. William cestoval s mamou vo vlaku do Cardiffu na rugbyový zápas. Princezná si listovala v ilustrovaných časopisoch a v jednom bola fotografia dvoch skup oblečených plavovlások, vystupujúcich ako Barbie Twins, čiže dvojčatá Barbie. William s veľkým záujmom nakúkal cez mamine plece. Keď si princezná všimla, čo tak priťahuje zrak jej syna, kľudne vytrhla stranu s príťažlivými dievčatami a podala ju synovi. Myslí si, že s takýchto vecí sa nemôže robiť zakázané ovoce. William sa s tým zdôveril osobnému ochrancovi, ktorý s nimi cestoval. Od neho sa to dostalo až k dievčatám, lebo po určitom čase od nich William dostal fotografiu s podpisom „pre princa Williama“. Ani tentoraz sa Diana nepohoršovala.

POISTOVŇA ZAKÁZALA. Svetom sice už preletela správa, že známa americká herečka Kim Basingerová sa po dlhorčnom čakaní konečne dočkala a čaká diet'atko, no v tejto súvislosti došlo k dosť závažným škrtom cez rozpočet v jej filmovej kariére. Kim totiž nakrúcal film s režisérom Robertom Altmanom Kansas City. Keď však vyšlo najavo, že je tehotná, okamžite museli práce na filme prerušiť. Dôvodom bola horibilne vysoká zdravotná poistka herečky. A bola to práve poistovacia spoločnosť, ktorá vyzvala producenta a režiséra, že ak bude Basingerová pokračovať v práci, zrušia s ňou zmluvu a navyše budú od nej vymáhať nemalú čiastku.

Štyridsaťjedenročná šťastná prvorodička však neváhala a okamžite prestala pracovať. Jej o štiri roky mladší a nemenej naradostený manžel Alec Baldwin jej rozhodnutie komentoval: - Diet'á je pre nás takým veľkým naplnením spoločných túžob, že nás ani nemuseli upozorniť z poistovne, aby sme si dávali pozor...

Poistovacia spoločnosť si však predsa len chráni svoje milióny. Šťastný úsmev Kim a Aleca však hovoria za všetko.

Sút'ažná porota

Riaditeľka lycea A. Stopková blahoželá L. Mšalovej

RECITAČNÁ SÚŤAZ V JABLONKE

Foto: J. Pivovarčík

M. Hurtajová a M. Semik z Matice slovenskej blahoželajú výhercom

Recitácie sledovala plná sála divákov

Odmenení žiaci zo spišských škôl pred budovou lycea

Žiačky z Veľkej Lipnice v očakávaní na sút'až

Bartek Mišinec
z Hornej Zubrince

Monika Bednárcíková
z Novej Belej

Zvolenský zámok

**DRUKARNIA TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW WYKONUJE:
jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości w formatach A-2 i B-3
(prospekty, etykiety, akcydensy, ulotki, książki itp.)**

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE: Biuro Zarządu Głównego TSP, 31-150 Kraków,
ul. św. Filipa 7/4, tel./fax 34-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II O/Kraków 333401 - 2017 - 132

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW poleca do nabycia następujące publikacje:

* Almanach <i>Słowacy w Polsce cz. I</i> , (rocznik), Kraków 1993	3,00 zł
* Almanach <i>Słowacy w Polsce cz. III</i> , (rocznik), Kraków 1995	3,50 zł
* J. Ciągwa, J. Szternoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	2,50 zł
* Zbigniew Tobjański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	5,00 zł